

ХРИСТИАНСЬКИЙ ДУХОВНО-ПРОСВІТНИЙ ЧАСОПИС

4/2008

Слово ВЧИТЕЛЮ

СЕКРЕТИ СПРАВЖНЬОЇ ДРУЖБИ
ЗАБУТИЙ ПЕДАГОГ
САМОТНІСТЬ – ПРОБЛЕМА ДУХОВНА
ЦЕЙ ЗАГАДКОВИЙ ПІДЛІТОК

Християнський духовно-просвітницький часопис	
«СЛОВО ВЧИТЕЛЮ» № 4(6)/2008	
Наше кредо: «Нести Слово Боже — ось наша мета, щоб кожний учитель був учнем Христа!»	
Головний редактор Літературний редактор Дизайн і верстка Художник Коректор	Тарас Приступа Світлана Филипчук Аля Біла Наталія Рябушко Ольга Мац
Редакційна колегія:	Тетяна Артерчук Олег Блощук Олександр Бондарчук Руслана Ковальчук Юрій Ліщинський Євген Никонюк Ольга Новікова
Відповідальна за випуск	Надія Доля
Засновник і видавець — Міжнародна громадська організація «Надія — людям»	
Адреса: Телефон: Факс: e-mail:	а/с 116, м. Рівне, 33028, Україна. (0362) 63-79-76 (0362) 62-05-12 slovo@hopetopeople.org
Часопис зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 12846-1730Р від 27 червня 2007 р.	
Часопис «Слово вчителю» видається за рахунок благодійних внесків приватних осіб та організацій. Пожертви на видання часопису просимо надсилати поштовим переказом на адресу МГО «Надія — людям» з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“», або на рахунок: МГО «Надія — людям», р/р 26005301588849, Промінвестбанк м. Рівне, МФО 333335, код 21081735 з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“».	
За умови передруку матеріалів посилання на часопис «Слово вчителю» обов'язкове. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право редагувати і, за необхідності, скорочувати матеріали.	
Посилання на Біблію або цитування окремих біблійних текстів позначаються умовними скороченнями. Список скорочень назв книг зазвичай подається у виданнях Біблії. Посилання зазначаються з дотриманням принципу «книга-розділ-вірш» і розділяються знаками пунктуації. Наприклад: Ів. 19:6-11, 13-20, 25-28; 1 Кор. 1:18-24. Фрагменти з одного розділу розділяються комою (,), а різні книги або розділи відокремлюються крапкою з комою (;).	
Якщо в тексті не зазначено інше, всі біблійні посилання взято з Біблії у перекладі проф. Івана Огієнка.	
Фото на обкладинці Анни Антипчук.	
Надруковано: РТМКФ «Християнське життя», 43006, м. Луцьк, вул. В. Стуса, 3, тел. (0332) 71-08-74. Наклад 5000 прим.	
© «Слово вчителю» © МГО «Надія — людям»	

Як на вашу думку, який період життя людини найскладніший? На перший погляд, єдиної відповіді на це запитання бути не може. Кожна людина може згадати якийсь випадок або життєву ситуацію, яку розцінює як складну, не раз ми говоримо про чорні і білі смуги у житті. Але якщо не брати до уваги окремих епізодів і не зачіпати таких страхітливих явищ як війни, стихійні лиха, катастрофи тощо, можна дійти висновку, що найскладнішими у житті є перехідні періоди, коли в оточенні, стосунках, світогляді людини відбуваються радикальні зміни.

Звичайно, появу на світ, коли у житті крихітного маляти відбувається найкардинальніша зміна, яку можна зіставити хіба що із закінчення земного життя — смертю, ніхто з людей не пам'ятає. Але перші дні без мами в дитячому садочку, період звикання до шкільної парти, початок трудової діяльності, перші роки сімейного життя, початок усвідомлення свого батьківства, звикання до нових обставин життя після втрати рідних — це запам'ятовується, бо важко переживається і вимагає особливо великих затрат життєвих сил: фізичних, душевних і духовних.

Одним із таких життєвих періодів є підлітковий вік — перехідний період від залежного дитинства до відповідальної і самостійної дорослості. Це досить тривалий етап: зазвичай від 12 до 18 років, який супроводжується віковими кризами і зв'язаний з виключно важливими змінами в структурі особистості підлітків.

На сьогоднішній день не бракує літератури, присвяченої питанням підліткових проблем, починаючи зі шкільних підручників і закінчуючи роботами на здобуття високих наукових ступенів. Фізіологічні особливості, особистісні труднощі і проблеми підлітків — загальновідомі, шляхи виходу зі складних ситуацій — намічені. Але проблема залишається. І кожне покоління, кожний індивід знову і знову вирішує її, але не в загальному і не теоретично, а конкретно стосовно себе і свого оточення.

Ставлення підлітків до дорослих є суперечливим: підліток прагне бути незалежним від оцінок і суджень дорослого, від його волі і влади над собою, від контролю й опіки, і водночас дорослий необхідний підліткові як радник, старший товариш, люблячий батько, знаючий учитель. Без дорослого підліткові практично неможливо зорієнтуватися у заплутаному світі людських взаємин, не знайти меж між добром і злом, не розібратися у собі. Підліток бачить у дорослому зразок для наслідування, інше питання: які саме (позитивні чи негативні) зразки для нього є привабливими. Ми, дорослі, маємо доручення від Бога слугувати добрими прикладами для наших дітей. Досить серйозно звучить застереження Святого Письма: «Хто ж спокусить одного з малих цих, що вірять, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию йому почепити, та й кинути в море!» (Мк. 9:42).

Автори матеріалів цього числа часопису «Слово вчителю» пропонують вам, шановний читачу, свої роздуми на тему «Цей загадковий підліток».

А от розробки уроків, які ми публікуємо у рубриці «Методика і досвід», присвячені дещо іншій темі — 1020-річчю хрещення Київської Русі.

Будьте з нами!

З повагою — редакційна колегія

4	ПОГЛЯД ФАХІВЦЯ
О. Гетун. «Пласт» — національна скаутська організація України О. Заліська. Основи пластової методики виховання Н. Доля. Виховувати молодь вірною Богові (інтерв'ю з дияконом Віталієм Поровчуком).	

	АКТУАЛЬНА ТЕМА	10
В. Філат. Що нам робити з підлітками, які бунтують? О. В'ялов. Секрети справжньої дружби		

16	СТУДІЇ БІБЛІЇ
Ю. Ліщинський. Книга пророка Йони	

	ЗНАЙОМСТВО	18
Н. Доля. «Цінністю для мене є жива віра в Бога» (інтерв'ю з Іриною Каспровною)		

22	НАУКА І ХРИСТІЯНСТВО
О. Прокопович. Віра і наука (ч. 2) О. Блощук. Забутий педагог	

	МЕТОДИКА І ДОСВІД	28
Н. Доля. Свідоме батьківство по-американськи (інтерв'ю із Сарою Седлоу) О. Григор'єв. США: держава й церква А. Мельничук. Справжнє джерело виховання В. Козак. Хрещення Київської Русі — перша сходинка до духовності (урок для початкових класів) О. Гаврисюк. Християнство — релігія любові (урок для середніх класів) Г. Опанасюк. Значення хрещення Київської Русі для історії українського народу (урок для старших класів) Дидактичний матеріал О. Гончар. Альтернатива є!		

	ХРИСТІЯНСТВО І МИСТЕЦТВО	48
О. Блощук. Ф. М. Достоєвський: відкритий для світу, закритий для нас?.. Ф. М. Достоевский. Сон смешного человека (отрывок)		

46	МОЛОДЬ У ПОШУКУ
О. Новікова. Самотність — проблема духовна	

	АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я	
А. Кириченко. Правда про алкоголь		

	СПРАВИ СІМЕЙНІ	54
І. Дубовик. Над усе стережи своє серце		

56	РОЗДУМИ ДУШІ
Різдвяні мотиви	

«Пласт» — національна скаутська організація України



Загальновідомо, що хворобу легше попередити, аніж вилікувати. Це стосується і багатьох питань, які потребують своєчасного вирішення, а інакше — перетворюються в проблеми. Безумовно, підлітковий вік — кризовий, однак є достатньо прикладів, коли діти проходять цей період досить спокійно, принаймні без гучних «феєрверків». Виявляється, що та духовна і моральна основа, яка закладена в них у ранньому дитинстві, достатньо міцна, щоб витримати і фізіологічні, і психологічні, і будь-які інші «шторми». А це важливо, в якому товаристві перебуває підліток, на кого він рівняється, які цінності може розділяти зі своїми однолітками.

Нині в Україні діє молодіжна організація «Пласт», одним з напрямків роботи якої є виховання підлітків. Коротко про історію заснування й організаційну структуру «Пласту» просимо розповісти члена громадської організації «Станиця Остроз Пласту — НСОУ», випускницю Національного університету «Острозька академія» **Олександрю Гетун**.

«Пласт» був створений на українських землях у 1911 р. на вірєць світового скаутингу — організації молоді, яка виникла у Великобританії в 1907 р. і з часом стала рухом молоді в усьому світі. Хоча перші скаутські організації виникли на східній Україні, найбільшого поширення «Пласт» набув на західних українських землях, доки не був заборонений у 1929-1930 рр. тодішньою владою, спочатку на Волині, а згодом й у Галичині. Пластуні змушені були продовжувати діяльність нелегально. Після закінчення Другої світової війни «Пласт» активно розвивався в країнах проживання української діаспори.

Зі здобуттям державної незалежності «Пласт» відроджується в Україні. Ініціатором відновлення «Пласту» виступили академік Ігор Юхновський, пластуни 20-30-х років, свідомі українська молодь. У 1989 р. проведено перші пластові табори, у 1991 р. — перший Всеукраїнський з'їзд «Пласту».

Сьогодні «Пласт» — національна скаутська організація України є не політичною і позаконфесійною молодіжною організацією, яка об'єднує понад 10 тисяч пластунів 23 областей України, Автономної республіки Крим, міст Києва та Севастополя. Ще 8 тисяч українських пластунів живуть та діють у США, Канаді, Австралії, Великобританії, Німеччині, Аргентині, Польщі та Словаччині.

Пластуни гуртуються в чотирьох вікових уладах:

1. Новацтво об'єднує наймолодших пластунів віком 6-11 років для виховання дітей у традиції любові до Бога й України, допомоги іншим, служіння батькам і намагання бути щораз кращим. Діти займаються в роях (групах) по 6-10 осіб.

2. Юнацтво об'єднує підлітків віком 11-18 років. Підлітковий вік є тим перехрестям, на якому обирають шлях на все життя. Той, хто стоїть на ньому, рідко бачить кінці доріг, що пролягли праворуч та ліворуч. Одне із завдань «Пласту» як виховної організації — в доступній формі показати для юнака чи юнки шлях, що допоможе досягти найголовнішого в житті — стати гідною людиною і виконати своє призначення на землі. Самовиховна програма ґрунтується на юнацькому прагненні до справжніх пригод і випробувань, здійснення спільно значимих завдань та задоволенні всебічних запитів юнацького віку. Юнаки і юнки створюють гуртки по 6-10 осіб, які, в свою чергу, формують курені (3-5 гуртків).

3. Старшопластунство об'єднує молодь віком 18-30 років, яка продовжує процес самовиховання і на волонтерських засадах виконує виховні, інструкторські, адміністративні обов'язки в організації.

4. Сеніорат об'єднує пластунів віком понад 30 років, які допомагають у виховній праці та на всіх інших ділянках діяльності «Пласту».

Пластсприят — добровольці, які, розуміючи важливість виховної роботи «Пласту», сприяють у становленні і розвитку організації.

Програма занять у «Пласті» включає щотижневі гурткові сходи, прогулянки, екскурсії, мандрівки, табори, ігри на місцевості, мистецькі фестивалі, спортивні, туристичні, інтелектуальні змагання, тренінги, семінари тощо.

Протягом року «Пласт» в Україні проводить понад 100 виховних таборів різної спеціалізації: спортивні, морські, мистецькі, лижні, альпіністські, археологічні, кінні, екологічні

тощо. У таборах пластуни практично закріплюють свої знання й уміння, здобуті впродовж року на щотижневих заняттях. Серед найбільших заходів, котрі щороку проводяться «Пластом» на всеукраїнському рівні, — інтелектуально-мистецький змаг «Орліада», фестиваль творчості «День пластуна», спортивний змаг «Спартакіада», передача Віфлеємського вогню місцевим громадам, змагання з пішого мандрівництва «Стежками героїв» та «Осінній рейд».

Ідеал пластуна, його якості характеру, окреслені у Пластовому Законі, збігаються з християнськими та загальнолюдськими цінностями. Дотримуватися слова, любити працю, допомагати іншим, зберігати рівновагу духу у життєвих труднощах — ось далеко не повний їх перелік.

Перша абсолютна вартість для пластуна — Бог, друга — Україна. Вірність Богові вимагає не лише віри, а й дій — ведення вірцевого морального способу життя. «Пласт» розвиває у дітей та молоді відчуття краси, любові, поваги до оточуючих. Релігії юнак чи юнка вчать від батьків, у своїй церкві. В «Пласті» ж вони шанують Бога згідно зі своїм віровизнанням і одночасно шанують право кожного на свою релігію. Найважливіше завдання старших пластунів показати, що пластові закони — це християнські закони, пластовий світогляд — християнський світогляд, пластова культура — християнська культура.

«Пласт» заохочує та включає в свою програму щонедільні відвідування храмів, недільних шкіл, святкує християнські свята та водночас розглядає віру в Бога не як те, що набувається, а як невід'ємну основу, підґрунтя світогляду пластуна.

Більш докладно про методику виховання, що застосовується в скаутських організаціях, розповідає **Оксана Заліпська** — людина, яка близько 15 років безпосередньо працювала в «Пласті», пройшовши шлях від виховника новацтва до голови крайової пластової старшини, автор багатьох молодіжних проектів і програм, керівник авторського колективу з підготовки методичних матеріалів з виховництва у «Пласті».



Основи пластової методики виховання

Уже протягом 100 років практично немає жодної дитячої організації, яка б не використовувала у своїй роботі пластову (скаутську) методику. Що ж це за унікальна методика, яка дозволила виховати вже мільйони добрих громадян, добрих християн, лідерів у різних країнах світу і дала поштовх розвитку іншим не менш цікавим дитячим та молодіжним організаціям та педагогічним системам?

Пластовий метод — це комплекс взаємозалежних елементів, які творять одне ціле. Кожен з цих елементів сприяє загальному виховному процесу і кожен елемент доповнює вплив інших: **дотримання Пластової Обіцянки і Пластового Закону, навчання через працю, виховання в малій групі, символічна основа, особистісний розвиток, життя в природі, підтримка дорослих.**

Те, в якій послідовності або в якому поєднанні ці елементи застосовуються під час виховного процесу, відповідає рівню зрілості молодої людини. Не кожен з цих елементів рівночасно присутній або помітний сторонньому спостерігачу, однак під час довготривалих заходів, як, наприклад, пластовий табір, усі вони застосовуються одночасно, що й дозволяє отримати найкращий результат.

Кілька слів про кожен з елементів пластової методики.

Пластова Обіцянка і Пластовий Закон — це те, без чого неможливо уявити пластування як виховну організацію. Пластова обіцянка («Обіцяю робити все, що в моїй силі, щоб бути вірним Богові та Україні, допомагати іншим та жити за Пластовим Законом») складається з підлітком добровільно в присутності товаришів, батьків, виховників. Цей урочистий церемоніал стверджує юнака у його власних очах і додає йому сил для подолання взятості на себе ініціативи. До моменту офіційного складання Обіцянки, її текст багато разів обговорюється з друзями і виховником, і кожна її частина стає для підлітка максимально зрозумілою.

Віра в Бога є невід'ємною складовою виховної програми скаутингу і «Пласту». Кожен пластун шанує Бога згідно зі своїм віровизнанням і одночасно шанує право кожного на своє віровизнання.

За час виховання в «Пласті» сім'я, виховники і духовники допоможуть підлітку пізнати і полюбити Бога, щоб виконувати обов'язки перед Богом в повсякденному житті. Релігія в «Пласті» вчить підлітка правил гуманного співіснування людей, а релігійна мудрість дає сили правильно оцінити свої власні вчинки та вчинки інших людей. Пластова благословення звучить так: «Нехай Великий Бог буде з нами, поки ми знову не зустрінємось!».

«Бути вірним Україні» — це поняття в «Пласті» означає активний патріотизм. Тобто менше слів, більше діла. Підліток повинен пам'ятати, що виконання обов'язку перед Україною допомагає країні бути сильною. Підліток стверджує свій патріотизм через, наприклад, популяризацію власним прикладом спілкування з однолітками українською мовою, що особливо актуально для центрального та східного регіонів України.



Гурткова система (мала група). У підлітковому віці спілкування з однолітками у всіх видах діяльності набуває виключної значущості. Спільне пізнання навколишнього світу й одне одного стають надзвичайно цінними. «Пласт» відповідає потребам підлітка перебувати в гурті однолітків. Виховувати підлітків у пластовому дусі бажують дорослі, а діти в першу чергу хочуть двох речей: щоб у них був гурт добрих друзів і мати можливість займатися цікавими справами. Гурток діє як мала автономна група юнаків (до 10 осіб), що має вибраного лідера, а кожен з її учасників виконує окремі обов'язки. Така система виховання, не порушуючи потреби підлітків творити свої команди, спрямовує їхню діяльність у позитивне русло. Це дозволяє молодим людям спільно розвивати свої здібності, індивідуальні вміння, таланти і формувати командний дух своєї групи.

Гурткова система дозволяє юнацтву розвивати конструктивні взаємостосунки з однолітками і дорослими, вчитися жити згідно з демократичною формою самоуправління.

Навчання через працю. Від того, чи буде дітям цікавою запропонована справа, залежить їхнє бажання залишатися в організації, чи ні, а також якісний склад учасників малої групи. Разом з тим, саме в процесі спільної

діяльності формуються якості майбутньої особистості. Здавалося б, починати необхідно з вміння слідувати за собою, своїм майном і приміщенням. Але, як виявляється, дуже важко привчити дитину, підлітка до самообслуговування. З куди більшим ентузіазмом підліток візьметься за виконання «дорослої», більш відповідальної праці. А щоб таки виховати звичку дотримуватися «нудних» речей, то тут на допомогу повинна прийти гра.

Символічна основа. Підлітки психологічно орієнтовані на те, щоб жити і діяти в своєму гурті, вони зацікавлені в об'єднуючій системі **своїх** знаків, які, як і в дорослому світі, відображають їхній статус в організації, національну приналежність, поступ у самовдосконаленні.



Програма прогресивного розвитку особистості. Гра лише тоді цікава, а атрибутка бажана, коли життя створює можливості для особистого розвитку підлітка — труднощі, які необхідно подолати, щоб отримати певні заохочення. Підліток дорожитиме тим, що здобув важкою працею і що підвищує його статус в очах оточуючих. Нерідко в сучасному суспільстві такі випробування носять негативний характер (ділвщина в армії тощо). «Пласт» дає можливість підлітку пройти позитивну соціалізацію, постійно набувати корисних навичок і вмінь. Кожен пластун разом із виховником сам встановлює для себе планку зростання — індивідуальну програму розвитку на рік. Це дає можливість досягати нових результатів, що призводить до змін у статусі молодої людини в організації. Цей процес дозволяє підлітку усвідомлювати власний прогрес і ставати впевненішим у собі.

Життя в природі. Природне середовище є ідеальним місцем для застосування пластової методи. Засновник скаутингу Бейден Пауел писав про вплив природи на особистість: «Для тих, у кого є очі, щоб бачити, і вуха, щоб чути, ліс — це одночасно лабораторія, клуб і храм». Природа створює нам природні труднощі, оздоровлює і, крім того, пробуджує релігійні почуття. Саме в спільній мандрівці, лісовій грі підліток зможе перевірити стійкість своїх переконань, а виховник знайде менш академічний, але більш дієвий шлях до серця підлітка.

Підтримка дорослих. Хоча для дітей важливе спілкування одне з одним, ефективне виховання можливе лише тоді, коли в ньому беруть участь виховники і батьки. Принципова відмінність взаємин дітей та дорослих у «Пласті» від системи шкільного виховання в тому, що тут дорослі виступають як старші друзі, партнери в діяльності. Цьому сприяє те, що віковий бар'єр між виховниками і вихованцями не дуже великий: з дітьми та підлітками в основному працюють молоді люди. Ставлення підлітка до дорослого в організації будується на довірі, взаємній повазі і бажанні підлітка бути схожим на старшого, а не лише на необхідності засвоєння певної суми знань. Разом з тим, у «Пласті» є розуміння, що неформальне виховання ніколи не замінить того, що може

дати сім'я, а тому особливе значення приділяється роботі з батьками, залученню їх до участі у виховному процесі.

Виховник повинен забезпечити, щоб усі справи, розпочаті підлітками, були доведені до кінця. Виховник у гуртку може не мати всіх навичок і вмінь, які пропонуються виховною програмою, але повинен забезпечити свій гурток технічною підтримкою і допомогою фахівців тоді, коли це необхідно. Як педагогу, виховникові необхідно встановити особистий контакт із кожним вихованцем, постійно підтримувати інтерес підлітка до процесу самовиховання та безперервний розвиток гуртка як цілого організму.

Успіх методу полягає в тому, що від ігрових ситуацій, притаманних віку змагань та випробувань підліток поступово переходить до випробувань морального характеру. Підліток освоює такі поняття як честь, стриманість, відповідальність, упевненість, воля.

Суспільство справляє значний вплив на формування особистості. Тому підліткове середовище практично нічим не може відрізнитися від середовища дорослих. Під впливом оточуючих (сім'я, родичі, знайомі, педагоги або просто перехожі на вулиці) у підлітка може сформуватися як позитивна, так і негативна соціальна поведінка. Відтак, щоб не виникло соціальних відхилень у поведінці підлітка, вкрай необхідно, щоб вплив суспільства був позитивним, що в наших реаліях ми спостерігаємо нечасто.

Якщо ти соціально активний, добрий і чуйний, отже — ти не такий як усі, а підліток не бажає бути «білою вороною». Якщо ми, дорослі, хочемо бачити поряд із собою уважних, чесних і добрих дітей, ми повинні самі бути такими і допомагати дітям створити підліткове середовище, для якого вищеперераховані якості були б цінністю.

Підліток, потрапивши до пластового гурту і бачачи навколо себе розуміння і турботу, сам учиться не боятися виявляти ці позитивні якості. Звичайно, спочатку це відбувається лише всередині пластової групи, але поступово підлітки починають привносити позитив і в своє підліткове позаплатове середовище.

Підростає покоління не вміє організовувати свій вільний час. Вони дивляться і вчать цього у дорослих. Що ж вони бачать? — Свята з великою кількістю алкоголю... Пластові проекти і табори дозволяють підліткам не лише якісно проводити свій вільний час, але й набувати знань і умінь з організації свого вільного часу самостійно. В «Пласті» юнаки з 15 років беруть активну участь у підготовці і проведенні різноманітних проектів. Наприклад, при підготовці і проведенні пластового табору виховники і підлітки спільно готують програму, а пізніше й реалізують її. В результаті юнаки набувають досвіду організації свого вільного часу, усвідомлюють, що зовсім необов'язково пити, курити, щоб було весело і щоб мати багато друзів.

Дуже часто підліток відчуває себе непотрібним суспільству, і саме тому у нього народжується агресія до оточуючих. Щоб відчувати себе потрібним суспільству, необхідно щось у ньому робити. У «Пласті» є традиція добрих справ. Добрі справи можуть бути різними, і виконувати їх може як окрема людина, так і мала група або й ціла організація. Крім того, традиція добрих справ допомагає практично утвердити в свідомості підлітка один із головних постулатів християнства: «Люби ближнього, як самого себе».

Досвід інших країн, зокрема сусідньої Польщі, свідчить про серйозний потенціал розвитку скаутингу в Україні, перспективи перетворення його в популярний масовий рух молоді, який може охоплювати близько 10 % молоді України.

Це реально за умови проведення тісної співпраці між скаутськими організаціями, органами державної влади і суспільством у цілому в питаннях виховання молоді та її конструктивної соціалізації.

*Про важливість християнського виховання молоді і свій практичний досвід роботи з дітьми та молоддю в молодіжній скаутській організації «Пласт» розповідає диякон Свято-Софіївської парафії в м. Рівному, керівник відділу у справах молоді Рівненської єпархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, пластовий сеньйор-прихильник **Віталій Поровчук**.*

Виховувати молодь Вірною Богові



Диякон Віталій Поровчук народився 17 листопада 1969 р. у Москві. 1993 р. закінчив історичний факультет Московського державного університету ім. М. Ломоносова.

Викладає історію України в Національному університеті водного господарства і природокористування в м. Рівне. Навчається в Рівненській духовній семінарії. З 1997 р. бере активну участь в роботі молодіжної організації «Пласт».

Одружений. Має двох синів і доньку.

— Дияконе Віталію, що створює найбільше проблем на шляху християнського виховання підростаючого покоління?

— Я — людина ортодоксальних поглядів, тому, на мою думку, це те, що сучасний світ усе більше і більше стає ліберальним. Наше суспільство просякнуте духом релятивізму. Все відносне. У кожного своя правда. Але це дуже небезпечно, бо Істина — одна, Ісус Христос. Переконавання у тому, що «неважливо як вірити, аби віра була у серці», веде людину на манівці. Здійснюються спроби повернутися до язичництва як віри наших прабатьків. Віра сприймається як данина традиції, немає покаяння, немає життя у Христі.

Ми часто перевертаємо все з ніг на голову: головне — доброчинність, а у що і як людина вірить — це її особиста справа. Це духовна інфантильність. Тому праця християнських православних місіонерів має полягати в тому, щоб показати, що віра — це не лише основа світогляду, а практичне щоденне життя з Богом, а також донести людям важливість хрещення, миропомазання, інших таїнств Церкви, важливість молитви, аби жити з Христом і в Христі по-євангельськи, щоб іншим поруч було тепліше.

— Чи торкаються ці проблеми «Пласту», першою абсолютною вартістю якого є вірність Богові?

— Позаконфесійним організаціям, однією з яких є «Пласт», важко звершувати місію християнського виховання, проте вкрай важливо і не-

обхідно. На одному з крайових пластових з'їздів навіть виникла дискусія: чи потрібне християнське виховання, як і ким воно має здійснюватися. Слава Богу, більшість переконана, що потрібне. Боляче і прикро, що це питання взагалі було порушено. На жаль, у вирішенні цієї проблеми досвід західних країн нам не на руку. Там скаутинг поступово перетворюється на молодіжні організації, які виховують молодь на засадах патріотизму, гуманізму, турботи про власне здоров'я і довкілля, але про Бога там забувають, а значить, руйнуються підвалини.

Наше завдання — щоб в Україні ці тенденції не поширювалися, щоб молодь виховувалася вірною Богові. Але не декларативно, а до останку.

Однак, як би там не було, на мою думку, у тих умовах, в яких живуть





наші діти, в умовах обезбоженого світу, «Пласт», безумовно, є острівцем духовності.

— Яким Ви бачите завдання священиків, які працюють у молодіжних організаціях?

— Гаслом перших християн було: «Молись і працюй!» Завдання священнослужителів, що працюють у «Пласті», — більш активно звершувати свою місію.

Найперше — молитися за всіх пластунів. Відтак — навчати молитви. Коли мій п'ятирічний син уперше пішов у дитсадок, то дуже здивувався: «Тату, там ніхто не молиться!» Це наша спільна біда. Таке наше законодавство. Воно регламентує таке виховання і таку поведінку.

Також важливо вивчати Слово Боже і праці святих отців Церкви, щоб наслідувати Ісуса Христа. Люди, які мають сердечну віру, але не знають істинного віровчення, вважають Біблію книгою, написаною надто мудримими людьми, а тому важкою і недоступною для їхнього сприйняття. Але ж це, кажучи популярною мовою, інструкція для життя. Ми всі хочемо жити в мирі, хочемо любові, спасіння, але не хочемо читати «інструкції», даної нам Самим Богом.

І останнє, це — важливість життя в Церкві. Церква — це містичне Тіло Ісуса Христа, той Ковчег, поза яким немає спасіння. Працюючи з пластунами, особливо наголошуємо на таїнстві Покаяння і таїнстві Євхаристії

(Причастя Тіла та Крові Христової). Це заповідь Христова, адже Спаситель нам сказав: «Хто їсть Мою плоть і п'є Мою кров, має життя вічне, і Я воскресу його в останній день, бо плоть Моя є їжа і кров Моя є пиття, хто їсть Мою Плоть і п'є Мою Кров, в Мені перебуває і Я — в ньому. ...не так, як батьки ваші їли манну і померли; хто їсть хліб цей, житиме повік» (Ів. 6:54, 58). Так ми єднаємося з Христом і перебуваємо у Христі, а «...хто в Христі, той нове створіння, давнє минуло, тепер усе нове» (2 Кор. 5:17). Отже, Господь відроджує людину Своєю любов'ю та милосердям.



Якщо ми проголошуємо головним принципом «Пласту» — бути вірним Богові, то це ж має проявлятися в житті пластуна. Саме те нове, про яке пише апостол Павло, — це любов до Бога і любов до ближнього. Сенс життя пластуна — жити в Божій любові. Але ж ми знаємо, що сатана не хоче цього, він чинить спротив. Християнин, який має досвід такого християнського життя, розуміє, що йде духовна боротьба. Тут ми робимо добро, а там уже спокушаємося. Тому важливо усвідомлювати, що добро ми робимо виключно милістю Божою. Не можна, не єднаючись з Христом, не каючись, не звіряючи Йому свої сердечні помисли, чинити добро так, як це угодно Богові. Людина може робити добро задля своєї гордині. Але це не те добро, якого чекає від нас Господь.

— А як практично Ви проводите місіонерську працю?

— Я маю можливість працювати в літніх таборах. Проводяться вони на природі. Найбільше мені подобаються мандрівні табори, під час яких ми пішки мандруємо святинами та історичними місцями краю, часто долаючи сотні кілометрів, і навіть сплавуємося на катамаранах ріками. Це дає можливість пізнавати світ, знайомитися з людьми, допомагати одне одному в похідних умовах і відчувати безперервність поколінь, яка існує в Православній Церкві. Часто при цьому згадує розповіді своєї



покійної бабці про піші паломництва до Почаєва.

Коли людина спілкується з природою — творінням Божим, вона краще відчуває Бога. В містах — серед людського творіння, гамору і суєти — це важче. Пластуни завжди моляться, перед усіма заходами просять Божого благословення. Де б ми не перебували, в неділю завжди намагаємося бути в православному храмі, брати участь у літургії.

Молоді люди шукають Бога, тому важливо, щоб у таборах були духівники. «Пласт» — це той ґрунт, де потрібні сіячі. Там, де ти сієш з Божою допомогою, з часом обов'язково з'являться плоди. У «Пласті» є великий досвід роботи з «важкими» підлітками, яких беруть у табори. Їм, як нікому іншому, потрібне душевне тепло і духовна їжа.

Маю певні застереження щодо деяких сучасних методик виховання. Зокрема йдеться про методики, які плекають дух лідерства і базуються на заохоченнях. Не відкидаючи ні одне ні інше, головне — не зловживати, а знати міру. Інакше формується нездорова змагальність, плекається власне «єго», втрачається духовне начало. І ми отримуємо людину з хорошими організаційними навичками, яка нездатна послужити іншому, зверхньо ставиться до менш успішних, забуваючи, що все, що ми маємо, — дано нам Богом.

— А що відбувається після таборів?

— Запрошуємо всіх пластунів брати участь у житті своїх парафій. За моїми спостереженнями, приблизно 10-20 % з них стають активними парафіянами.

«Пласт» учить молодь працювати в колективі, виховує любов до праці, почуття відповідальності й обов'язку, тому пластуни зазвичай активні і в церковному житті.

Десять років тому розпочалося створення молодіжних православних братств, які намагаються бути спадкоємцями духовних та історичних традицій православних братств, що існували в Київській Православній митрополії в XVI — XVII ст. Тепер цей рух набирає сили, в Україні є десятки молодіжних братств у різних єпархіях. Велику роль в активізації такої місійної праці відіграють пластуни.

— Дияконе Віталію, що спонукує Вас перейматися проблемами молоді, працюючи в «Пласті»?

— Просто хочеться, щоб люди спаслися. Все, що роблю, не від мене, це — від Бога.

Надія Доля народилася 1964 р. у Львові. 1987 р. закінчила Львівський державний університет ім. І. Франка, факультет прикладної математики і механіки. Понад десять років працювала в інформаційному відділі МГО «Надія — людям» у м. Рівне. З 2007 р. — відповідальний редактор ХДПЧ «Слово вчителю».

Заміжня. Має трьох дітей.

— А коли Ви відчули Божий поклик до такого служіння?

— Ще змалку бабуся і дідусь намагалися прищепити мені любов до Бога, вчили жити по-Божому: любити Бога і допомагати людям. Пам'ятаю церкву в с. Підборці біля м. Дубно. Лики святих, запах ладану, безпосередні стосунки між людьми особливо приваблювали мене. А сліпі лірники — волинські музиканти — справляли неповторне враження. Натомість, шкільні лінійки, прапори, барабани, політінформації віддавали казенщиною, а після дискотек відчував внутрішню порожнечу. Перекоаний, що вже тоді Господь готував моє серце.

Навчався я в Москві. Там познайомився з людьми, близькими мені за духом та інтересами (історія, краєзнавство, мистецтво). У цій сім'ї було шестеро дітей, але не було суєти. І я побачив між ними не показну, а тиху і глибоку любов. Ці люди були православними християнами. В очах цих людей я побачив часточку неба. Спілкування з ними, читання Слова Божого, праць отців Церкви, поїздки на святі місця змінювали мене. Потім були падіння. Так часто буває, коли людина робить перші кроки до Бога. Але брати і сестри допомогли мені піднятися. Саме там я відчув той дух жертвності, взаємодопомоги. Мені хотілося наслідувати їх самому і передавати іншим.

— Щиро дякую за розмову. Наостанок, Ваше побажання читачам часопису «Слово вчителю».

— «Серце чисте створи мені, Боже, і тривалого духа в моєму нутрі віднови», — каже псаломсвієць Давид (Пс. 50:12). Нехай Господь допомагає всім нам співвоскресати з Христом і обновляє нас.

Матеріал підготувала
Надія Доля



Що нам робити з підлітками, які бунтують?

Перекоаний, що ви чули цю фразу від батьків або вчителів. Підлітковий період дитини відомий як найбільш заколотний супроти авторитету батьків, учителів і будь-якої іншої влади. Хочу поділитися деякими порадами зі Слова Божого, прислухавшись до яких, батьки й учителі зможуть допомогти підліткам подолати труднощі у цьому віці.

*Люби свою дитину будь-якою:
неталановитою, неуспішною, дорослою.
Спілкуючись з нею – радій, бо дитина
– це свято, яке допоки з тобою.
Януш Корчак*

Попереджайте дитину про небезпеки підліткового віку

Людам легко правильно поводитися у важких обставинах, якщо вони були про них попереджені. Бог чинив так зі Своїм обраним народом і безліч разів попереджав його про бунти або повстання, які виникнуть у майбутньому, якщо вони не будуть обережними. Після виходу з єгипетського рабства, коли вони йшли пустелею в обітовану Богом країну Ханаан, Він сказав: «...щоб ти не сказав

у серці своїм: «Сила моя та міць моєї руки здобули мені цей добробут». І будеш ти пам'ятати Господа, Бога свого, бо Він Той, що дає тобі силу набути потугу, щоб виконати Свого заповіта, якого присягнув Він батькам твоїм, як дня цього. І станеться, якщо справді забудеш ти Господа, Бога свого, і підеш за іншими богами, і будеш їм служити, і будеш вклонятися їм, то врочисто свідчу вам сьогодні, ви конче погинете!» (Повт. Зак. 8:17-20).

Мудрий Соломон написав книгу Приповістей переважно для підлітків: «Послухай, мій сину, напучення батька свого, і не відкидай науки матері своєї, — вони бо хороший вінок для твоєї голови, і прикраса на шию твою» (Пр. 1:8-9). Ця книга повна настанов щодо всіх аспектів життя. Автор попереджає читачів про небезпеки, які стоять перед ними, і радить, як захистити себе від їхнього злого впливу. Це повинні робити батьки й учителі — необхідно застерігати дітей перед тим, як вони досягнуть підліткового віку, про небезпеки заколоту й бунту, які й характеризують цей період. І не досить лише один раз сказати дітям про це, але нагадувати частіше, з аргументами й конкретними прикладами, які вони бачили або бачать.

*14 років – людина починає усвідомлювати свої соціальні зв'язки і своє місце в суспільстві.
18 років – закінчується формування основних психофізичних особливостей людини.
24 роки – завершуються процеси зросту в людському організмі і формується соціальний статус особистості.*

Гарантуйте підліткові безпеку, прийнявши його

У підлітковий період дитина проходить через кризу або внутрішній конфлікт. З одного боку, вона росте й уже вважає себе дорослою, але оточуючі люди ще вважають її дитиною. Підліток прагне бути прийнятим як доросла людина. Разом з тим, він не хоче брати на себе відповідальності як дорослий. Тому він хоче, щоб до нього ставилися з повагою й дозволяли йому все як дорослому, але дуже мало думає про те, щоб служити іншим. Він чекає, щоб служили йому. Дорослі ж люди думають про інших і служать іншим. Тому батьки й мудрий учитель приймуть дитину такою, як вона є, будуть поводитися з нею як з дорослою людиною, розмовляти з нею як з дорослою і намагатися допомогти їй зрозуміти свою

відповідальність, яку вона повинна брати на себе й виконувати як будь-який дорослий. Це дасть підліткові відчуття безпеки. А якщо йому постійно вказують на його помилки й неспроможність, за короткий час підліток сам переконається у своїй неспроможності і може залишитися пасивним до труднощів упродовж усього життя. «Приймайте тому один одного, як і Христос прийняв нас до Божої слави» (Рим. 15:7).

Не переборщьте із заборонами

Деякі батьки й учителі ставлять занадто багато заборон. Метод виховання, який вони пропонують, якщо його можна так назвати, зводиться здебільшого до слів: «Не можна!», «Не чіпай!», «Не бери!», «Не ходи!», «Не... Не... Не...» Таке «виховання» дуже дратує дітей. І Бог попереджає про це: «А батьки, не дратуйте дітей своїх, а виховуйте їх в напаминанні й остеререженні Божому!» (Еф. 6:4).

Зловживання заборонами викликає гнів і роздратування у дітей, і це ставлення може залишити негативний відбиток на все життя.

*Ми не виховуємо героїв. Ми виховуємо синів. Якщо ми будемо ставитися до них як до синів, то вони виростуть героями.
Хай навіть герої у наших очах.
Уолтер Ширра*

Будьте рішучими у застосуванні дисципліни

У жодному разі не хочу, щоб читачі зрозуміли, ніби я раджу залишити дитину на самоплив. Підліток ще дитина, але він єдиний, хто так не вважає, а уявляє себе дорослим. Коли підліток зарозуміло топче авторитет батьків або вчителів, він повинен бути покараним й до нього повинна бути застосована дисципліна. Інакше може відбутися те, про що говорить Святе Письмо: «Різка й поука премудрість дають, а дитина, залишена тільки собі, засомнює матір свою» (Пр. 29:15).

Однак, будьте уважні. У підлітковому віці застосування фізичного покарання принижує дитину, особливо дівчаток. Значно ефективнішою є серйозна, мудра розмова, а застосування фізичного покарання може мати протилежний ефект — призвести до атрофії свідомості підлітка. Якщо розмова не приносить очікуваного результату, батьки й учителі можуть удатися до скасування або обмеження певних прав або пільг підлітка на певний період часу.

Навчайте підлітка приймати рішення

Як уже зазначалося, підліток хоче бути дорослим, але не хоче брати на себе відповідальності. Тому, замість того, щоб забороняти йому щось, батьки й учителі повинні допомогти йому аналізувати рішення, які підліток хоче приймати, й усвідомлювати наслідки неправильного вибору. «Не обманюйтеся, — Бог осміяний бути не може. Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!» (Гал. 6:7). Таким чином ми дійсно допоможемо підліткам стати дорослими, тому що навчимо їх приймати рішення й відповідати за них.

*Наша молодь любить задоволення.
Вони володіють поганими манерами,
не поважають старших і віддають перевагу пустій балаканині замість фізичних вправ... Вони сперечаються зі своїми батьками, люблять поговорити з друзями, у великих кількостях поглинають їжу і тиранять своїх викладачів.
Сократ, 450 р. до н. е.*

Не намагайтеся нав'язати себе підліткові, але намагайтеся зрозуміти його, щоб ви могли допомогти йому й дати пораду у світлі Божої істини. Будьте другом своєму синові або доньці, які стали підлітками. Набагато легше приймати пораду від друга, який щиро прагне зрозуміти й допомогти тобі. «Правдивий друг любить за всякого часу, в неолі ж він робиться братом» (Пр. 17:17).

Василь Філат

Василь Філат (1971 р. н.) — священник церкви «Свята Трійця» в Кишиневі, керівник Асоціації «Наставляння в Слові», адміністративний директор і викладач в 60 філіалах Біблійного Інституту Precept Ministries Eurasia. Закінчив історичний факультет Державного університету Молдови. Одружений, батько трьох дітей. Володар чорного пояса, V Дана Taekwon-Do, інструктор міжнародної категорії.



СЕКРЕТИ СПРАВЖНЬОЇ ДРУЖБИ

Дружба можлива лише тоді, коли ми маємо щось важливіше від дружби...

Клайв Льюїс «Любов»

Кількість користувачів мобільного зв'язку, електронної пошти, інтернет-чатів і соціальних веб-сайтів на зразок «Однокласники.Ру» чи «В контакті» сягає шалених цифр... Складається враження, що всі раптом зрозуміли важливість і необхідність спілкування, а тут і цивілізація з її новітніми технологіями поспішає допомогти, надати, забезпечити... Спілкування є одним із аспектів стосунків, і страшенна жага до нього якраз і виявляє дефіцит останніх, потребу людей у справжніх, глибоких і тривалих взаєминах, які, на жаль, стають дедалі більшою рідкістю і останки яких не можна зберегти навіть у найкращих музеях...

Не будемо наївно стверджувати, що ніхто не вчить тому, як дружити, як знаходити і утримувати друзів. Порад більш ніж достатньо. Славний Дейл Карнегі з його бестселером «Як набувати друзів та справляти вплив на людей» давно перестав бути екс-

клюдивом. Тепер ідеї щодо дружби, стосунків, методів їх зміцнення пропонують і пропалують усілякі ток-шоу, гламурні журнали, книжки сучасних гуру «від психології», безліч інтернет-ресурсів і навіть «мильні серіали». Деякі з них — нижче:

«Справжня дружба можлива лише між людьми з однаковими прибутками» (Пол Гетті, міліардер)

«Друг — це людина, яка знає про вас все, і тим не менш продовжує вас любити» (Джон Аулер)

«Ніколи не оцінюйте людину за її друзями: Юда мав бездоганних друзів!» (Поль Валері)

«Друзі допомагають нам жити і заважають працювати» (Тадеуш Котарбинський)

«Дружба зазвичай служить переходом від звичайного знайомства до ворожнечі» (Василь Ключевський)

Поява ще однієї статті про дружбу — ризик. Легко «пожурити» недалеких і поверхових радників, розкритикувавши їхні помилки, і зовсім непросте насправді взяти і сказати щось вагоме і суттєве про цю одвічну тему. Втім, спробуємо, оцінивши про-

блеми, з'ясувати сутність біблійного проекту, те, що задумав Бог, Творець тих, хто має дружити.

Серед зазначених проблем слід, на мій погляд, виокремити дві.

По-перше, самі рецепти (або якщо таке слово вам не до смаку, то «принципи, ідеї, філософію, теорії») дружби за своїм змістом, природою нерідко є суперечливими, поверховими, не витримані в дусі духовних чеснот (милосердя, прощення, самопожертви), а натомість пропонують маніпулювання, ситуативну етику, прагматизм («мета виправдовує засіб») та гедонізм («сенсом життя є моє задоволення»).

По-друге, навіть якщо вам вдасться зібрати лише найкращі принципи, відфільтрувавши все «ідейне сміття», виникає проблема реалізації філософії дружби на практиці. Ті, хто не дуже переймаються самовдосконаленням і щирим бажанням змінюватися на краще, будуть звинувачувати в усьому «несприятливій» обставини, «неможливих» людей та щось іще ззовні. Ті ж, хто має хоч трохи мужності визнати власні недоліки, дійдуть висновку, що в них самих, глибоко в їхній натурі, десть у потаємних куточках душі живе нестримна сила, що опирається всім намаганням жити правильно, яка виплескує зло, про існування якого в собі ми навіть не уявляли, і перед якою ми відчуваємо себе беззахисними і безсилими...

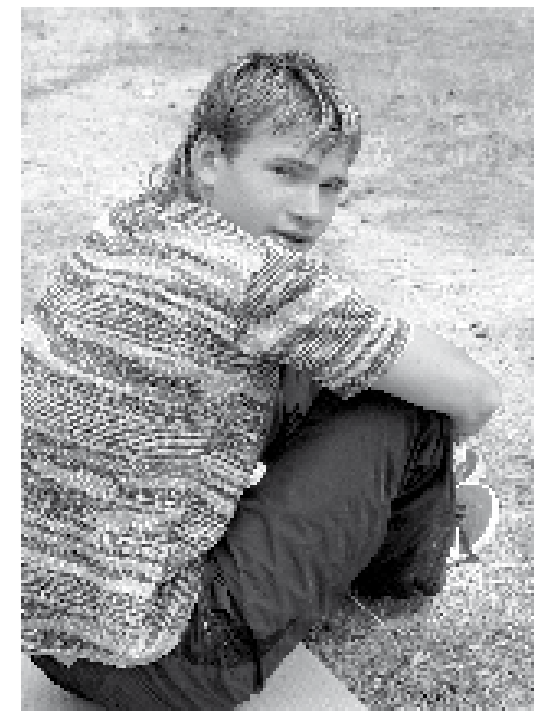
Євангельська оповідь відповідає на обидва запитання. Вона розкриває природу дружби і водночас виступає її силою, тим, що формує й утримує дружбу. Тому розглядайте наступні «секрети» як мозок і душу дружби, думайте, шукайте, рухайтесь від думки до справи...

Секрет перший: май фундамент!

Почнемо з банальної істини: «Дружба — дар Божий»... З одного боку, це — очевидний факт («чого

Бог не дав, те за гроші не купиш...»), а з іншого, пробачте, ми іноді схожі на дітей, які, побачивши тата, який щойно повернувся з роботи, біжать до нього, щоб знайти в його пакеті подарунки, гостинці, щось смачне чи цікаве... Тато сам по собі зараз їх цікавить менше, ніж його дарунки... Так само й ми з дарами Божими, дружбою, зокрема, поведимось так, ніби Той, Хто їх дає, — не вартий уваги, важливі лише речі, які ми можемо отримати від Нього... Ми експлуатуємо Бога, намагаємось, принаймні, просто використати Його у власних цілях... Це — природний наслідок гріха і, більше того, сам по собі він є доказом існування в нас гріховної натури. Відтак, перш ніж вести розмову про «технологію збудування дружби», слід сказати головне: Бог бажає звільнити наше серце від гріховного спадку, відобразити в нашій душі як у чистому дзеркалі незаплямовану красу Свого власного образу, замінити наше обертання навколо свого «Я» з його нескінченними примхами і незадоволенням на іншу, правильну орбіту, центром якої є Він Сам! Дружба — це не миттєве захоплення, не поверхневе спілкування двох поверхневих інтересів, не прагматичне партнерство за зразком «ти — мені, я — тобі», а виявлення зрілого характеру, стрижнем якого є не егоїзм, не жага самозадоволення, а Бог і Його принципи життя. Це — фундамент дружби. Слід додати, що одній з найважливіших заповідей Біблії «Люби свого ближнього, як самого себе» (Мт. 22:39) передують інша, з якої все починається: «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою» (Мт. 22:37). Якщо дружба — це виконання заповіді любити ближнього, то шлях до неї починається з любові до Бога. Не слід відмахуватись кажучи: «така складна філософія, досить мати здоровий глузд і бути більш-менш комунікабельним!» Проте, якщо ми

шукаємо не просто приятелювання, не просто партнерства у діловій справі чи випадкового спілкування, нам потрібен справжній, надійний рецепт дружби, стосунків — від Автора всього, від Бога-Творця. І такий рецепт дасть результат, який витримає випробовування часом, помилками, людською недосконалістю.



Секрет другий: не шукай свого!

Розквіт епохи прагматизму, що в будь-якій справі оцінює рівень користі, вигоди (варіант: «ефективності»), можливість отримання прибутку, не обминув увагою і дружбу. Навіть якщо ви не ставите питання прямо: «Що я матиму з цього?», підсвідомо десть дихає очікування щастя, яке нам має принести ближній — своїми увагою, турботою, часом, грошима... Знову ж таки, філософія «дружба — це — те — що — ти — робиш — для — мене» намагається зайняти місце заповіді «Люби свого ближнього, як самого себе». Зверніть

увагу, позиції абсолютно протилежні і несумісні: «Я — для друга» чи «Друг — для мене»? За великим рахунком, ми прагнемо жити в своєму егоцентричному світі й уявляємо моментом щастя стан, коли світ обертається навколо мого «Я». До речі, іншим ми не поспішаємо віддавати право жити в такий само спосіб, адже їхнє «Я» не таке цінне і вагоме, як наше! Насправді, таке обожнення свого «права на щастя» є поклонінням собі, замість поклоніння Богові. Це — ідопоклонство, але не історичне (пережиток релігійної історії минулого людства), а буденне (факт мого власного реального сьогодення). І знову ми повертаємось до тандему двох найбільших заповідей — любові до Бога і ближнього...

Любити — значить думати, бажати і піклуватися, насамперед, не про себе і свої бажання, а про нього (про неї), про те, як допомогти, зарадити, підтримати, застерегти, зберегти... Більше того, оскільки любов до ближнього витікає з вищої любові — до Бога, то піклування про добро ближнього не означає сліпе задоволення будь-яких його (її) примх і забаганок... Любов до ближнього має на меті допомогти йому тим, що схвалює Бог, що дасть йому самому змогу стати ближче до Бога, любити Його всім серцем і душею.

Але знову, без Бога Самого, без Його особистої дії в моєму чи вашому серці, без Його найвищого і наймилосерднішого спонукання, цей найправильніший принцип у ліпшому разі приречений бути гаслом, безсилою декларацією. Тому-то дуже слушно звучать слова молитви Святого Франциска Ассизького: «Боже! Даруй мені не так шукати втішення, як утішати; не так прагнути, аби мене зрозуміли, як розуміти інших, не так бути тим, кого люблять, як любити інших! Адже, даючи, ми отримуємо, прощаючи, знаходимо прощення для себе, і помираючи, народжуємось для нового життя!».



Секрет третій: будь щирим!

Мені подобається вислів «Те, ким ти є, важливіше від того, що ти робиш». Дружба — це не просто вчинки, це — характер. Бути справжнім, не грати, не вдавати з себе неабиякого... Лицемірство — це хвороба, яка нагадує про акторську майстерність у театрі. Звикнути із своєю роллю легко, але де твій друг знайде тебе самого таким, як ти є? Чи задовольнить нас самих така ж штучна, пластмасова дружба з іншими? Тому Христос казав Своїм учням: «Стережіться розчини фарисейської, що є лицемірство! Бо немає нічого захованого, що не відкриється, ні таємного, що не виявиться» (Лк. 12:1-2). Того ж навчав і апостол Петро: «...відкладіть... лицемірство» (1 Пет. 2:1). Бути щирим, відкритим — небезпечно. Особливо, якщо не раз тобі «плювали в душу» саме ті, від кого ти менше всього чекав... Більшість людей обирає акторство лишень тому, що так спокійніше, не страшно, що хтось завдасть тобі нову рану або роз'ятрить стару. Цікаво, що лицемірство прекрасно адаптується до релігійних почуттів. Релігія не заважає бути лицеміром, і фарисеї, про яких ми щойно читали, якраз такими і були. Більше того, те ж саме, що фарисеї зробили з Христом, віддавши Його на хресні страждання і ганебну смерть, те ж саме лицемірство рано чи пізно робить із дружбою! При цьому не має значення, в якій масці розгулює акторство — з обличчям щастя, образи, грубості чи навіть святості. Тому будьмо щирими, аби берегти свої обличчя від масок і сподіватися, що пожемо те, що сіємо, адже рано чи пізно наша власна маска зустрінесться з такою ж маскою «друга»...

Секрет четвертий: змінюй себе!

Ми — недосконалі. Можливо, різною мірою, але хто оцінює мою міру і міру іншого? Чи не я сам? Знаючи, що нам не притаманна об'єктивність в оцінюванні власних вад, Христос навчав учнів: «І чого в оці брата свого ти заскалку бачиш, колоди ж у власному оці не чуєш? Або як ти скажеш до брата свого: Давай вийму я заскалку з ока твого, коли он колода у власному оці? Ли-

цеміре, вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого» (Мт. 7:3-5). Христос не випадково вживає слово «брат», ніби підкреслюючи близькість стосунків з тим, хто обурює нас власною негідністю. І ось у чому проблема: ми не бачимо великих власних вад, натомість помічаємо найдрібніші недоліки брата. Ми прагнемо змінити, передусім, його, тоді як треба почати з себе. Дружба це, так би мовити, інструмент Божого шліфування нас самих! Назвемо це «негативним аспектом дружби» (маючи на увазі негатив відносно своїх власних вад). Але Бог також бажає, щоб ми побачили око «брата свого» кращим, ніж своє власне. Це — другий, «позитивний» аспект. Клайв Льюїс підкреслив його в одній зі своїх книг: «Дружба не є винагородою за розум чи смак, а є знаряддям Божим. З її допомогою Господь відкриває нам красу іншої людини. Ця людина не краща сотень інших, але ми побачили її. Як і все добре, краса ця — від Бога, і тому в справжній дружбі Він її примножує».

Секрет п'ятий: не будь облесливим

Є такий спосіб «збереження» дружби: говорити лише приємне, те, що подобається, й уникати всіма способами будь-якої прямої розмови про те, що слід виправити чи змінити... Приблизно так учиняє лікар, який говорить хворому, що в нього все гаразд і не треба ні про що хвилюватись. До речі, згадуваний нами Дейл Карнегі починає свою славетну книгу про те, як набувати друзів, із розділу «Якщо хочеш зібрати мед, не перекидай вулик», де виступає проти будь-якої критики стосовно інших заради «збереження дружби» (чесно кажучи, не знав, де слід поставити лапки — чи то на слові *збереження*, чи на *дружбі*). Біблія наказує нам, «щоб були ми правдомовні в любові» (Еф. 4:15). Характер друга має проявитися в тому, щоб не різати «правдою» і не замащувати «любов'ю», але мати це благочестиве поєднання, гармонію правди і любові. Насправді, любов без правди — це лицемірство,

а правда без любові — жорстокість. Справжній друг уміє бути, як образно висловився Соломон, своєрідною ювелірною прикрасою: «Золота сережка й оздоба зо щирого золота це мудрий картач для уважного уха» (Пр. 25:12). І навпаки: «Хто сильним голосом благословляє із раннього ранку свого товариша, за прокляттям залічується це йому» (Пр. 27:14). Облесливості — не збудує дружби, а грубість може її загубити, тому будьте «правдомовні в любові»!

Секрет шостий: будь жертвним!

Перед тим, як піти на хресні страждання і смерть, Христос відкрив Своїм учням найглибший секрет дружби: «Ніхто більшою любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів. 15:13). Практично про це ж раніше говорив Соломон: «Правдивий друг любить за всякого часу, в неволі ж він робиться братом» (Пр. 17:17). Неможливо оцінити міцність дружби, її дійсну силу в «теплічних умовах». Друзі можуть разом сходити в кафе, поїхати на рибалку, подорожувати чи займатися улюбленою справою. Але не тоді дружба проходить тестування, перевірку на справжність... Коли друг захворів, коли потрапив у скруту, коли втратив роботу, коли горе спіткало його найближчих рідних, — ось де можна розгорнутися дружбі, ось де вона дихає на повну силу! Це — природно, оскільки цінне і повинно дорого коштувати. Без зайвої патетики, повертаючись до слів Христа про покладання душі (тобто життя) за друзів, можна сказати, що вартість дружби і вартість життя — рівні. Як правило, від вас не потребують віддавати життя за друзів, але чи спроможні ви на очевидно невеликі жертви? Знайти час провідати друга, вислухати його сповідь, сприйняти його біль власним серцем, знайти слово мудрої втіхи і поради для його ситуації? «Хто вірний в найменшому, і в великому

вірний; і хто несправедливий в найменшому, і в великому несправедливий» (Лк. 16:10).

Секрет сьомий: майте спільні цілі і цінності

Здається, Антуан де Сент-Екзюпері стверджував, що любити — це не значить дивитися одне на одного, а дивитися в одному напрямку. Це ж саме можна сказати і про дружбу. Йдеться не про знаходження власної «копії» або «тіні», яка б точно повторювала кожний твій рух. Немає двох однакових відбитків пальців, немає двох однакових людей. Але, насправді, що приваблює мене в тому, кого я хотів би мати за друга? Чим він живе, чого я можу від нього навчитися? Чи є мій друг тим, на кого я б хотів бути схожим? Що наближає нас один до одного? Тут слід додати, що незавжди «спільне» означає «добре». Як сказав класик, «кожна дружба — це бунт. Бунт мудрих проти розбещеності чи бунт розбещених проти мудрості, бунт добрих людей проти ганебного середовища чи бунт ганебності проти добра». Згадується прикрий випадок з Євангелії про те, що знуцання двох можновладців — Понтія Пилата та царя Ірода — над Христом, їхнє спільне зло зміцнило їхні стосунки: «Тоді Ірод із військом своїм ізневажив Його й насміявся, зодягнувши Його в яснобілу одіж, і відіслав до Пилата Його. І того дня стали Ірод із Пилатом за приятелів між собою, бо давніш ворожнеча між ними була» (Лк. 23:11-12). Тому Святе Письмо наказує бути уважним до цінностей людей, яких ми робимо своїми друзями: «Не дайте себе звести, товариство лихе псує добрі звичаї!» (1 Кор. 15:33).

Насамкінець слід сказати, що дружбу неможливо розкласти на складові — як закон у формулі. Її не можна просто створити за рецептом, як варять борщ. Неможливо завести друзів, як «заводять» собаку чи кішку. Дружба можлива лише тоді, коли ми маємо щось важливіше від дружби... І тому всі наведені поради мають повернути нас до Першоджерела — Бога, «бо все з Нього, через Нього і для Нього! Йому слава навіки. Амінь» (Рим. 11:36).

Олександр В'ялов

ПОДІЯ, ЩО НЕ ВІДБУЛАСЯ

У 2008 р. в Україні на державному рівні відзначається 1020-річчя хрещення Київської Русі. З нагоди ювілею в липні було проведено низку святкових заходів: урочисті богослужіння, хресні ходи і молебні, зустріч Президента України з членами Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з врученням державних нагород представникам Церкви, візити до України й участь у торжествах Вселенського патріарха Варфоломія I та Патріарха Московського Алексія II тощо. Указом Президента України від 24 березня 2008 р. передбачено проведення в навчальних закладах тематичних заходів з висвітлення історії християнства в Україні з метою виховання у молоді почуття поваги до духовної спадщини українського народу.

Міністерство освіти і науки України звернулося в Центр релігієзнавства Національного університету «Острозька академія» з пропозицією розробити орієнтовні уроки для 1-11 класів, присвячені 1020-й річниці хрещення Київської Русі, аби провести їх 1 вересня першим уроком у всіх класах усіх шкіл України. Такі уроки були розроблені й об'єднані в навчально-методичний посібник «Духовний вибір українського народу». На жаль, ця чудова ідея не була реалізована, а перший урок пройшов на тему «Наш прапор».

У рубриці «Методика і досвід» ми знайомимо читача з трьома уроками із цього посібника і сподіваємося, що вчителі таки зуміють донести їх до українських школярів.

Надія Доля

НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ПРЕДМЕТІВ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО СПРЯМУВАННЯ НА ЧЕРКАЩИНІ

Головне управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації, Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників 12-13 вересня 2008 р. провели сесію очно-дистанційних курсів для викладачів предметів морально-духовного спрямування.

Близько сотні освітян Черкащини мали змогу ознайомитися з історією християнської церкви в Україні, прослухавши лекцію магістра гуманітарних дисциплін В. А. Кура-та. Лекції «Християнська педагогіка і психологія про духовно-моральне виховання», «Роль особистості вчителя у формуванні християнських цінностей в учнів» та «Християнська етика: методика і досвід» прочитав магістр богослов'я, завідувач відділу освіти МГО «Надія — людям» з м. Рівне О. М. Бондарчук. «Релігієзнавство: основні релігієзнавчі концепції та їхня загальна характеристика», «Релігія як суспільне

явище і складова частина духовної культури» — доцент кафедри філософії ЧДТУ, кандидат філософських наук О. М. Кожемякіна. «Уроки християнської етики: критерії ефективності. Вимоги до уроку християнської етики», «Законодавство щодо запровадження предметів духовно-морального спрямування в систему освіти України» — методист Черкаського ОІПОПП Н. М. Степанова.

Слухачам було запропоновано як теоретичні, так і практичні матеріали для використання на уроках і в позаурочний час.

Олександр Бондарчук



Олександр В'ялов, директор приватної школи «Початок мудрості» (м. Харків), заступник директора Культурно-просвітницького центру сприяння розвитку християнської культури й освіти.



Читаю історію, яка збережена для нас на сторінках Святого Письма під назвою «Книга пророка Йони». Якою ж красою і глибоким змістом наповнена ця драма! Невелика за обсягом історія розповідає про Божий промисел у долях моряків, які навертаються до Бога, про помилування міста Ніневія і про уроки, які Бог дає пророку Йоні. Вивчення Біблії на сторінках нашого часопису ми починали з розмови про необхідність простого читання.¹ Отож відкріємо книгу пророка Йони...

Якщо ви вже прочитали текст, пропоную розпочати невеличке дослідження, яке допоможе краще зрозуміти біблійну історію і засвоїти більше духовних уроків для свого життя. Для вас буде нескладно відзначити певну почерговість сцен, що розгортаються перед нами у цій історії.

Отже, сцена перша (Йона 1:1-4). Назвемо її «Доручення».

Зауважте, що в 1-3 віршах тричі зустрічається вислів «лице Господнє». Він указує на перебування в присутності Бога як Царя. Саме так у Старому Завіті найчастіше описується те, що ми називаємо «стосунки з Богом». Йона покликаний стояти перед Господом і виконувати Його доручення. В цілому це є правом і обов'язком кожної людини. І от ми дізнаємося, що він не виконує доручення, яке отримав у присутності Самого Господа. Подивіться на карту, щоб побачити, як це відбувалося...



Сцена друга — «Буря на морі» (Йона 1:4-16).

Поспостерігаємо за тим, що відбувається в цій сцені. Йона вирушив у плавання. Відомо, що євреї боялися моря і намагалися триматися від нього подалі. Цей страх був викликаний вірою у те, що з безодні океану вийшло зло. Ми знаємо, що як доручення, дане пророкові, так і велика буря — від Господа. Влада Бога поширюється не лише на духовну, але й на фізичну сферу життя людини. Моряки-язичники почали молитися до своїх богів (імовірно, і саме море поставало в їхній уяві як божество). Чим був сон Йони — виявом байдужості чи, навпаки, віри? «Що ти накоїв?» — запитали моряки. Йонине «Боюся Господа, небесного Бога» не збігається з його діями, адже він «втікає з-перед Господнього лица». Ще мить, і пророк опиняється за бортом корабля, а море «спинилося від своєї лютості». Ця сцена закінчується тим, що, внаслідок пережитого, моряки навернулися і дали обіцянки Богові.

Сцена третя — «Урок для Йони: послух» (Йона 2:1-11).

Тепер Йону не треба просити молитись. Ми молимося по-особливому, гаряче і палко, коли справа стосується

¹Див. «Слово вчителю». — № 1/2007. — С. 11-12.

Книга пророка Йони

власних інтересів, коли відповідь на молитву — питання життя і смерті.

Ця молитва написана в поетичній формі, тому можемо застосувати до неї інструменти, які ми застосовували для аналізу книги Псалтир.² Тема молитви: «Боже, допоможи» (Йона 2:3). Це як позивні SOS — дуже наполегливо. Йона описує свою біду в основній частині цієї молитви, а наостанок виражає надію на Божу милість і спасіння. Під час триденного «гостювання» в череві риби Йона переосмислив свої обов'язки і погодився виконати дане йому доручення. Чого тільки не стається в житті тих, «хто йде своїми шляхами»!.. Бог знає і керує навіть тим, що відбувається у шлунку риби. «Господь звелів...» — і риба великодушно виплюнула пророка на берег.



Наступні сцени з історії:

Сцена четверта — «Доручення: дубль другий» (Йона 3:1-4).

Сцена п'ята — «Покаяння ніневитян» (Йона 3:5-10).

Сцена шоста — «Урок для Йони: милість» (Йона 4:1-11).

Перечитаймо всю історію ще раз. Зверніть увагу на закономірність, з якою сцени змінюють одна одну. Зіставимо сцени 1, 2, 3 із сценами 4, 5, 6.

Схематично це можна зобразити так:

A — A1 (Сцена 1 — Сцена 4)
B — B1 (Сцена 2 — Сцена 5)
C — C1 (Сцена 3 — Сцена 6)

А як саме це відбувається?

A — A' (Йона 1:1-4 порівняйте з Йона 3:1-4). Обидві сцени говорять про доручення, яке дає Бог.

Зіставлення, яке ми робимо, коли дивимось на Слово Господа в сценах 1 і 4, переконує нас у тому, що сховатись або втекти від Бога неможливо. Його Слово незмінне, а Його присутність ставить нас, а не Його, перед вибором. Тоді як доручення і Бог незмінні, змінитися потрібно тобі,

²Див. «Слово вчителю». — № 3/2008. — С. 9-11.

Йоно! Від 1 до 4 сцени все прийшло туди, звідки починалось. Непослух створює в житті людини певне коло, вирватися за межі якого неможливо. Як відомо з книги Царів, історія цілого ізраїльського народу оберталася такими колами — і все через непослух Богові, через невірність своєму призначенню...

Чи розумію я, що воля Божа — незмінна, що Бог робить те, що хоче (Пс. 113:11; 134:6)? До чого це зобов'язує мене? Як покора Богу проявилася в моєму особистому житті?

B — B' (Йона 1:4-16 порівняйте з Йона 3:5-10) — йдеться про навернення моряків і милість Божу до грішників, які не знають Бога і не слідує за Ним.

Зіставлення, яке ми робимо, коли дивимось на сцени 2 і 5, вказує на готовність язичників покаятися, коли Бог їм нагадує про Себе. Фактично моряки, а не пророк, вбачають Божу руку в біді, яка на них прийшла, вони заохочують Йону до молитви. Коли ж за допомогою жеребка стає зрозуміло, що той, хто спить у трюмі, винний у їхніх бідах, — ті ж самі моряки змушують пророка задуматися над тим, що він зробив. Бог, виявляється, не хоче смерті грішника (Єз. 33:11). Він є Той, Хто всупереч непослуху Свого вісника спасає грішників. А ці грішники шукають Бога і готові Йому коритися. Їхньому бажанню зберегти життя Йоні протиставляється байдужість пророка не тільки до Божих планів, а й до власного життя.

Ця сцена дуже схожа на ту, що описана в 3 розділі. Тут пророк спостерігає за тим, як язичники наворачуються. Він проповідує те, що звелів Бог, і їхнє життя змінюється. Чи готовність язичників покаятися є несподіванкою для пророка? Він бачить як ціле місто — всі: від царя до немовлят, і навіть тварини — волає до Бога. «І побачив Бог їхні вчинки, що звернули зо своєї злої дороги, і пожалував Бог щодо того лиха, про яке говорив, що їм учинить, і не вчинив» (Йона 3:10). Ці слова лаконічно і точно розкривають зміст поняття «милість». Водночас тут вказано на плоди їхнього покаяння — «звернули зі своєї злої дороги». Скорений Йона стає свідком цього навернення.

C — C' (Йона 2:1-11 порівняйте з Йона 4:1-11) — Бог досягає ще однієї важливої мети — навчити «вченого» послуху і милості.

Спочатку послух. Уроки Божі можуть бути дуже болючими і неприємними для нас. Але це тому, що без болю ми схильні нехтувати ними. Отже, становище Йони в череві риби було неприємним і жалюгідним. Воно було жакливим і викликало співчуття. Але текст містить і певну долю іронії. В чому ж вона? Відомо, що за східною традицією гостя приймають у домі три дні. Три дні його годують, не обтяжуючи нічим, дають дах над головою тощо. Текст містить твердження про те, що три дні і три ночі Йона ніби «гостює» у Бога. Він на межі життя і смерті. За таких обставин

залишається одне — волати до Бога, просити милості.

Паралельно цій сцені йде «Урок для Йони: милість». Йона висловлює незадоволення, причиною його незадоволення є Бог. Настає час пояснити Йоні ще одну істину. Господь це робить дуже ніжно і ненав'язливо, використовуючи для цього рициновий кущ, черв'ячка і палючий східний вітер. Так Він говорить до Йониного серця, щоб він сам почав думати і, можливо, поставив собі просте запитання: «А що я знаю про милість Божу?».

Ми з вами не знаємо чим усе закінчується, ми не знаємо як би Йона відповів на це запитання. Чи засвоїв Йона урок «Милість», так само як засвоїв урок «Послух»? Це загострює нашу увагу на виборі, який робить кожен із нас. Божий урок засвоюється або відкидається...

Отже, розглянувши ці паралелі, зробимо висновки. До речі, за подібною схемою побудовано багато історій в Біблії і в таких випадках варто проводити такий аналіз.

Ми дізнаємось, яким насправді є Бог: Він незмінний у Слові, справедливий і милостивий. Він дає доручення, суверенно керує всім і виявляє милість у житті тих, хто визнає Його справедливність.

Ми визнаємо, якими насправді є ті, кого стосується дане Богом доручення: хоча вони не знають Бога, але з готовністю відкликаються на Божу дію.

Ми впізнаємо себе: ми теж маємо певне доручення і повинні його виконувати. Ми можемо виявитися не готовими, але у Бога є спосіб нас учити. Важливо вчитися користись, і нам треба дещо взнати про Боже серце...

Складаючи всі елементи історії в одну грандіозну картину, починаємо бачити Бога. Він незбагненно великий, суверенний, Його шляхи вищі за наші, Він вірний Своему Слову, справедливий і водночас милостивий. Долі народів у Його руках — і Він знає як прославитись у справедливих судах, у милості і в спасінні. Це Той Бог, Якому я маю честь служити як Його творіння і Його дитина. Він працює безпосередньо зі мною і знає, що хоче в мені досягнути на цьому етапі мого життя.

Наостанок:

Відверто кажучи, образ Йони лякав мене і був для мене негативним — тепер я розумію, що Йона — герой. Негативний? Можливо. Але хіба я не буваю непослідовним, жалюгідним, самовпевненим, нетямущим? Зрештою, ця історія є знаковою, і на цей її вимір указав Господь Ісус (Мт. 12:39-41).

Юрій Ліщинський

Юрій Ліщинський народився 1974 року в м. Рівне. Магістр мистецтв за спеціалізацією «Міжкультурні дослідження». Викладач біблійних дисциплін. Одружений. Батько трьох дітей.



«Цінністю для мене є жива віра в Бога»



Ірина Каспрова народилася 9 травня 1975 р. в місті Дунаївці на Хмельниччині. Після закінчення школи зі срібною медаллю вступила до Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету ім. Затонського. Здобувши вищу освіту, деякий час працювала у школі хореографом та шкільним організатором. 1997 р. вийшла заміж і переїхала у місто Кам'янець-Подільський на постійне проживання. До 2005 р. працювала в дошкільному закладі вихователем. Зараз працює у благодійному фонді координатором дитячих та підліткових клубів «Майбутнє України».

— Вітаю Вас, Ірино. Дуже дякую, що погодилися дати інтерв'ю для часопису «Слово вчителю». Цей випуск присвячений проблемам підлітків — тій категорії людей, з якою Ви як координатор підліткових клубів «Майбутнє України», очевидно, зараз найбільше маєте справу, чи не так?

— Доводиться працювати з різними дітьми та підлітками. Проблемними учнями, на мою думку, є ті, хто позбавлений батьківської уваги, і, на жаль, не завжди це сироти. Прикро говорити, але все частіше саме діти з забезпечених сімей стають проблемними. Батьки знаходять час, щоб заробляти гроші, робити кар'єру, а діти залишаються осторонь. Думка про те, що потрібно гарно вдягнути своє чадо та добре нагодувати, заспокоює совість багатьох.

Зараз у суспільстві збільшується кількість соціальних сиріт, які з від'їздом батьків за кордон вдаються до розпусти та злочинів. Ця категорія також є складною — діти починають жити дорослим життям і не бажають, щоб хтось указував їм як жити і що робити.

Таких підлітків ми запрошуємо у табори відпочинку з метою подружитися, знайти до них підхід, щоб у майбутньому працювати з ними у клубах «Майбутнє України», «Спадкоємці». У своїй роботі не забуваємо і про батьків. Для них плануємо родинні свята, щоб показати цінність сім'ї, родини. Всі знають про те, що здорова сім'я

— це здорове суспільство, і всім так хочеться жити у здоровому суспільстві, проте чомусь не кожен хоче усвідомити, що саме від нього залежить благоустрій його сім'ї та в цілому країни. Під час канікул ми хочемо організувати та провести «Сімейні ігри», сподіваємось, що спортивні ігри та змагання об'єднують два покоління, а уроки духовності вплинуть на світогляд як батьків, так і дітей.

— Чи пам'ятаєте себе в підлітковому віці? Як Ви пройшли цей непростий період у житті?

— Можу визнати, що не була проблемним підлітком, і в цьому велика заслуга моєї мами, яка багато часу приділяла моєму вихованню. Сама вчителька, вона заохочувала мене до відмінного навчання та до активності у різних сферах шкільного життя. З іншого боку, незважаючи на матеріальні труднощі, намагалася робити цікавим моє дозвілля. Це дало позитивні результати. Яскраво запам'яталися мені поїздки влітку до Москви, Ленінграда. Одна надзвичайна поїздка була по Пушкінських місцях, оскільки мама була викладачем російської мови і літератури, і її улюбленим по-

етом був і досі є О. С. Пушкін. Поїздка проходила в екстремальних умовах. Заздалегідь наша команда розробила маршрут подорожі і здебільшого ми переміщалися пішки. В мальовничих куточках робили привал і відпочивали, купались в озерах, катались на човнах. Тому, мабуть, такою пам'ятною стала ця поїздка, бо бачили не лише музеї, а й природу, зуміли гарно відпочити.

Коли не було можливості далеко їхати відпочивати, тоді всією сім'єю ми вирушали до лісу збирати гриби. А потім до пізньої ночі так само дружно їх перебирали, співаючи українські народні пісні. З великою насолодою згадую про ті незабутні часи. Любов до літератури, історії, природи, української пісні мама зуміла передати й мені.

— Отже, увага з боку батьків, заохочення до навчання й організація цікавого дозвілля вирішують проблему перехідного віку?

— Ті батьки, для яких спілкування з дітьми є таким же природним як вживання хліба щодня, не бачать проблем у перехідному віці. Спілкуючись із такими батьками, я зрозуміла, що складний цей період для тих сімей, в яких лише в підлітковому віці батьки зрозуміли, що мають рівноправного члена їхньої сім'ї — сина чи доньку. І не дивно, треба ж хоч колись дитині, батьки якої зайняті всім, крім неї, заявити про своє існування, про свої права. Вікова психологія вчить, що якщо до семи років батьки закладуть правильний фундамент, виховуючи дитину, то підлітковий період проходитиме спокійно.

У Біблії є багато хороших порад для батьків. Бог радив Своему народу передавати заповіді дітям своїм: «І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш». Цінний принцип виховання — через спілкування передавати дітям важливі уроки. Як важко сучасним батькам знайти час для спілкування, але проблема нестачі часу не нова, завжди люди були надто зайняті,

щоб знаходити час для спілкування з дітьми. Тому не потрібно вишукувати у щільному графіку хвилини для розмови з сином чи донькою, вони готові спілкуватися з нами тоді, коли ми відпочиваємо, коли ідемо дорогою, коли їмо — завжди, в будь-який час. Спілкування — це ліки від багатьох сімейних негараздів.

— Якого віку Ваші діти? На які принципи Ви спираєтесь, виховуючи власних дітей?

— Тепер, виховуючи власних дітей, намагаюся прищеплювати їм любов до тих речей, які мають цінність особисто для мене. А такою цінністю для мене є жива віра в Бога та життя згідно з Його Словом.

— А як відбулася Ваша особиста зустріч з Богом?

— Мій процес пізнання Бога розпочався в юнацькому віці, після закінчення школи. Це був початок спроб самостійного життя, коли я переїхала на навчання в інше місто, поселилась у студентському гуртожитку і зіткнулась із проблемами, які процвітають у суспільстві, але з якими я досі не стикалася. Звідкіля мені, вирощеній у «теплих» умовах дівчині, було знати про студентський алкоголізм, про насильство, аборти тощо. Світ постав переді мною зовсім в інших фарбах, і я відчувала себе слабкою і незахищеною. Мене хвилювало питання: «Невже все це чекає на мене?» Деякі з моїх однокласниць уже на той

Говорять факти

* Якщо дитина до семи років буде рости в темряві, вона назавжди залишиться сліпою. Незважаючи на те, що органи зору в неї будуть здорові, функція зору, що формується в мозку лише в період його росту, функціонувати не буде.

* Якщо дитина до семи років буде рости у звуковому вакуумі, вона на все життя залишиться глухою.

* Якщо дитина до семи років не буде мати можливості спілкуватися мовою, то вона ніколи надалі не зможе досягнути таємниці мови.



Моєму старшому сину десять років, молодшому — сім. Дуже люблю їх, як і кожна мама, і усвідомлюю, яку відповідальність поклав на мене Творець — виховати їх, допомогти знайти своє покликання, усвідомити сенс життя. У нашій сім'ї є хороша традиція — вечірні спілкування. Все починалося з того, що малі діти потребували казочки, колискової перед сном, далі казочки змінювалися на розповіді з життя, питання — відповіді. І тепер без цього не уявляємо жодного вечора. Іноді буває важко дотримуватися традиції, складаються різні обставини, але хлопці вимагають, і ми з чоловіком, усвідомлюючи важливість цього, по черзі, а то й разом проводимо цей час із дітьми.

час розчарувались у сімейному житті, залишившись самотніми матерями. Як уникнути розчарувань?

І знову саме мама, навіть не усвідомлюючи цього, підвела мене до відповіді. Це сталося на весіллі однієї віруючої дівчини, яка запросила свого класного керівника, яким була моя мама, розділити її радість. Мамі незручно було відмовити нареченій, оскільки вона була однією з найкращих учениць у класі, а йти однієї на весілля не хотілося (батько відмовився, і сестра теж). Тож залишалося взяти з собою мене.

Весілля для мене було незвичним. Я побачила інше суспільство, у якому люди багато говорять про існування Бога, розмовляють із Богом

Головні завдання проекту «Підліткові ігри»

* Орієнтувати молодь на здоровий спосіб життя та на моральні цінності за допомогою залучення їх до систематичних занять фізичною культурою та спортом, також до участі в уроках християнської моралі та етики.

* Забрати підлітків та молодь з вулиць та привести в різноманітні спортивно-виховні клуби, гуртки, спортивні табори з метою відволікти їх від шкідливих звичок: алкоголю, куріння, наркотичної залежності, а також з метою профілактики ВІЧ та СНІДу.

* Задіяти підлітків з фізичними вадами як рівних членів суспільства з метою розвитку почуття відповідальності з боку суспільства.

* Сприяти вихованню почуття патріотизму та національної гідності в молодого покоління через об'єднання підлітків в один загальнонаціональний проект, який сприяє їх моральному, фізичному та соціальному розвитку.

наче з близьким другом. Потім я ближче познайомилась з цими людьми і зрозуміла, що вони не лише гарно говорять, вони добре живуть, а змінив їхнє життя Сам Бог.

Тоді я прийняла найважливіше рішення: жити так, як хоче Бог, а для цього стала досліджувати Біблію. Дякую тим, хто охоче допомагав мені в дослідженні Слова Божого, хто сприяв духовному становленню.

— **Тепер Ви самі — наставник. Що стало поштовхом до цього служіння?**

— Дивлячись на своїх наставників, мені хотілось бути корисною також для когось і відкрити бодай комусь одному очі на красу Святого Письма. Спочатку мене запросили викладати в недільній школі, потім — у молодіжній групі, і так до цього часу моє служіння пов'язане з викладанням Біблії для різних вікових категорій. Останні декілька років, спостерігаючи за навчальним процесом у різних недільних школах у Хмельницькій обл., я помітила, що в підлітковому віці багато дітей, які раніше відвідували заняття, втрачають цікавість до вивчення Біблії, залишають навчання або ж навчаються формально. А більшість молодих людей взагалі ніколи в житті не тримала в руках Біблію і їх менш за все цікавить духовне виховання. Тому й деградує молоде покоління. Хіба не страшно,

що в Україні процвітає підлітковий алкоголізм, наркоманія. Звичайно, можна у всьому звинуватити підлітків, сказавши, що це нестерпний вік.

«Дивлячись на молоде покоління, я приходжу у відчай від майбутньої цивілізації». Автор цих слів — Аристотель (300 р. до Р. Х.). Проблема підліткового віку не нова. Можливо, ми винні в тому, що покладаємо занадто великі надії на молодих людей. Ми очікуємо від них дорослої поведінки тоді, коли ці молоді люди шукають своє місце під сонцем. Вони потре-

бують допомоги від тих, хто знайшов себе у суспільстві, хто має під своїми ногами тверду основу, хто здатен долати труднощі і може поділитися своїм досвідом.

Хорошою можливістю послужити підліткам виявилась ідея проведення олімпіади «Підліткові ігри».

— **Будь ласка, розкажіть більш докладно, що таке «Підліткові ігри»?**

— Підліткові ігри — це всесвітній рух, який надає можливість усім підліткам брати участь в іграх, незалежно від їх фізичної підготовки, соціального рівня та національності.

Основна мета «Підліткових ігор» — виховання підлітків на основі моральних та духовних цінностей за допомогою спорту.

Спортивні ігри навчають таких важливих принципів у житті як цілеспрямованість, дисципліна, витримка, терпіння, самовідданість, взаємопідтримка, робота в команді, наполегливість, слухняність і багато іншого, чого сучасному поколінню не вистачає.

Під час спортивних ігор і змагань проводиться ілюстрація біблійних істин. Експериментальні ігри або ігри на досвіді організовані з такою метою, щоб показати зв'язок життя з Біблією.

Підліткові ігри є хорошим засобом об'єднання всіх структур суспільства: державних, приватних, церков усіх деномінацій, місій, гуманітарних і благодійних фондів — в один загальний проект, спрямований на користь для всього суспільства.



У цьому проекті немає спеціального штату працівників, відсутній офіс, але є люди, які підхоплюють цю ідею і розповсюджують її. Відтак організацію цього проекту бере на себе команда волонтерів, яка знаходить підтримку від різних організацій, місій, церков, фондів і працює над його підготовкою і реалізацією.

— **Сподіваюся, це не лише гарна ідея. Чи вдається втілювати її в життя у нас, в Україні?**

— Цей проект було впроваджено в Рівненській, Волинській, Черкаській, Житомирській областях.

У нас на Хмельниччині, в Кам'янець-Подільському, такі ігри вперше були організовані на початку 2008 р. під час різдвяних канікул як пробний проект міста. Відгуки були дуже хороші, насамперед від учасників, а також від влади міста, директорів шкіл, учителів. У травні, в рамках святкування Дня міста, проект «Підліткові ігри» проходив на міському стадіоні. Близько 800 підлітків із 14 шкіл упродовж п'яти днів брали участь у змаганнях. Під час «Підліткових ігор» був здійснений проект «Милосердя». Ми відвідували притулки для людей похилого віку, інтернати, лікарні, надаючи посильну допомогу. Адміністрація нашого міста попросила прибрати територію старого міста, історичний заповідник (під час святкування Дня міста накопичилось багато сміття), і команди підлітків охоче відгукнулися на цю пропозицію, бо люблять своє рідне місто.

спортивні клуби, гуртки, клуб «Майбутнє України», «Спадкоємці». Наша мета — подбати про молоде покоління через систематичні зустрічі, навчання і допомогти їм стати хорошими лідерами для своїх молодших друзів.

— **З якими труднощами Ви стикаєтесь?**

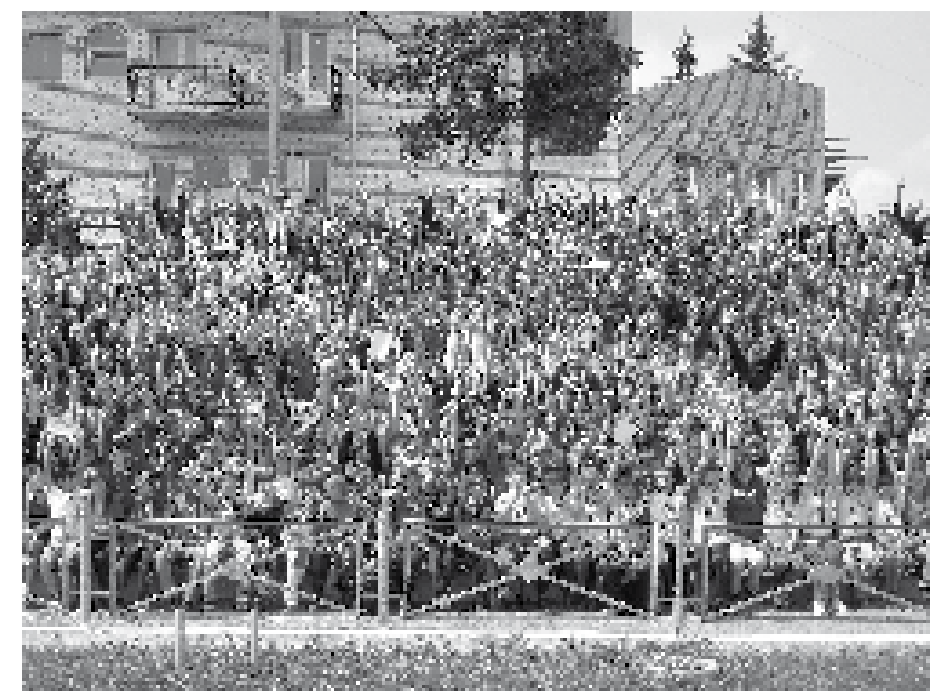
— Найбільша трудність полягає в тому, що не вистачає людей, які б розділяли наші погляди і служили підліткам, проводячи «Підліткові ігри», займаючись із ними у клубах, у таборах. Ми закликаємо всіх, кому не байдуже майбутнє підлітків, приєднуватися до нас. Ми готові провести навчальні тренінги, презентації для всіх, кого зацікавила ця ідея, а також допомогти тими ресурсами, якими володіємо сьогодні.

— **Як Ваш чоловік ставиться до Вашого служіння, до того, що у Вас, швидше за все, ненормований робочий день? Чи є він Вашим одностудентом?**

— Ми з чоловіком — одна команда. Маємо повне порозуміння, незважаючи на те, що це справді займає багато часу. Ми переконані, що з часом у нашу команду ввійдуть наші діти, і вже не як учасники, а лідери. Бажаємо, щоб до нас приєднувались охочі.

Якщо вас зацікавив цей проект, телефонуйте, пишіть. Наші координати: 80679089056 — Ірина (teengames@mail.ru); 80677987949 — Олександр.

Розмовляла **Надія Доля**



II. Творіння: день перший

Книга Буття вражає своєю розповіддю про створення Всесвіту і всіх форм життя. Всього-на-всього 31 вірш — і ми дізнаємося про походження всього сущого: живого і неживого. Один сучасний фізик справедливо відзначив: «Про ці події вчені написали в буквальному значенні мільйони слів. Але вся історія розвитку живих організмів вмістилась у кількох біблійних реченнях. Враховуючи лаконічність біблійної розповіді, відповідність опису послідовності подій першого розділу Книги Буття відкриттям сучасної науки воістину феноменальна, — особливо якщо взяти до уваги те, що біблійна інтерпретація подій була записана тисячі років назад і тому сучасна наука вплинути на неї аж ніяк не могла. Навпаки, це наука дійшла, нарешті, до такого рівня, що тепер її дані відповідають розповіді Книги Буття» (Джеральд Шредер).

Звичайно, Біблія — це не підручник з фізики, астрономії, біології чи ще якоїсь науки. Але в Біблії міститься істина, яку Бог забажав відкрити людям. І робить Він це доступною для розуміння мовою. Приступаючи до якоїсь справи (а це значить, що вже усвідомлено, обмірковано попередньо деякі аспекти цієї справи), людина повинна володіти, принаймні, хоч деякими ресурсами: часом, матеріалами, певним капіталом тощо. Адже ніхто не збудує, наприклад, будинок без будівельних матеріалів, розчину, деревини, коштів. Цікаво, що біблійна розповідь про створення світу починається з детального опису таких ресурсів. Давайте прочитаємо разом.

«На початку Бог створив небо та землю» (Бут. 1:1).

Слово «небо» (древньоєврейською shamayim) можна перекласти як «небеса» або «протяжність», тобто простір.

Слово «земля» (древньоєврейською erets) перекладається як «суша», «грязюка», «матерія — те, з чого все складається», тобто матерія (в сучасному науковому розумінні).

«А земля була пуста та порожня, й темрява була над безоднею...» (Бут. 1:2a) — цей вірш говорить про те, що матерія на той момент, очевидно, не мала якоїсь форми чи конструкції і процес творення тривав: «...і Дух Божий ширяв над поверхнею води» (Бут. 1:2b).

«І сказав Бог: «Хай станеться світло!» І сталося світло» (Бут. 1:3). Ми часто думаємо, що світло тут — це та частина спектра, яка сприймається оком. Але правильніше буде називати світлом і невидиму частину спектра — радіохвилі, інфрачервоне світло, ультрафіолетове, рентгенівське випромінювання та гамма-промені, — бо у них одна природа, хоча механізми утворення різні. І це завжди випромінювання частинки енергії. Отже, наступне, що зробив Бог, — сотворив енергію. Якщо тепер розглянути разом Бут. 1:1-3, то виявляється, що було створено отой «вихідний матеріал», який містить і простір, і матерію, і енергію — атом, першоцеглину світобудови.

З шкільного курсу фізики та хімії про атоми відомо так:

- ★ вони всі різні (за формою, розміром, масою);
- ★ ті, які однакові, утворюють один вид, і його називають елементом (хімічним), їх є 118;
- ★ атоми мають між собою проміжки, хоч би як щільно вони не були розташовані;

ВІРА І НАУКА

Частина 2

- ★ вони безладно і безперервно рухаються;
- ★ швидкість їхнього руху залежить від температури (середовища) речовини;
- ★ вони взаємодіють між собою (притягуються і відштовхуються);
- ★ атоми можуть об'єднуватись у молекули (найменше — 2 атоми, а відомі молекули і в сотні тисяч атомів — полімери, високомолекулярні сполуки, молекула ДНК);
- ★ з атомів складаються абсолютно всі речовини.

Слово «атом» запозичено з давньогрецької мови й означає «неподільний». Але насправді атом — дуже складна система: у центрі його розташоване ядро, навколо якого обертаються електрони. В атомі кожен електрон має своє місце (відстань від ядра). Якщо електрон переходить ближче до ядра, то атом випромінює енергію; а якщо електрон віддаляється від ядра, то атом поглинає порцію енергії. Звичайно, це відбувається за певних умов (для різних атомів ці умови різні), але здатність випромінювати енергію мають абсолютно всі атоми. Крім електронів до складу атомів входять протони, нейтрони та ще понад 200 частинок, які називають елементарними.

«І побачив Бог світло, що добре воно, — і Бог відділив світло від темряви» (Бут. 1:4). У цьому вірші слово «відділив» слід розуміти як «поклав закон». А що ж такого доброго у світла? Розглянемо лише деякі аспекти великого чуда Божого — світла.

Світло краще вивчати частинами або діапазонами. Враховуючи те, що світло як електромагнітну хвилю можна характеризувати довжиною хвилі, діапазонів буде кілька:

- 1) радіохвилі (довжина хвилі лежить у межах від 10³ км до 1 мм);
- 2) інфрачервоне світло (від 1 мм до 0, 76 мікрометрів);
- 3) видиме світло (від 0, 76 мікрона до 0, 38 мікрона);
- 4) ультрафіолетове світло (від 0, 38 до 0, 01 мікрона);
- 5) рентгенівські промені (довжина хвилі в 10 000 разів менша від 1 мікрона);
- 6) гамма-промені (мають ще меншу довжину хвилі).

Цікаво, що чим менша довжина світлової хвилі, тим більше світло проявляє властивості частинок. Радіохвилі та інфрачервоне світло проявляються переважно як хвилі, рентгенівські промені та гамма-промені проявляють себе здебільшого як частинки. А видиме світло має властивості і хвилі, і частинок — кажуть, що йому притаманний квантово-хвильовий дуалізм.

Радіохвилі з довжиною хвилі від 10 000 км до 100 м майже не діють на організм людини. Радіохвилі короткого діапазону (від 100 м до 10 м) інтенсивно поглинаються середовищем. Радіохвилі з довжиною хвилі від 10 м до 1 см найбільш поширені й активні:

- ★ вони стимулюють розвиток бактерій;
- ★ майже 98% енергії, яку вони несуть, перетворюється при поглинанні в тепло;
- ★ якщо хвилі цього діапазону безпосередньо потрапляють в око, то температура в даному місці може зрости навіть на 20° С, що може викликати катаракту (помутніння) кришталика;
- ★ у лабораторних умовах було доведено, що через 10–30 хв. неперервного опромінювання гинули миші і щурі, а через 6–10 год. — гинув собака;
- ★ було доведено, що хвилі цієї довжини «керують» поведінкою амеб, стафілококів та ін. мікроорганізмів. Цілком імовірно, що такої дії зазнають і хромосоми клітин, а це може призвести до зміни генетичного коду.

С. Вавилов писав: «На Землі все тепле», маючи на увазі, що будь-яке тіло, яке має температуру вищу, ніж абсолютний нуль (тобто вищу, ніж –273°С), випромінює інфрачервоні промені, які називають тепловими. 70 % усього випромінювання Сонця припадає саме на інфрачервоний діапазон хвилі. Ці промені використовують у сушарках (де сушать пофарбований автомобіль або фрукти чи овочі), у приладах нічного бачення, в медичних «тепловізорах» (ще Гіппократ казав, що якщо в людини одна частина тіла холодніша або гарячіша, ніж звичайно, то вона хвора). Потужність 1 см² шкіри людини 40 Вт.

Як уже відзначалось, біологічна активність випромінювання зростає із зменшенням довжини світлової хвилі. Видиме світло не виняток. Відомо, що білий промінь світла за певних умов розкладається на 7 основних кольорів: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий. Кожен з цих променів певним чином діє на організм людини:

- ★ червоний — створює відчуття тепла, збуджує (і апетит також);
 - ★ оранжевий — зігріває, стимулює, надає душевного підйому;
 - ★ жовтий — створює хороший, веселий настрій; збільшує частоту пульсу, тиск крові, мускульну напругу;
 - ★ зелений — заспокоює, створює відчуття свіжості;
 - ★ блакитний
 - ★ синій
 - ★ фіолетовий
- кожен з них заспокоює тиск, сповільнює ритм серця і дихання, веде до пасивності, лікує нерви.

Доведено, що, правильно підбираючи кольорову гаму оточення, можна підвищити продуктивність праці на 10 % без шкоди для здоров'я.

Не можна не сказати хоча б кілька слів про око людини, яким ми сприймаємо такий вузький (всього 0,38 мікрометра! шириною) діапазон довжин хвилі, — воістину це чудо Боже! Видатний фізик І. Ньютон писав: «Чи було сконструйоване око без розуміння оптики, а вухо без знання акустики?...» Навіть Дарвін визнавав: «Око людини в процесі еволюції? — це абсурд!»

Отже, око людини:

1) у процесі бачення квант (порція) світла потрапляє в око і поглинається зоровим пігментом сітківки — родопсином, який від цього руйнується, але під час руйнування посиляє імпульс у мозок. Чим яскравіше освітлення (чим більше світла потрапляє в око), тим сильніше розпадається родопсин, знижуючи чутливість ока. Чи помічали ви, що в такі моменти ми рефлекторно кліпаємо оком? Виявляється, що цього проміжку темряви для ока достатньо, щоб родопсин відновився, внаслідок чого чутливість ока підвищилась;

2) будова ока і принцип його дії лягли в основу сучасного фотоапарата;

3) воно здатне бачити понад 10 млн. кольорів. Відомо, наприклад, що видатний художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі лише блакитного кольору розрізняв 52 відтінки;

4) штучне випромінювання (теле- і комп'ютерних екранів у тому числі) може бути шкідливим для ока, бо майже на 30 % погіршує зір, і для його відновлення потрібно майже 2 години. Тому варто дотримуватись деяких правил: відстань до екрана телевізора повинна бути у 6–8 разів більшою за його розміри; не дивитись передачі в темряві і при інтенсивному освітленні; робити регулярні перерви (і довші, ніж тривалість реклами); використовувати екрани із спеціальним захистом тощо.

Коротко зупинимось на діапазоні ультрафіолетових променів. Ці промені становлять лише 1% всього випромінювання, що потрапляє на Землю. Через задимленість атмосфери їх кількість зменшується ще на 30 %. І це погано, бо нестача ультрафіолетового проміння призводить до погіршення обміну речовин в організмі людини, зниження імунітету до застуди, Д-авітамінозу, швидкої стомлюваності, роздратування, зростання зорової напруги, бактеріального забруднення атмосфери тощо. За допомогою ультрафіолетового випромінювання можна дезінфікувати питну воду (продуктивність 6 тонн води за 1 годину і немає ніякого присмаку); знищувати сміття (пластмаси певного виду); можна стимулювати ріст такої флори, яка здатна очищати стічні води; в лікарнях досі для дезінфікування приміщень використовують кварцові лампи — потужні джерела ультрафіолету. Але, разом з тим, мода на засмагу дорого «коштує»: в США, наприклад, щороку вмирає понад 5 тис. людей від меланому — раку шкіри. До збільшення ультрафіолетових променів на Землі може призвести, наприклад, зменшення озону в атмосфері. Вчені підрахували, що концентрація озону в атмосфері становить всього 10⁻⁸%, а поглинає він 99 % сонячних ультрафіолетових променів; якщо озону зменшиться на 1 %, то ультрафіолету збільшиться на 2 %.

Про діапазон рентгенівських променів відомо завдяки їх широкому використанню в медицині і техніці з метою діагностики. Найчутливішими до рентгенівського проміння є статеві залози, кровотворні органи, лейкоцити, клітини злоякісних пухлин. Тому широко застосовують рентгенотерапію, метою якої є пригнічення життєдіяльності клітин патологічно змінених тканин або повне їх зруйнування без пошкодження, однак, здорових тканин.

Рентгенівське випромінювання є природним випромінюванням, як і будь-яке інше випромінювання. Вперше рентгенівське випромінювання від Сонця спостерігалось 1948 р. Під час сонячних спалахів інтенсивність цього випромінювання різко зростає. За межами Сонячної системи спостереження рентгенівського випромінювання ведеться з 1962 р. Джерелами є фонове рентгенівське випромінювання, поодинокі зорі, залишки наднових, пульсари, ядро нашої Галактики, інші радіогалактики, квазари. Рентгенівським це випромінювання назване на честь німецького фізика Вільгельма Конрада Рентгена, який отримав його штучно, в лабораторії, і за це першим з фізиків отримав Нобелівську премію (1901 р.).

Є такі речовини, у яких не тільки атоми, але і їх ядра можуть перебувати у збудженому стані. А коли таке ядро переходить до основного, нормального стану, то випромінює гамма-кванти (або гамма-промені). Енергія такого ядерного випромінювання в мільйони разів більша за енергію атомного випромінювання. Крім того, ці промені мають найменшу довжину хвилі з усіх випромінювань. Ці два фактори (висока енергія і мала довжина хвилі) і зумовили надзвичайно високу проникність гамма-променів у речовину. Тому гамма-промені застосовують для виявлення прихованих дефектів у виробках, для стерилізації харчових продуктів, для лікування злоякісних пухлин, для діагностики тощо. З 1961 року астрономи почали вивчати небесні об'єкти, яким властиве гамма-випромінювання (пульсари, квазари, туманності тощо).

Ми розглянули лише деякі властивості світла та його застосування з того, що відомо. А скільки ще є невідомого... І тільки Бог повною мірою оцінив те, що Він створив: «І побачив Бог світло, що добре воно...»

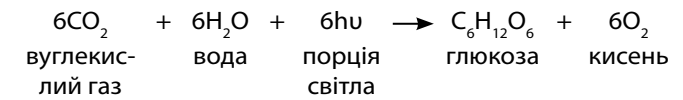
Але процес творіння тривав, і в цей же час «Дух Божий ширяв над поверхнею води» (Бут. 1:26). Кілька слів, які сповнені глибокої інформації: по-перше, процесом творіння займався Триєдиний Бог — Бог Отець, Бог Син і Бог Дух Святий (Бут. 1:1; 1:2; Ів. 1:1); по-друге, Дух Святий «ширив» — це активна дія Бога; по-третє, ця активна дія додатково (бо вода як речовина з усіма своїми фізичними і хімічними властивостями вже була створена) чинилась на воду. Тобто ми маємо вказівку на те, що вода — унікальна речовина. В чому ж полягає її унікальність?

Вода — це найпоширеніша речовина на Землі і займає близько 70 % її поверхні. І вже не видається випадковим те, що тіло людини на 70 % складається з води, а в кожній живій клітині всі процеси (біохімічні) відбуваються по типу реакцій у водних розчинах. З точки зору хімії вода — ідеальний розчинник; у ній розчиняються солі, кислоти, луги та органіка. До речі, у морській воді «розчинена майже вся таблиця елементів Менделєєва» — близько 110 елементів із 118. Вода використана як «транспортер»

для доставки поживних речовин рослинам. А під час Другої світової війни, коли не вистачало крові для переливання пораненим, використовували стерилізовану морську воду. Всі фізіологічні розчини, якими користуються сьогодні в медицині, — це, як правило, водні розчини 0,9 % NaCl (звичайної солі). І на сьогоднішній день актуальним є водолікування — лікування мінералізованою природною водою та геотермальною водою (ванни-купальні згадуються, наприклад, у Ів. 5:2-4).

Геотермальну воду беруть з гейзерів — гарячих джерел, що періодично фонтанують: періодичність фонтанів триває від 1 хвилини до кількох годин, іноді — місяців; тривалість фонтана не більше 5 хвилин, висота фонтана сягає іноді 40-60 м, а температура води у ньому близько 80-100°C.

Далі, без води не обходиться дуже важливий процес на Землі, який поповнює запаси кисню, — це реакція фотосинтезу у рослин:



Учені підраховали, наприклад, що для одержання 1 кг яловичини потрібно використати 5000 л води; щоб одержати 1 буханець хліба потрібно близько 900 л води і 182 000 л води, в середньому, використовують для виготовлення одного автомобіля. Вода є ідеальною речовиною для гасіння пожеж, але й сама прекрасно горить в атмосфері вільного фтору. Цікаво, що кількість води на планеті від початку створення світу не змінюється: «Всі потоки до моря пливуть, але море — воно не наповнюється: до місця, і звідки пливуть ті потоки, вони повертаються, щоб знову плисти!» (Екл. 1:7). Тут описано явище кругообігу води — колосальні маси води (причому, прісної води, — хоча випаровування йде з усієї поверхні Землі, а поверхня морів і океанів значно більша, ніж поверхня прісних водойм) у хмарах переміщуються на величезні відстані. Уявляєте, за 2 тис. років до відкриття вченими кругообігу води у природі про це уже було написано в Біблії! Близько 10 тис. грозових дощів випадає щодня на планеті. Коли краплина дощу падає, вона внаслідок тертя об повітря заряджається негативно, тому притягує до себе різні дрібні частинки (пил) і тим самим очищує повітря.

З точки зору фізики вода також дуже цікава речовина. Зокрема, молекула води дуже проста — всього два атоми водню і один атом кисню — H₂O. Але водень може бути п'яти різних видів (ізотопів), а кисень має дев'ять ізотопів. І ось їх комбінація у формулі води дає аж... 135 видів води. А в звичайній природній воді зустрічається 9 різних видів. Будь-яка вода існує в трьох станах: вода — рідина, газоподібний стан — пара (туман, хмари) і твердий стан — лід (град), сніг. До речі, за весь час спостережень не знайдено двох абсолютно однакових сніжинок, хоча лід і сніг вкривають п'яту частину суші. За нормальних умов звичайний лід плавиться при температурі 0°C. Але є інший лід: лід-II, лід-III..., лід-X. Наприклад, лід-VII одержують при дуже високому тискові (в 3х10⁴ більшому за атмосферний), а температура його плавлення становить +190°C. Один стан води відрізняється від іншого тільки порядком розташування молекул і характером їх руху. Так, лід має так званий дальній порядок — в усьому об'ємі строгий однаковий порядок; вода-рідина має так званий ближній порядок

— більш-менш строгий порядок молекул тільки для невеликого об'єму; а молекули пари взагалі не мають ніякого порядку у розташуванні. Але ось що цікаво: якщо над водою молитись, то її молекули мають певний порядок в усьому об'ємі! Ще більше вражає те, що цей порядок не будь-який, а повторює форму молекули ДНК... Вода має ще одну особливість, яка називається аномалією і полягає ось у чому. Відомий факт: із зниженням температури зберігається тільки до температури +4°C. При подальшому зниженні температури об'єм починає збільшуватись (саме тому лід плаває на поверхні води). При +4°C вода має найбільшу густину і природна конвекція (переміщення) води припиняється, тобто на поверхні водойми температура може бути, приміром, -20°C, а біля дна буде +4°C і не нижче (правда, за умови достатньої глибини, щоб водойма не промерзла наскрізь). А це означає, що всі живі істоти та рослини водойми прекрасно переживають найлютіші зими.

Є така фізична величина, яка характеризує теплові властивості речовин і називається питомою теплоємністю речовин. Так ось, з усіх відомих речовин вода має найбільшу питому теплоємність — 4200 Дж/кг К. А це означає, що лише вода може суттєво впливати на клімат: сухий чи вологий, м'який чи різкий, морський чи континентальний. І це ще не всі чудові властивості води, та про них згодом.

«І Бог назвав світло «День», а темряву назвав «Ніч». І був вечір, і був ранок, — день перший» (Бут. 1:5). Тут нам Бог повідомляє про те, що й час був створений. Час характеризує послідовність існування явищ, які змінюють одне одного; відокремленість різних стадій розвитку; тривалість, швидкість, темпи, ритми матеріальних процесів. Простір виражає співіснування і відокремленість речей одна від одної, їхню протяжність, порядок розташування. Простір і час — як філософські категорії — відображають основні форми існування матерії. Простір і час — як форми осягнення дійсності — виробляються на основі суспільно-історичної практики і змінюють свій зміст відповідно до способів людського буття та глибини пізнання. Так, древні греки, спостерігаючи за зміною пір року, дня і ночі, уявляли час циклічним; для ізраїльтян час мав початок і кінець, тобто був лінійним; тепер дедалі частіше можна почути про «спіраль часу». Під напрямком часу розуміють його плин від минулого до майбутнього. Спрямованість — загальна властивість часу, що має багато різних проявів. У класичній фізиці І. Ньютон використовував два поняття часу: абсолютний час і відносний час. «Абсолютний, істинний, математичний час сам по собі і по своїй суті без всякого відношення до будь-чого протікає рівномірно...» — писав учений. Таким чином, абсолютний час — це щось нефізичне, що існує саме собою, дане нам згори. А під часом «відносним, звичайним» він розумів час, який можна виміряти приладами. Для його вимірювання використовують періодичні процеси: коливання маятника, обертання Землі, вимірювання світла атомами тощо. У сучасній фізиці незворотність плину часу пов'язується з принципом причинності: реальна причина завжди породжує наслідок, який передує їй у часі. Те, що час був створений, означає ще й те, що світ тимчасовий в усіх смислах цього

го слова. Адже нелогічно створити будь-що з нескінченним «запасом міцності», якщо воно через певний час має зникнути: «І бачив я небо нове й нову землю, перше бо небо та перша земля проминули, і моря вже не було» (Об. 21:1). Еволюційна теорія розвитку Всесвіту стверджує, що оточуючий нас світ дійшов теперішнього стану через дію законів природи без втручання будь-якої трансцендентної сили протягом мільярдів років. Але в Біблії сказано чітко: «І був вечір, і був ранок, — день перший». Був вечір (один) і був ранок (один), відповідно, і день був один, а не мільйони. Бог кожного разу уточнює цю важливу обставину. На що б не зверталась дія Бога, — все відбувається в один і той же день. І в майбутньому Бог уже не повертається до того, що створив. З тієї простої причини, що все створене не потребує подальшого вдосконалення.

За шість днів Господь створив увесь світ у його закінченому і досконалому вигляді, який не потребує якої б то не було подальшої прогресивної еволюції. Якби кожен наступний творчий день був просто черговим етапом удосконалення складових елементів Всесвіту, то не було б необхідності згадувати в тексті Біблії про щоденне творче слово Бога. Під творінням розуміють миттєве виникнення речей способом, що виходить за рамки, які підлягають науковому аналізу: «Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталося видиме» (Євр. 11:3). Тобто Бог створив Всесвіт з того, чого не можна відчувати п'ятьма органами чуття людини, та ще й за такий короткий час — шість днів. Очевидно, що якщо Бог захотів, то і за шість секунд міг би це зробити, бо Він — БОГ! І не варто прихильникам Дарвіна шукати компроміс між креаціонізмом та еволюціонізмом у вільному тлумаченні Біблії, що один день творіння слід розуміти як один період, який міг тривати тисячі років. Так, у Слові Божому написано: «Бо в очах Твоїх тисяча літ, — немов день той вчорашній, який проминув» (Пс. 90:4), «Нехай же одне це не буде заховане від вас, улюблені, що в Господа один день немов тисяча років, а тисяча років немов один день!» (2 Пет. 3:8). Але тут ідеться про те, що Бог поза часом, який є Його творінням, подібно до того, як художник поза своєю картиною. Ми, люди, поміщені в просторово-часовий світ, тому для нас має значення і простір, і час. Трансцендентність Творця — дуже важливий атрибут Бога, але не менш важливою є Його турбота про людство: від надприродної суті Бога нас не може відокремити ні простір, ні час. «Бо я пересвідчився, що ні смерть, ні життя, ні анголи, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні вишина, ні глибина, ані інше яке творіння не зможе відлучити нас від любові Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!» (Рим. 8:38-39).

Ольга Прокопович

Продовження у наступному номері

Ольга Прокопович — учитель фізики, астрономії та християнської етики у Рівненській ЗОШ № 18, вчитель-методист.

Народилась на Рівненщині. Закінчила Рівненський педагогічний інститут (фізико-математичний факультет) та Національний університет «Острозька академія» (факультет релігієзнавства).

Мама двох дорослих дітей.



Майже чотири десятиліття тому одна з полтавських компартійних газет ущент розгромила письменника, упорядника «Літературного словника Полтавщини» Петра Ротача за те, що він включив до довідника матеріал про Григорія Ващенка. Де це бачено, «щоб вшановували петлюрівця, буржуазно-націоналістичного пройду, який у роки окупації на догоду фашистам редагував газету «Голос Полтавщини», а після війни вже з Мюнхена продовжував критикувати радянську владу»?



Хто ж цей чоловік, на якого обрушився такий шквал звинувачень, але який обґрунтував ще на початку минулого століття систему виховання не на якомусь абстрактному «комуністичному ідеалі», а на ідеї прилучення молодих людей до служіння Богові та Україні, стверджуючи першість віри в Бога у виховному процесі. Причому, виводив цей найголовніший постулат із традиційної народної педагогіки та одвічних християнських цінностей. Ким був той, хто будував свою методику на основі Слова Божого та написав і розробив педагогічні принципи, які були альтернативою «великому» Макаренку?

Григорій Григорович Ващенко народився 23 квітня 1878 р. у с. Богданівка Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Прилуцький район Чернігівської області). Походив майбутній педагог із давнього козацького роду.

У 1888–1898 рр. Г. Ващенко вчиться у Роменській духовній школі та Полтавській духовній семінарії. Його молодшими товаришами у семінарії були Симон Петлюра і Володимир Щепотьєв. Серед семінаристів тоді панували українські національні настрої. Звинувативши інспектора семінарії архімандрита Агапіта в підтримці доносів у стінах навчального закладу, був недопущений через його втручання до вступу в Київську духовну академію, а відтак розпочав трудовий шлях на учительській ниві.

Проте, через рік вступив до Московської духовної академії, де з 1899 по 1903 рр. вчиться на словесному відділі. У закладі був активним членом українського гуртка, брав участь в організації шевченківських свят. Одержав ступінь кандидата богослов'я за працю «Учення Гартмана про світовий моральний лад». Саме під час навчання в богословських закладах у Григорія Григоровича формується ідея про новітню педагогіку, яка буде базуватися на принципах Біблії та національного самоусвідомлення.

Але саме за такі ідеї, ще в царській Росії, Ващенко переживає перші поневіряння. Викладає почергово у Полтавській єпархіальній жіночій школі та вчительській школі на Шведській Могилі (1903–1904 рр.), пізніше — у Кутаїському духовному училищі працює викладачем російської та церковнослов'янської мов. У жовтні 1906 р. знову переїздить до Полтави, де працює викладачем російської мови Полтавського комерційного училища. Там він виступив проти свавілля царської влади (написавши про це статтю у газеті «Полтавщина», розголосивши інформацію про урядові розправи над селянами у 1906 р.). Опісля переїздить до провінційного Тихвина. Там він викладає у різних духовних навчальних закладах. Лише у 1913 р. його запросили до Роменського духовного училища викладати російську мову.

Забутий педагог

Відтоді Г. Ващенко починає активну працю з підготовки нового покоління кадрів українського вчителства. Для цього він читає курси у Прилуках, Ромні, Хоролі. У 1917 р. на 2-му вчительському з'їзді піднімає питання про організацію Української академії наук.

Проте у серпні 1919 р. Ващенко був заарештований як український націоналіст під час захоплення денікінцями Полтави. Від розстрілу, неминучисть якого вже була вирішена, був порятований завдяки заступництву одного з впливових освітянських керівників та взятий «на поруки». Після згаданих подій Ващенко став редактором журналу «Українська культура». 1921–1923 рр. — керівник організованого ним навчального закладу з підготовки українських учительських кадрів — трирічних педагогічних курсів ім. Б. Грінченка в с. Білики Кобеляцького повіту Полтавської губернії, куди було перенесено з Полтави згадану учительську семінарію.

Паралельно із викладацькою діяльністю Григорій Григорович займається літературною творчістю. Пише збірник «Пісня в кайданах», окремо видає п'єсу «Сліпий» та повість «До ґрунту» (під псевдонімом Г. Васківський). Є у його доробку і низка оповідань. 1911 р. педагог відійшов від літератури і захопився питаннями психології й педагогіки.

Уже за радянського часу зазнає гоніння за свою національну позицію з боку представників соціалістичної ідеології. Але з успіхом викладає у Полтавському ІНО і навіть у 1925 р. отримує звання професора. Та в 1933 р. був звинувачений у буржуазному націоналізмі і звільнений з роботи. Лише восени 1936 р. одержав посаду керівника кафедри педагогіки при Сталінградському педагогічному інституті, де й працював до 1940 р. Саме тоді домігся повернення до Полтавського педагогічного інституту на попередню посаду, а також обійняв посаду керівника аспірантської групи. У Полтаві педагога застала війна.

1941–1943 рр., як редактор газети «Голос Полтавщини», перебуває в такому ж становищі, що й редактори українських газет тодішньої окупаційної пори, видатні письменники І. Багрянний та У. Самчук. Усі вони видавали газети не для фашистського окупанта, а для духовно-інформаційних потреб українського народу, що мусить, зрештою, звільнитися як від більшовизму, так і від німецького фашизму. Працює над темами «Освіта на Україні за часів більшовизму» та «Вплив більшовизму на психіку українського народу». 1943 р. разом із родиною виїздить із Полтави до Києва, а звідти «після великих біженських пригод» прибуває у 1945 р. до Німеччини.

Найбільш плідним періодом життя Ващенка, безумовно, є мюнхенський період. З вересня 1945 р. обіймає посаду професора педагогіки та психології філософського факультету Українського Вільного Університету в Мюнхені. 1946 р. — вихід друком у Мюнхені праці «Виховний ідеал». 1949 р. — Ващенко обраний на посаду ректора Богословсько-педагогічної академії, створеної Українською Автокефальною Православною Церквою у Мюнхені.

Там, у еміграції, виходять у світ його найвизначніші твори: 1952 р. — у Лондоні побачила світ перша частина праці «Виховання волі і характеру», 1957 р. — брошура «Проект освіти в самостійній Україні» та друга частина книги «Виховання волі і характеру». Ващенко активно публікується в емігрантській українській пресі («Авангард», «Визвольний шлях», «Український самостійник», «Шлях перемоги», «На варті» тощо). В усіх цих працях Гри-

горій Григорович послідовно відстоював і розвивав ідею виховання молоді на біблійній основі. Він вважав, що нерозуміння основних засад Слова Божого призводить до деградації, розділення, занепаду. Неповага до Бога призводить до неправильного розвитку педагогіки як науки і нівелювання посади педагога як високого поклику формувати майбутні душі.

Педагог-богослов піддає сумніву вартість наскрізного, всеохоплюючого прагматизму сучасного світу, що здрибнює життєві цілі людини. Погодьтеся, такі погляди є актуальними, особливо для виховання сучасної молоді, що зорієнтована на прозахідну теле-, аудіо-, відеопродукцію і найголовнішими вважає матеріальні потреби, забуваючи про моральність, людяність, духовність. Ващенко-психолог на протигагу сучасній нігілістично-споживацькій психології окреслює новий ідеал — християнський виховний ідеал, що включає в себе євангельський виховний ідеал у його історичних і національних формах, і загальноєвропейський виховний ідеал, який також має християнське підґрунтя. Таким чином, Г. Ващенко будує виховний ідеал української людини на двох основних принципах: християнської моралі й української духовності, що витворилась протягом історії країни. Головним завданням у вихованні української молоді Г. Ващенко бачить виховання волі й характеру під високим гаслом: «Служба Богові й Батьківщині».

У своїх дослідженнях щодо виховання підростаючого покоління він наголошує, що фундаментом виховання й абсолютною вартістю для молоді має бути Бог.

Г. Ващенко, ставлячи на меті виховання «всебічно розвиненого, активного діяча для суспільного добра», поклав, по суті, в основу навчання сократівські філософсько-освітні принципи систематичності і природовідповідності. Принцип систематичності український учений розглядав як одне з найважливіших завдань навчального процесу, оскільки він має виробити в учнів «цілісний світогляд». Тому принцип систематичності, на переконання філософа і педагога Г. Ващенка, стосується як викладання окремих дисциплін, так і навчання в цілому.

Принцип природовідповідності Г. Ващенко розуміє подвійно: з одного боку, він трактує його як навчання, що відповідає особливостям дитячого віку, а з іншого, як відповідність законам природи взагалі. Але особливо Г. Ващенко підкреслював, що принцип природовідповідності навчання вимагає від учителя ґрунтовного засвоєння здобутків сучасної психології дитинства і відповідної побудови навчально-виховного процесу.

Відповідно до вчення Г. Ващенка, повноцінне, ефективне виховання неможливе без високої патріотичної свідомості і глибокої духовності вчителя. Не сухе, холодне слово виховника, а «відчуття серцем» має бути покладене в основу виховання.

Олег Блощук

Олег Блощук — пастор церкви «Скеля», м. Рівне. Закінчив Рівненський інститут культури (диригент хору, викладач), Українську біблійну семінарію (магістр теології). Координатор відділу молодіжного служіння МГО «Надія — людям». Одружений.



Цитати з творів Г. Ващенка

«Праця педагога посідає особливе місце серед різних фахів. Вона має в собі деякі елементи праці наукової, бо одним із завдань її є збагачення учнів науковими знаннями і вироблення в них наукового світогляду. Але ще ближче вона стоїть до праці мистецької... Але це мистецтво особливого роду. Як і всякий мистець, педагог втілює в певні форми свої педагогічні ідеї. Але матеріал, над яким працює педагог і мистець, — різний, звідси і різні засоби творчості. У виховний процес входять загальнолюдські, національні та індивідуальні завдання. Загальнолюдські завдання розкриті в Новому Завіті й творах кращих європейських педагогів; індивідуальні завдання випливають з природних властивостей кожної молоді людини та її здібностей; національні завдання диктує нам минуле і сучасне народу. Усі ці завдання органічно зв'язані одно з другим.

У зв'язку з цим і відповідальність педагога за свою працю незрівнянно більша, ніж відповідальність, приміром, скульптора чи маляра. Коли скульптор невдало працює зіпсує шматок мармуру, то шкода від цього буде невелика і то лише матеріальна: зіпсований шматок мармуру легко можна замінити іншим. А коли педагог покалічить душу дитини, то це вже буде не тільки втрата, а й справжній злочин перед дитиною й суспільством, причому такий злочин, що його важко, а іноді й зовсім неможливо виправити. Але разом з тим нема більш почесної праці, як праця педагога. Виховуючи підрастаюче покоління, педагог бере найактивнішу участь у творенні майбутнього свого народу» («Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів», ч. 1 — 1952, ч. 2 — 1957).

«...Особливо великого значення набуває навчання релігії... У старших класах треба знайомити учнів з філософськими основами християнства й висвітлювати думку, що на основі його збудована європейська культура й цивілізація. Також слід показувати, що лише на основі християнської моралі можливий подальший поступ людства...

Авторитет Церкви мусить стояти якнайвище. Це можливе лише тоді, коли церковні діячі не повторюватимуть помилок минулого та будуть зразком християнської ідейності для мирян. Боротьба тяжка, майбутнє на випадок поразки загрожує катастрофою. Отже, потрібна консолідація сил. Життя руба ставить питання про об'єднання церков. Мало того, виникає потреба об'єднатись усім тим, хто прагне до Правди і Добра, незалежно від національності і віросповідання. Тільки тоді Добро візьме гору над Злом, тільки тоді настануть на землі мир і благовоління між людьми» («Християнство і майбутнє людства», 1946).

«Сучасне суспільство занадто зматеріалізоване. Найбільшою вартістю для багатьох є долар: гонитва за ним стала головним мотором життя. Тому останнє стало таким беззмістовним і жалюгідним. Зрозуміло, що такий моральний стан суспільства не може не відбиватись на українській молоді. Але велика честь буде їй, коли вона і в такому середовищі зі всією молодечею щирістю присвятить своє життя найвищим вартостям: Богові і Батьківщині. Цим вона не тільки виконає свій високий обов'язок перед рідним краєм, а й внесе живий струм у життя інших народів» («Бог і Батьківщина»).

«На вищому моральному ступені стоять ті, що гідність вбачають у високих моральних якостях, як-от принциповість, чесність, правдивість, служіння якійсь високій ідеї: Батьківщині, правді, красі... Багато прикладів такої високої особистої гідності дає нам історія християнства в особах мучеників, місіонерів, пастирів. Керівництвом для них була християнська мораль, метою — Царство Боже, сенс життя — служіння правді Христовій і підготовка себе й інших до Царства Небесного» («Героїзм»).

Свідоме батьківство по-американськи

Інтерв'ю з Сарою Седлоу, вчителем та наставником молоді з м. Мемфіс, США, про морально-етичне навчання та виховання в американських загальноосвітніх школах



— Шановна пані Саро, як найкраще представити Вас нашим читачам?

— Сара Седлоу — людина, яка вірить у цінність виховання характеру у дітей.

— І розробила навчальну програму з виховання характеру для шкільної системи м. Мемфіса в Сполучених Штатах Америки, яка зараз використовується по всій країні. Саро, чи мали Ви змогу особисто долучитися до процесу виховання характеру у дітей?

— Звичайно, як матір і бабуся... Крім того, впродовж багатьох років ми з чоловіком Роном Седлоу були наставниками в різноманітних дитячих і молодіжних проектах, а зараз працюємо з сімейними парами і тими, хто планує створити сім'ю.

— Хто Ви за фахом?

— Учитель. Маю педагогічну освіту. Я навчала дітей у початковій школі в Сполучених Штатах Америки.

— Чому Ви зацікавилися питаннями, пов'язаними з вихованням характеру у дітей?

— Думаю, через те, що я виросла з усвідомленням, наскільки важливим є характер. Мене виховували у 50-60-х рр., коли розвитку характеру дитини приділяли багато уваги. Вдома мої батьки вчили мене, що правильно, а що ні. Вони вчили мене, що неправильна поведінка тягне за собою серйозні наслідки, а за правильною поведінкою слідує винагорода, як внутрішня так і зовнішня. Фраза «слово людини не менш вагомим, ніж вчинок» часто повторювалася в нашому домі. Найважливішою якістю характеру, притаманною людині, вважалася правдивість. У школі ми склали присягу нашій країні, й у кожному класі висіли плакати з Десятьма Божими Заповідями.

Ще молодою дівчиною я зрозуміла, що не сама правда була важливою, а те, що її коріння та основа були в духовному переконанні, що Бог був моїм Творцем і створив мене за Своєю подобою. Я зрозуміла, що була унікальним творінням Бога, не схожою на інші. Я повірила, що можу особисто пізнати Бога і зрозуміти принципи, які роблять життя таким, яким його передбачив Бог. Але, найважливіше, я усвідомила, що несучи відповідальність за своє життя перед Богом. Мене мотивував не страх, а бажання пізнати і догодити Богові, Який особисто дбав про мене. Знання про Бога та Його стандарти для життя стали важливими для мене в ранньому віці.

— Розкажіть, будь ласка, про роботу над навчальним курсом з виховання характеру.

— Як вже говорила, я працювала вчителем початкової школи, тобто вчила маленьких дітей (ще до того, як у мене народилося троє власних дітей). Відтак упродовж багатьох років працювала пліч-о-пліч зі своїм чоловіком, який займався з підлітками у службінні «Молоде життя». Я дуже переймалася проблемами, які впливають на життя дітей, і через те, що це має велике значення для всього нашого суспільства, і через те, що ці

проблеми на той час безпосередньо торкалися моїх дітей та їх однолітків. Я вірю, що для того, щоб суспільство функціонувало належним чином, повинен існувати стандарт моралі та вихованості задля загального добра всіх народів.

Я завжди розуміла, що моральне та духовне зростання починається на ранньому етапі життя людини. В Америці серед науковців побутує думка, що система моральних поглядів людини закладається до досягнення нею восьми-дев'яти років. Фундамент морального знання та духовної мудрості, перевірений власним життєвим досвідом людини, є цінною підвалиною, яка дає їй можливість уникнути серйозного болю та прикрощів, викликаних неправильним вибором. Те, ким людина хоче стати і яке життя вона хоче прожити, закладається у ранньому віці.

Як мама, я вирішила долучитися до шкільного життя моїх дітей. У США участь батьків в освітньому і виховному процесі заохочується на всіх рівнях. Ви можете допомагати вчителям різними способами: читати дітям у класі, займатися з тими, хто не встигає з якихось предметів, поводити дітей на навчальну екскурсію або ж приймати контролюючі рішення як член правління школи. Я брала участь на всіх рівнях навчання моїх дітей.

Одного року мене обрали до правління школи, в якій навчався мій син. Два роки я приходила на зустрічі з директором, трьома вчителями та трьома батьками для прийняття рішень щодо шкільних заходів та стратегій. Під час одного з таких зібрань директор школи прийшов на зустріч дуже засмучений. Він сказав: «Я щойно спіймав трьох дітей на списуванні, і в розмові з ними виявилось, що вони вважають, що списування є неправильним лише тоді, коли людину на ньому спіймають. Я запитав їх про те, хто є для них прикладом, і вони не могли назвати нікого». Після цього консультативна група, що складалася з батьків та вчителів, почала обговорювати шляхи боротьби з браком

моральності у школі. Ми розмірковували, чи маємо ми право викладати етику в загальноосвітніх школах, чи викладання етики не порушить закон громадянської свободи, про які б цінності ми говорили, якби нам довелося розробити програму та курс, чи є вже якась навчальна програма для дітей віком від 9 до 12 років. Упродовж багатьох зустрічей тривала жвава дискусія з цих питань. Кінцевим результатом стало написання навчальної програми для 9-12-річних школярів.

— Ви маєте право викладати християнську етику в загальноосвітніх школах?

— Конституція Сполучених Штатів Америки надає широкі права її громадянам. Релігійна свобода — свобода віровчення — є невід'ємним правом усіх людей. Наші школи мають особливий громадський обов'язок: вони повинні захищати права на релігійну свободу людей будь-яких або жодних віросповідань і підготувати учнів відповідально захищати свої переконання перед широким загалом.

Складаючи навчальну програму, ми зрозуміли, що могли говорити про Бога та релігію загально. Ми могли посылитися на Біблію як на джерело доти, поки не використовували її як єдине джерело інформації. Ми могли наводити цитати з інших джерел паралельно із Біблією, як джерелом наших основних переконань. Для нас це не стало проблемою, тому що ми зрозуміли, що багато джерел літератури поділяють спільні з нами цінності. Цитування місць із Біблії, Талмуду або Корана тощо, які поділяють спільні цінності, було прийнятним на суспільній арені. Ми вірили, що загальна мудрість — дар від Бога, від знання якої матимуть користь усі люди.

— Уточніть, будь ласка, про які саме цінності йдеться?

— Ми провели дослідження і дізналися, що у своєму стратегічному плані школи м. Мемфіс визначили ос-

новні моральні цінності, виховання яких вони б хотіли впроваджувати в навчальний процес. У списку були справедливість, чесність, чуйність та відкритість. Цей план було схвалено освітніми та громадськими діячами. Вищезгадані цінності стали основою для нашої освіти, пов'язаної з формуванням характеру. Оскільки основні цінності були визначені та оприлюднені діячами освіти і детально висловлені для громади, ми відчули, що нам вдалося визначити головну загальноприйнятну громадську базу конкретних цінностей.

— Чи можна було скористатися якоюсь готовою навчальною програмою?

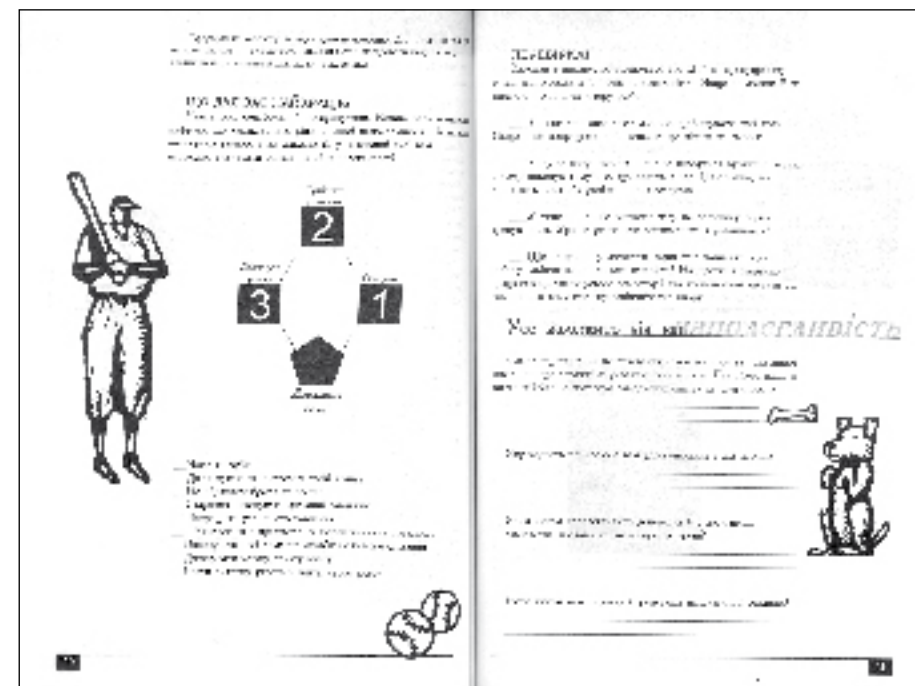
— Ми переглянули наявну літературу і побачили, що вибір для дітей віком від 9 до 12 років невеликий. Маючи багаторічний досвід роботи з підлітками, я зрозуміла, що соромно, коли хороші речі ми погано доносимо до дітей. Я збрала групу матерів і ми почали проглядати сучасні журнали для підлітків. Ми хотіли створити зразковий навчальний курс, який

би вони зрозуміли, а також який би міг утримувати увагу підлітка.

Ми розділили основні теми про цінності між собою і почали збирати ідеї про те, як представити ці цінності таким чином, щоб наші діти їх прийняли. Ми встановили крайні терміни та затвердили приклади тем. Нашому директору ми сказали, що основа для навчального курсу буде готова до початку наступного навчального року. Це означало, що теми потрібно було представити на розгляд та упорядкувати впродовж літніх канікул. Це був напружений марафон: формування бачення, написання матеріалу, збір коштів на видання.

Коли теми були представлені, я зробила адаптацію ідей і використала підлітковий гумор, щоби зробити концепції зрозумілими. Запросила дизайнера-графіка, щоб зобразити теми у незвичній формі, адже необхідно було заволодіти увагою читачів та втримати її, щоб зацікавити їхній розум цими ідеями.

До осені 1996 р. проект було завершено і теми були відредаговані та проілюстровані.



Я подала заяву на грант на фінансування проекту. Було прийнято рішення фінансувати програму як експериментальний проект року.

— Як проект почав діяти?

— На початку навчального року викладацький склад кожної школи має тиждень практичних занять для вчителів. Директор школи дозволив нам представити вчителям нашу нову навчальну програму. Ми запросили професора з Університету Теннессі провести семінар на тему «Важливість морального розвитку дітей», сподіваючись на те, що його авторитет у цій галузі відіграє свою роль серед вченої еліти. Ми мали слушність: семінар пройшов успішно і програму схвалили.

Далі ми діяли наступним чином: один раз на місяць проводилися загальні шкільні збори для презентації однієї з тем про якусь цінність. Наприклад, для презентації такої цінності як чесність вибрали людину, відому в громаді своєю чесністю. Це було зроблено для того, щоб створити наочні рольові моделі дітям для наслідування. Після презентації цінності (винесеної на даний місяць) її обговорювали в класах. Навчальний план окремо обговорювали з вчителями. Впродовж місяця вчителі шукали шляхи внесення цієї теми в загальний навчальний план.

— Чи був проект ефективним?

— Підлітки і вчителі дійшли спільного висновку, що навчальна програма була ефективною, змогла привернути їхню увагу та спонукала до дискусії за темами. Деякі з них вперше в житті обговорювали цінності та мораль.

Цінність місяця повідомляли батькам учнів у шкільних інформаційних листках. Усі дійшли схвального висновку, що такий курс був важливим. Копія навчальної програми зберігалася в шкільному офісі, щоб зацікавлені батьки могли прочитати. Скарг від батьків не було.

Програма була ефективною як серед учнів, так і серед учителів, які викладали теми. Деякі вчителі відчували, що предмет є

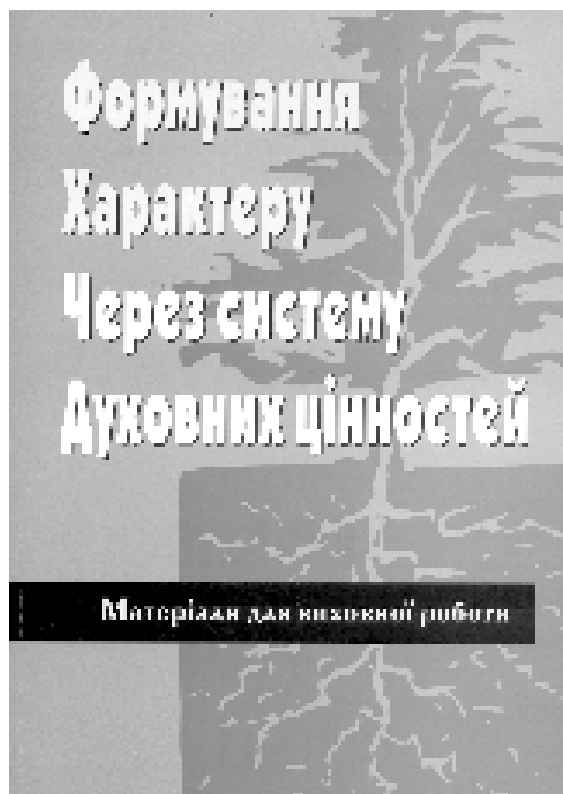
важливим, і витрачали час на розробку концепцій. Інші ж просто роздавали матеріал, не обговорюючи концепції. Безумовно, ставлення вчителя до теми впливало на учнів.

У цілому програма здобула прийняття серед усіх: підлітків, батьків і вчителів.

В 1999 р. я винесла навчальну програму на розгляд видавців у США, усвідомлюючи, що вона була актуальною для більшого загалу, аніж лише для шкіл м. Мемфіс. Навчальна програма була прийнята національною видавничою компанією і видана для ширшого використання по всіх штатах. Я зберегла авторські права для міжнародного використання, і коли в Україні почав впроваджуватися предмет християнської етики, передала Міжнародній громадській організації «Надія — людям» право видати навчальний курс в Україні.

— Широ дякуємо Вам, Саро, за інтерв'ю. Дякуємо за чудовий навчальний курс. У 2005 р. в Україні вийшов методичний посібник «Формування характеру через систему духовних цінностей» (див. «Слово вчителю» № 2/2008, с. 58), в основу якого лягла Ваша розробка, адаптована для українських школярів. Божих Вам благословень!

Матеріал підготувала
Надія Доля



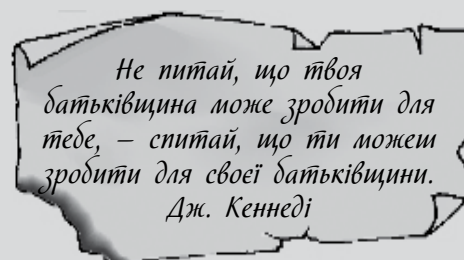
США: держава й церква

У наші дні, як і сто, і двісті років тому, більшість жителів США вірять у Бога або, принаймні, стверджує, що вірять. Однак вплив релігії на суспільство зараз уже не той, що був колись.

Майже півтора століття тому, наприкінці єдиної в історії США громадянської війни, президент Авраам Лінкольн побачив у релігії найважливіший фактор, здатний об'єднати роз'єднану війною націю. Виступаючи 4 березня 1865 року зі своєю другою інаугураційною промовою, Лінкольн підкреслював, що всі американці моляться до одного й того ж Бога і читають ту саму Біблію, навіть якщо по-різному її розуміють. Ця спільність віри, продовжував Лінкольн, допоможе народові Америки згодом залікувати завдані війною рани й відновити колишню єдність.

Тепер американські соціологи стверджують, що мало яка із проблем у наші дні так розділяє їхніх співвітчизників, як взаємовідносини між державою й релігією. У цьому, як і багато в чому іншому, американське суспільство ділиться на два табори. Десятки мільйонів жителів США думають, що в основі політичних рішень повинні лежати моральні цінності, які мають релігійне підґрунтя. Інші десятки мільйонів відносять релігію до сфери приватного життя й не визнають за нею законної політичної ролі в сучасному демократичному суспільстві. Цей ідейний конфлікт виявляє себе в суперечках про допустимість абортів, одностатевих шлюбів і медичних експериментів з ембріональними стовбуровими клітинами, про викладання теорії еволюції, про присутність релігійної символіки в державних установах, про державне фінансування приватних релігійних шкіл і про

безліч інших гострих питань. Ці дискусії зазвичай дуже гострі, і противники сторони не виявляють готовності до пошуку компромісів.



Підставою для юридичного врегулювання контактів між державною владою й релігійними інститутами є Перша поправка до Конституції США. Ця поправка разом із дев'ятьма набула чинності 1791 року. Вона гарантує, що уряд США не буде нікого змушувати приймати або підтримувати будь-яке релігійне вчення або культ і не буде нікому перешкоджати в дотриманні принципів, правил і обрядів тієї релігії, яку він для себе обере. Фактично вона проголосила інституціональне відділення церкви від держави, хоча безпосередньо це положення в ній і не прописано. Томас Джефферсон у своєму знаменитому листі до баптистів міста Данбері проголосив, що «Конституція спорудила стіну, що відокремлює церкву від держави».

У XIX столітті проблеми «на стику» церковних інститутів і державних структур в основному проявлялися в суперечках про допустимість викладання релігії в муніципальних школах, фінансованих з місцевих податків. Тодішній президент-республіканець Улісс Грант зажадав повністю вилучити релігійні предмети з програм державних шкіл і «залишити питання релігії родині, церкві та приватним школам».

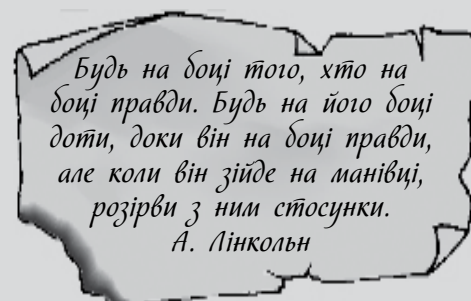
Тодішній лідер республіканців у Палаті представників Джеймс Блейн пішов ще далі й запропонував нову поправку до Конституції США, яка б повністю забороняла використання податкових ресурсів для підтримки шкіл, що «перебувають під контролем якоїсь релігійної секти». Фактично під «сектантськими» школами малися на увазі католицькі навчальні заклади, число яких у ті роки швидко росло через наплив емігрантів з католицьких країн.

При всьому цьому у звичайних муніципальних школах більшості штатів учням щодня читали короткі біблійні тексти, а подекуди й молитви. Така практика не викликала особливих заперечень, тому що вважалася природною частиною навчання моральних цінностей Америки. У своїй основі вона збереглася до середини XX століття.

У ті ж 1870-80-і роки в американській суспільній думці помітно зміцнилися позиції секуляризму¹. Тоді цей термін був новий, його наприкінці першої половини XIX століття ввів у обіг англійський борець із релігією Джордж Джейкоб Ханіоак. Ханіоак розумів секуляризм як життєву філософію, що вимагає від людей вирішувати справи свого приватного й суспільного існування на основі досвіду й наукового знання, а не релігійних віровчень. Тому він вважав, що державні й громадські освітні інститути повинні ігнорувати релігію, не заперечуючи її, але й не заохочуючи.

Верховний Суд США в післявоєнні роки не раз підтверджував принцип секуляризму. В 1989 році Верховний Суд вказав на неприпустимість

тимість розміщення в державних установах на загальний огляд предметів, які безсумнівно сприймаються як релігійні символи. Однак в 1990-і р. «джефферсонівська стіна» стала розмиватися. У прийнятому в 1995 році рішенні Верховний Суд дозволив використати засоби зі спеціального фонду, що субсидіює студентські видання й інші форми позакласної діяльності, для покриття витрат, пов'язаних із випуском євангелічного журналу, підготовленого групою студентів. А в 2002 році Верховний Суд навіть вирішив, що батькам не забороняється використовувати державні ваучери для оплати навчання своїх дітей у приватних релігійних школах.



Ной Фелдман, професор права Нью-Йоркського університету, вважає, що нинішні розбіжності щодо взаємин церкви й держави можна перебороти на основі розумного компромісу. На його думку, релігійні організації не повинні одержувати ніякого державного фінансування, оскільки надання їм державних ресурсів явно суперечить Першій поправці до Конституції США. У той же час він закликає до послаблення обмежень на вираження релігійних почуттів у громадських місцях і присутність там релігійної символіки.

Олександр Григор'єв

<http://www.washprofile.org/ru/node/5404>

¹Секуляризм від лат. *saecularis* — відвернення від релігії як такої в суспільстві, сім'ї, політиці тощо. Принцип світськості. Зменшення ролі релігії у політичному, соціальному та особистому житті.

Справжнє джерело виховання



Мельничук Антоніна Михайлівна народилася 31 серпня 1943 р. в с. Глибока Долина Демидівського району на Рівненщині. В 1960 р. закінчила Вовковийську середню школу. В 1962 р. — Дубнівське педучилище. В 1978 р. — Рівненський педінститут. В 2005 р. — Національний університет «Острозька академія». Працювала вихователем, методистом, завідуючою в дошкільних закладах Росії і України.

1997-1998 рр. — методист райметодкабінету управління освіти Здолбунівської райдержадміністрації.

З 2003 р. працює вчителем християнської етики у ЗОШ № 14 м. Рівне.

Почесний голова Здолбунівського районного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка.

Відмінник освіти України. Депутат Здолбунівської міської ради.

Виховання дітей — це, перш за все, обов'язок батьків. Це завдання поклав на батьків Отець Небесний. І відповідь за виховання своїх дітей батьки триматимуть перед Богом. На превеликий жаль, не всім батькам вдається достойно виконати свій батьківський обов'язок. Причин для цього є багато, а наслідки — невтішні. Одні батьки намагаються перекласти свої функції на дідусів і бабусь чи інших родичів, пояснюючи це зайнятістю, наче може в житті бути важливіша справа, ніж догляд і виховання рідних дітей. Інші дивляться на свою дитину як на ляльку, з якою можна погратись, і не бачать в дитині людини, хоч іще маленької, недосвідченої, але такої, що потребує не лише смачненьких ласощів, модних, ошатних костюмчиків і платтячок, а серйозної, відповідальної опіки над її душею, яка є основою і духовним центром особистості. Є батьки, які, зіткнувшись з труднощами у вихованні дитини, махнули на неї рукою і зарахували до категорії тих, хто не піддається вихованню. Четверті повністю переклали свої обов'язки на школу і вчителів. Ще з дошкільного віку малих «неслухнясиків» лякають: «От підеш в школу — там тобі вчителька покаже!». І дитина, ще ні разу не зустрівшись зі своєю першою вчителькою, вже її боїться. А страх — поганий помічник у вихованні. Провідними мають бути любов і довіра.

Проблем із вихованням дітей дуже багато. В педагогічній літературі, пресі, по телебаченню ми постійно зустрічаємося з вражаючими прикладами і статистикою неадекватної дитячої поведінки. Їх не меншає. І мали б усі зробити висновки, що щось у нашій виховній системі не спрацьовує, щось треба міняти, бо коли деградує молодь — суспільство не має майбутнього. Неслухняна в сім'ї і школі дитина виростає і стає потенційним порушником державних законів, а звичок, які їй прищепить вулиця, вона не позбудеться, а, навпаки, вони стануть провідними в її характері. То чи зможуть наркомани, алкоголіки, розпусники дбати про добробут держави, трудитись в ім'я її процвітання? Ні їх, ні їхніх батьків такі турботи не хвилюватимуть, бо їхній дім, їхні стосунки в сім'ї нагадуватимуть маленьке пекло, і вони з великим запізненням шукатимуть виходу.

Народна мудрість вчить: «Малі діти не дають спати, а великі жити», «Малі дітки — малі бідки», «Легше в лісі дуби

вивертати, ніж дитячі душі виправляти». Досвідчені педагоги знають прописну педагогічну істину, що виховувати важко, а перевиховувати ще важче. Тож надзвичайно необхідно об'єднати зусилля сім'ї, школи, Церкви, держави і повернути виховання українських дітей до тих прадавніх тисячолітніх джерел, які дало нам християнство. Ще з княжих часів ми маємо свідчення про великі перетворення в душах людей з прийняттям хрещення. Митрополит Іларіон в «Слові про Закон і Благодать» показав це преображення на прикладі князя Володимира. А «Повчання» князя Володимира Мономаха своїм дітям є справжнім трактатом сімейної педагогіки. Нам слід в основу української освітньо-виховної системи покласти біблійну педагогіку. При читанні Біблії кожен педагог постійно зустрічається з різними педагогічними концепціями і в багатьох біблійних постатях бачить великих педагогів. Створивши перших людей, Бог, як турботливий Отець, створив для них ідеальні умови для проживання в Едемському саду, але, як Вихователь, поставив перед ними заборону, щоб вони собі не нашкодили, поставив вимогу — бути слухняними. Перший непослух перших людей перед Творцем і Небесним Отцем призвів до гріха, який, як інфекція, поширився і вразив усе людство. І воно має в своєму земному житті боротися з гріхом. Бог, як люблячий Отець, у Слові Божому вчить людей каятися, не грішити. В цьому людині допомагають великі вчителі Старого Завіту: Ной, Йов, Авраам, Мойсей, Соломон, Давид. У Новому Завіті Самого Ісуса Христа, Сина Божого, Якого Бог Отець із великої любові до людей послав на землю, щоб змити Його кров'ю наші гріхи, учні називають Учителем. Створюючи Церкву, Ісус велить Своїм учням: «Ідіть і навчіть всі народи». Педагогічна мудрість заповідей Божих, Апостольських послань є програмою виховання кожної людини, а притчі Христові є зразком вмілого підходу до учнів, є зразковим методом доступності, врахування умов середовища вихованців.

Дитина змалечку повинна знати, що вона є Боже творіння, а не нащадок мавпячого стада, що Бог дав їй частку Своєї премудрості — розум, щоб вона могла розуміти Божу, батьківську і шкільну науку. Дитина змалечку повинна знати, що Бог дав їй інтереси, здібності, таланти, які вона має розвивати, щоб підтримувати порядок у створеному Богом світі, творити добро для ближніх, бути

вдячною Богові за подароване життя, не марнувати його. Змалку дитина має знати, що за все задумане і зроблене людина буде відповідати перед Богом, і все життя людина прокладає собі шлях або до спасіння і вічного життя в Небесному Царстві, або до загибелі і вічних мук.

У новозавітному пророцтві Івана Богослова, яке ми називаємо Об'явленням, Бог пояснив, що чекає на людство, коли воно не буде виконувати Божої науки. Це мають знати і діти, і батьки, і вчителі, і державні мужі, і правителі світового рівня. Страх Божий є страхом прогнати Бога. Коли дитина, людина, народи і все людство будуть боятися прогнати Бога, їм відкриється радість життя з Богом, Його Словом, вони стануть здатні виконувати Божі заповіді, які є законами людського життя. Тоді вони «Синами Божими назвуться».

Багаторічна педагогічна праця в дошкільних закладах і школах дає мені можливість порівнювати роботу з батьками в цих освітньо-виховних установах. Правда, останнім часом сталася в дошкільці якась незрозуміла для мене метаморфоза: з назви викинуто слово «виховний заклад». Колишнє виховання в дошкільних закладах було провідним, тепер же дитина, ще не вивчивши десятка віршиків рідною мовою, вчить англійську, відчуваю, що скоро з дворічного віку буде йти в дитсадок з ноутбуком і «мобількою». А коли формуватимуться в дітях почуття доброти, людяності, любові? Ми вириваємо дітей зі світу споглядання краси природи, різних звуків і мелодій, зі світу рідного слова, зі світу пізнання краси навколишнього середовища і штовхаємо її у віртуальний світ, де нема місця для розвитку органів чуття. Здається, що авторам цих нововведень потрібні люди-роботи, які не вмітимуть чути і бачити ближнього, не вмітимуть любити і співчувати, спілкуватися і співпереживати.

Мені, як колишній виховательці дошкільного закладу, яка щоранку і щовечора спілкувалася з батьками і спільно вирішувала проблеми виховання дитини, в роботі з класом не вистачає спілкування з батьками, які, як видно з поведінки дітей, мають проблеми з сімейного виховання. І я вирішила запровадити своєрідний пересувний консультпункт для батьків у формі двох папок-пересувок: «Виховання дівчинки-християнки», «Виховання хлопчика-християнина». В ці папки помістила різноконфесійну літературу для батьків з питань виховання дівчаток і хлопчиків, а також помістила зошит для запису відгуків батьків про прочитане. Ці відгуки були для мене приємною несподіванкою. Я побачила, що започаткувала потрібну справу, адже батьки дякують, називають окремі книги, які були їм запропоновані, дуже корисними. Вони допомогли їм у спілкуванні з дітьми на теми, складні для обговорення, і вони не знали, як це зробити, зокрема щодо питань статевого виховання.

Раджу колегам, учителям християнської етики запровадити таку форму роботи з батьками. Доцільно також організувати бібліотеку-пересувку для колег-учителів, адже вони також мають бути нашими однодумцями у вихованні дітей у світлі християнського вчення.

Відгуки батьків про прочитані книги



«Відкриваючи одну за одною книги, я зрозуміла, наскільки важливо спершу самим батькам ознайомитися з духовною літературою. З дітьми у ранньому віці будь-які питання, на мою думку, можна вирішити набагато простіше, ніж тоді, коли вони досягають підліткового віку.

У цей період, коли з ними відбуваються душевні і тілесні зміни, достукатися до їхнього розуму непросто. І тільки маючи надію на Бога, ми сподіваємося, що їхні душі не опанує те зло і ненависть, які заповнили цей світ. Кожна сім'я повинна нести в своїх серцях велику любов до Господа Всевишнього, щоб отримати милосердя Боже» (мама Володимира).

«Ці книги дуже цікаві та повчальні. Особливо сподобались книги «Чиста молодь» і «Християнское воспитание детей в современном мире». Ми вважаємо, що вони допоможуть вирішити проблему сімейного християнського виховання.

Діти — це наша радість і надія, сенс нашого життя. Християнське виховання закладає основи моралі та характеру дитини, плекає такі чесноти як пошана до старших, милосердя, доброта, щирість, віра в Бога. Воно дає їй напрям — дороговказ, ідеал життя, облагороджує душу, розум і волю. Спільна молитва у сім'ї, спільна участь в богослужіннях, уроки християнської етики — конкретні вияви такого виховання» (батьки Дмитра).

«Я вдячна за літературу, яку прочитала. З прочитаних брошур я почерпнула дуже багато корисного для себе, ця література навчає не тільки правильного виховання дівчаток-підлітків, а й контролю над нашими батьківськими емоціями та характером. Виховуючи свою доньку, я намагаюсь користуватися запропонованими правилами виховання» (мама Олі).



Мій шестикласник. 25 чоловік — 5 конфесій

ХРЕЩЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ — ПЕРША СХОДИНКА ДО ДУХОВНОСТІ

Урок для початкових класів

автор В. С. Козак, учитель початкових класів Романівської ЗОШ І-ІІІ ст.
Луцького району Волинської області

Мета

Освітня: ознайомити учнів з визначною подією в історії нашої держави — 1020-річчям хрещення Київської Русі; розкрити зміст понять «Київська Русь», «християнство», «хрещення».

Виховна: виховувати пошану і любов до Бога.

Розвиваюча: допомогти учням усвідомити християнське значення любові до ближніх на прикладі любові Ісуса Христа до людей.

Ключовий вірш:

«Якщо ви Мене любите, — Мої заповіді зберігайте!» (Ів. 14:15).

Обладнання: вишиті рушники, Біблія, написи на дошці «Любіть одне одного», «Ісус Христос», «Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Ів. 3:16).

ХІД УРОКУ

І. Вступна частина.

Налагодження контакту з класом.

ІІ. Актуалізація опорних знань.

Учень та учениця, одягнені в традиційний український одяг, декламують вірші.

Учениця:

Ми любимо сонце і квіти,
І сонце нам шле свій привіт.
Ми роду козацького діти,
Землі української цвіт.

Учень:

Найбагатший з усіх
Родовід я маю,
Його я з давніх віків,
Наче книгу, гортаю.

І закон мій людський
Для життя і сумління
Гартувало віки
Не одне покоління.

Він, мій рід, не з заброд,
Ним пишаюсь по праву.
Хто ж такі ми? *(Учні всі хором)*
— Український народ!
Хто ж такі ми? *(Учні всі хором)*
— Українська держава!

Учитель:

— Ми живемо у прекрасному мальовничому краї. Діти, як називається наша країна? *(Україна)*. Яке головне місто України? *(Київ)*. Як називається людина, яка керує нашою державою? *(Президент)*. Хто президент України? *(Віктор Ющенко)*.

Ми, українці, — носії чудової української мови, культури, традицій, моралі, історії.

Україна — це наша Батьківщина. Тут жили і живуть наші батьки і матері, дідусі і бабусі, брати і сестри. Усі вони — громадяни незалежної країни. Кожен із вас теж громадянин України, бо живете на цій землі, любите і шануєте своїх батьків, свою землю, рідний край.

Пригадайте, як кожного ранку до вашого віконечка зазирає лагідний сонячний промінчик. Цей промінчик — маленька золота частинка великого щедрого сонця. Так і кожен з вас, діти, є невід’ємною частинкою славного народу України. Ми маємо знати, вивчати минуле українського народу.

У Святому Письмі сказано: «Пам’ятайте про дні давні, розважайте про роки усіх поколінь» (Повт. Зак. 32:7).

ІІІ. Вклад нового матеріалу.

Оголошення теми уроку

Тема записана на дошці.

Словникова робота

На дошці записані слова: «Київська Русь», «християнство», «хрещення» (колективне пояснення значень цих слів).

Київська Русь — так в сиву давнину називалась наша держава.

Християнство, християнин — походить від слова «Христос», люди, які наслідують Ісуса Христа.

Хрещення — обряд, занурення у воду. Ісус Христос приймав хрещення на річці Йордан.

Розповідь учителя

Сьогодні ми згадаємо подію, яка відбулася 1020 років тому. Про цю подію зараз багато говориться по телебаченню, радіо. Ця подія — хрещення Київської Русі.

Київська Русь була могутньою європейською державою, добре відомою у багатьох країнах світу.

Першими київськими князями були Кий, потім Аскольд і Дір. Після того, як Аскольда і Діра було вбито у 882 р., до влади в Києві прийшов князь Олег. За його князювання держава з центром у Києві дістала назву Київська Русь. Помер князь Олег у 912 р. Київським князем став

Ігор, який пізніше трагічно загинув під час збору данини. Оскільки його син Святослав був іще малолітнім, то у 945 р. влада перейшла до вдови Ігоря, княгині Ольги. Княгиня Ольга — найвидатніша жінка Київської держави. Вона першою з князів прийняла християнську віру. Коли Святослав досяг повноліття, він став князувати самостійно. Загинув Святослав у сутичці з печенігами біля Дніпровських порогів, на острові Хортиця. Київським князем став син Святослава — Володимир.

Київська Русь міцніла, і їй дедалі частіше доводилося мати стосунки з іноземними країнами, в яких державною релігією було християнство — віра в єдиного Бога. А Київська Русь все ще залишалася язичницькою, тобто люди в ній вірили в багатьох богів: Перун — був богом грому, Хорс — богом сонця, Сварог — богом вогню, Дажбог — подателем добра. Часто люди виготовляли фігури богів з дерева і каменю. Торкаючись цих фігур, вони вірили, що їхня молитва буде почута.

Коли ми щось вважаємо за божество, а воно є витвором людської праці, — то це ідолопоклонство. Тому в 988 р. князь Володимир прийняв нову віру і охрестився. Після цього охрестив своїх дванадцятьох синів, а згодом — і всю Русь. Давні язичницькі боги назавжди відійшли у минуле.

1015 р. Володимира не стало. Він передав своїм синам у спадок одну з наймогутніших держав Європи. Вона була набагато більшою, ніж за часів його батька Святослава.

Учень декламує вірш

Не всміхається більше Дажбог,
І Перун мовчазний, понурий,
І Стрибог не шумить, з вітром не гомонить,
І Лада сумна, мов заснула.

Віра інша, нова опустилась на Русь.
І пішла по землі переможно.
Бог єдиний із сонячних світлих небес
Людям шлях освітив Словом Божим.

Розмаїта веселка із синіх небес,
Мов рушник, що на щастя і долю.
Пролягла серед хмар у чеканні чудес,
В Бога просячи злагоди й волі.

Продовження розповіді учителя

Хрещення Русі — це перша сходинка до духовності нашого народу. Єдиний Бог освітив шлях людям Божим Словом — Біблією. Сьогодні Біблія — це дороговказ у житті кожної людини. Це одна з найстаріших і наймудріших книг світу, найпопулярніша з усіх книг, які будь-коли існували на земній кулі. Для християн — це Священна книга.

Хто ж такі християни? Це люди, які вірять у Небесного Бога Отця, Творця всього створеного, а також у прихід, діяння, смерть на хресті, воскресіння, вознесіння на небо Сина Божого — Ісуса Христа. Ісус Христос Своім приходом у світ змінив усю стародавню релігію, принісши велику духовну заповідь любові — любові батька до дитини, любові одне до одного, любові Бога-Творця до Свого творіння — людини. Сам Бог Отець показав нам силу любові, віддавши у жертву Свого Сина Ісуса Христа заради спасіння всіх людей. Читаємо в Біблії: «Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Ів. 3:16).

Фізкультхвилинка (імітація рухів)

«Висока, як небо, Божа любов»

Учні декламують вірші.

Всі ми бажаємо правильно жити,
Щиро з любов’ю людям служити.
Господи, знову в нас відроди
Силу любові і доброти.

Пташок маленьких любить Бог,
Їм їжу подає.
Якщо пташок Він любить так,
Він любить і мене.

Бог любить лілії в полях,
Де річенька тече,
Якщо Він любить квіточки,
Він любить і мене.

Якщо пташкам і квіточкам
Господь життя дає,
Він не забуде діточок,
Він любить і мене.

Є чудова книга в світі —
Це чудова Біблія.
Люблять і дорослі, й діти
Цю чудову Біблію.

Спокій Божий і спасіння —
В цій чудовій Біблії.
Радість і благословення —
В цій чудовій Біблії.

Вічне щастя обіцяє
Ця чудова Біблія.
Хто не має, хай придбає
Цю чудову Біблію.

Господь нам дав цю Книгу,
Щоб мудрість ми придбали,
Що зло, а що є добре
По ній розпізнавали.

Сценка-діалог двох дівчаток

1-а дівчинка: Навіщо людині сонце?
2-а дівчинка: Щоб заглядало в віконце
Й будило нас до добра.
1-а дівчинка: Навіщо людині криничка?
Й чиста джерельна водичка?
2-а дівчинка: Щоб дати сил для життя.
1-а дівчинка: Навіщо мудрість людині?
2-а дівчинка: Щоб кожного дня, щохвилини
До істини ближче дійти.
1-а дівчинка: Навіщо людині серце
І руки, і розум, й душа?
Навіщо людині дорога?
2-а дівчинка: Щоб нею йти до Бога
І серцем зустріти Христа.

ІV. Підсумок уроку.

1. Що нового ви дізнались із сьогоднішнього уроку?
2. У яких богів вірили колись люди?
3. Хто такий Володимир?
4. Що він зробив для Київської Русі?
5. Хто такі християни?
6. Яка заповідь Божа найголовніша? **Люби Бога!**

ХРИСТІЯНСТВО — РЕЛІГІЯ ЛЮБОВІ

Урок для середніх класів

автор Оксана Гаврисюк, магістр релігієзнавства, вчитель англійської мови,
християнської етики ЗОШ І-ІІІ ст. № 22 м. Луцька Волинської області

Мета

Освітня: ознайомити учнів із поняттям «християнство», розкрити його зміст; здійснити екскурс у минуле — розповісти про подію хрещення Київської Русі.

Виховна: спонукати учнів до прояву милосердя та любові у повсякденному житті; виховувати загальнолюдські цінності.

Розвиваюча: розвивати співчуття до оточуючих.

Ключовий вірш:

«Люби... свого ближнього, як самого себе» (Лк. 10:27).

Обладнання: портрет князя Володимира Святославовича, ілюстрація із зображенням хрещення Київської Русі, репродукція картини «Добрий самарянин».

Використана література:

1. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. / Переклад І. Огієнка. — Київ: Українське Біблійне Товариство, 2002. — 1375 с.
2. Санников С. В. Двадцять століть християнства. Первое тысячелетие. Учебное пособие по истории христианства. — Т.1. — Одесса: Богомыслие, 2002. — 668 с.
3. Семеній О., Томахів В., Чернецька Л., Юрчак Н. Релігієзнавство. Курс лекцій. — Тернопіль, 1999. — 76 с.
4. Хоткевич Г. М. Історія України: Для мол. та серед. віку. — К.: Веселка, 1992. — 228 с.

ХІД УРОКУ

І. Вступна частина.

Вітання.
Налагодження контакту з класом.
Повідомлення теми та мети уроку.

У 2008 році український народ згадує подію, яка змінила історію нашої нації, — 1020-річчя хрещення Київської Русі. У 988 році князь Володимир Святославович запровадив християнство як державну релігію.

Князь Володимир, посівши престол, закріплював кордони української держави, захищав Україну від нападників-ворогів, будував школи, де навчали дітей грамоти.

У 988 році Володимир охрестився і наказав усьому народові прийняти Христову віру.

Послухайте уривок із «Повісті временних літ», автором якої є монах Києво-Печерської лаври Нестор, про прийняття на Русі християнства.

«І скликав князь бояр своїх і старців, і сказав Володимир: «Ось прийшли послані нами мужі, послухаємо ж усе, що було з ними», — і звернувся до послів: «Говоріть перед дружиною». Вони ж сказали: «Ходили в Болгарію, дивилися, як вони моляться в храмі, тобто в мечеті (прим. — назва храму в мусульман); зробивши поклін, сяде і глядить туди і сюди, як нерозумний, і немає в них веселоців, тільки пе-

чаль... Не добрий закон їх. І прийшли ми до німців, і бачили в храмах їхніх різноманітну службу, але краси не бачили ніякої. І прийшли ми в Грецьку землю, і ввели нас туди, де служать вони Богу своєму, і не знали — на небі чи на землі ми: бо немає на землі такого видовища і краси такої, та не знаємо, як і розказати про це, — знаємо ми лише, що перебуває там Бог із людьми, і служба їхня краща, ніж у всіх інших країнах. Не можемо ми забути краси тієї, бо кожна людина, якщо скуштує солодкого, не візьме потім гірко-го; так і ми не можемо вже тут перебувати». Сказали ж бояри: «Якби поганим був закон грецький, то не прийняла б його бабка твоя Ольга, а була вона мудрішою з усіх людей». І запитав Володимир: «Де приймемо хрещення?» Вони ж сказали: «Де тобі любо».

Послав Володимир по всьому місту сказати: «Якщо не прийде хто завтра на річку — чи то багатий, а чи бідний, або убогий, чи раб, — буде мені ворогом». Почувши це, з радістю пішли люди, кажучи: «Якби не було це хорошим, не прийняли б цього князь наш та бояри».

Наступного ж дня виїшов Володимир з попами царциними і корсунськими на Дніпро, і зійшлося там людей без числа. Увійшли в воду і стали там одні по шию, інші по груди, молоді ж біля берега по груди, деякі тримали немовлята, а вже дорослі бродили, попи ж, стоячи, звершували молитви. І була видна радість на небі і на землі з приводу стількох душ, які спасаються; а диявол казав: «Вигнаний я звідси! Тут думав я набути собі житло, адже тут не було вчення апостольського, не знали тут Бога, але радів я служінню тих, хто служив мені. І ось вже переможений я неуком, а не апостолами і не мучениками; не зможу вже більше царювати в цих країнах». Люди ж, охрестившись, розійшлися по домівках. А Володимир був радий, що пізнав Бога сам та люди його, і, поглянувши на небо, сказав: «Христос Бог, що створив небо і землю! Поглянь на нових людей оцих і дай їм, Господи, пізнати Тебе, істинного Бога, як пізнали Тебе християнські країни. Укріпи в них правильну та непохитну віру і мені допоможи, Господи, проти диявола, хай здолаю я пастки його, надію покладаючи на Тебе і на Твою силу»... І поставив церкву на честь святого Василя на пагорбі, де стояв ідол Перуна... і в інших містах почали зводити церкви та визначати в них попів й приводити людей на хрещення по всіх містах і селах».

II. Основна частина.

Так розпочалося християнство на нашій землі.

Проте, за легендами, уперше благу вість на береги Дніпра приніс апостол Андрій, якому випав жереб проповідувати в Скіфській землі. У літописах повідомляється, що він приплив до київських круч і мовив до учнів: «На сих горах возсіяє благодать Божя». Потім апостол зійшов на гори, благословив їх і поставив хреста.

Проте мали пройти століття, щоб справдилося пророчтво.

Відомості про християнство

Християнство — найбільш поширена з сучасних релігій, назва якої походить від імені Ісуса Христа, Який, згідно зі Святим Письмом (Біблією), заснував цю релігію в І ст. після Різдва Христового.

В основі християнської релігії лежить віра в Боголюдину Ісуса Христа. Його місія — вказати людям шлях до

Бога. Цей шлях надзвичайно простий, він вміщається у трьох словах: «Бог є ЛЮБОВ».

Появу Ісуса провіщали святі пророки, послані Богом синам Ізраїлю (так називали себе древні євреї). Вони говорили про прихід божественного Спасителя, Месії (від старовірського слова, що означає «помазаник»). Він повинен врятувати людство від усіх їхніх гріхів і принести Богові викупну жертву (померти на хресті). Месія покарає злих і несправедливих, дасть людям нові закони, установить Царство Боже.

Про чудо народження Спасителя розповідається у Новому Завіті. Там сказано, що Діві Марії явився архангел Гавриїл і повідомив їй, що вона обрана Богом, щоб стати матір'ю очікуваного Месії. На Діву Марію зійшов Святий Дух, і вона в утробі зачала Дитину. Її чоловік, благочестивий Йосип, прийняв все як належне.

Коли Ісусові виповнилося 30 років, Він почав Своє служіння. Великі натовпи людей збиралися, аби послухати мудрого Учителя. Крім того, Ісус творив різні чудеса: сліпі прозрівали, каліки починали ходити, мертві оживали. Він одним словом міг утихомирити бурю на морі, нагодувати велику кількість людей п'ятьма хлібами і двома рибками.

Ісус Христос навчав, що скоро наступить Царство Боже, але в нього потраплять лише ті, хто увірує в божественність Ісуса, хто визнає Його Сином Божим і буде в усьому дотримуватися Його вказівок.

Ісус зображений втіленням лагідності, всепрощення, любові до ближнього, смирення.

Він каже: «Любіть своїх ворогів, добро робіть тим, хто ненавидить вас. Благословляйте тих, хто вас проклинає, і молитесь за тих, хто кривду вам чинить. Хто вдарить тебе по щоці, підстав йому й другу, а хто хоче плаща твого взяти, — не забороняй і сорочки. І кожному, хто в тебе просить, — подай, а від того, хто твоє забирає, — назад не жадай. І як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть їм і ви» (Лк. 6:27-31). Цей вислів називають «золотим правилом».

Проповідував та навчав Ісус упродовж трьох років. Багато хто з людей не сприймали Христа, заздрили Йому, бажали Його смерті.

Один із дванадцяти вибраних учнів Ісуса, Юда Іскаріотський, зрадив свого Учителя. Христу, після допиту, винесли вирок: смерть через розп'яття на хресті — це було найганебніше покарання, найгірших злочинців карали таким чином. Разом із двома розбійниками Христа відвели на гору Голгофу, де Він постраждав невинно за гріхи всього людства.

Христа поховали, але на третій день Він воскрес (ожив) і протягом ще деякого часу перебував із учнями. На очах своїх послідовників Ісус вознісся на небо. Виконуючи останню настанову Ісуса Христа («Тож ідіть, і навчіть всі народи... навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів», Мт. 28:19-20), учні — їх ще називають апостолами — розійшлися в усі кінці світу благовістити (звіщати) про чудесне життя і діяльність Сина Божого. Вони, учні, й утворювали першу християнську Церкву. Послідовники Ісуса Христа заснували перші християнські общини.

Таким чином зародилося християнство, поступово воно зміцнювалося та поширювалося по всьому світу.

У священній книзі християн — Біблії — описується життя Ісуса Христа та діяльність Його учнів.

Християнство називають релігією любові. Адже Ісус, коли жив на землі, навчав людей проявляти любов до ближніх. Його слова були наповнені глибоким змістом. Його мова приваблювала багатьох людей.

Як же дізнатися, чи насправді ми християни?

Ісус розповів притчу про милосердного самарянина, яка змушує людей задуматися над своїм життям (Лк. 10:25-37).

План розповіді притчі:

1. Подорожний на шляху з Єрусалима до Єрихона.
2. Напад розбійників у глухому місці.
3. Священик, а потім левит пройшли мимо (у кожного з них була можливість допомогти пораненому).
4. Самарянин побачив стан потерпілого.
5. Самарянин надав допомогу і відвіз побитого чоловіка до найближчого готелю. Він про все потурбувався.

Самаряни та юдеї зневажали одні одних. Проте наш герой — самарянин — незважаючи ні на що, проявив милосердя.

Любов перемагає ненависть.

Добрі діла можуть робити і нехристияни, але християни не можуть не робити добрих справ, це для них неприродно. Усвідомлюючи те, яку любов проявив до нас Бог, віддавши в жертву викуплення за наші гріхи Свого Однородженого Сина Ісуса Христа, перебуваючи щодня під Божою охороною, наповнені Його благодаттю, ми відчуваємо бажання чимось віддячити Богові, послужити Йому. Та що ми можемо запропонувати Тому, Хто весь усевіт тримає в Своїх руках, Кому служать ангели і архангели, Кому підвладне все, що на небі, на землі і під землею?! Слово Боже дає нам відповідь на це запитання: «Поправді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, — те Мені ви вчинили» (Мт. 25:40).

Ключовий вірш — це слова, записані в Біблії, — Євангеліє від Луки, 10 розділ, 27 вірш:

«Люби... свого ближнього, як самого себе».

- Як ви розумієте значення цих слів?
- Що треба для того, аби любити ближнього свого, як самого себе?
- Чого це коштувало доброму самарянину? (Час, гроші, ризик, воля, рішучість вчинити так, готовність призупинити свою подорож).

III. Підсумкова частина.

Підведення підсумків уроку

Поява християнства відіграла велику роль у розвитку нашої країни. До наших днів зберігся лист від Бога — Біблія. Тій людині, яка хоче мати успіх у всьому, варто читати Слово Боже. Адже ця книга допоможе зрозуміти, яким є Бог і чого Він хоче від нас.

Християнство для людини, родини, країни, світу має велике значення. Ісус Христос — Син Божий, центральна постать християнства. У буденних щоденних ситуаціях Ісус доводив, як проявляється любов. Він навчав цього Своїх послідовників. Він щиро бажає, щоб людина всім своїм серцем полюбила Бога, а також свого ближнього.

Задумайтеся над словами, поданими нижче, і намагайтеся застосувати їх у власному житті:

«Любов довготерпелива, любов лагідна, любов не заздрить, любов не чваниться, не горда, не поводитьсь нечемно, не шукає тільки свого, не роздратовується, не гніє, не радіє неправді, а радіє істині, усе покриває, всьому вірить, завжди надіється, все терпить» (1 Кор. 13:4-7).

«Любов хай буде нелицемірна, відвертайтесь від злого, прихилийтесь до доброго. Любіть один одного братньою любов'ю; випереджайте один одного шанобливістю. У старанності не лінуються; духом палайте; служіть Господу. Утішайтесь надією; в скорботах будьте терпеливі; в молитві постійні» (Рим. 12:9-12).

Момент вдячності (подякувати учням за роботу на уроці)

ЗНАЧЕННЯ ХРЕЩЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ДЛЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Урок для старших класів

автор Ганна Опанасюк, учитель біології та християнської етики ЗОШ № 1 м. Рівне

Мета

Освітня: визначити історичні корені хрещення Київської Русі, значення хрещення для історії, культури, життя українського народу в минулому, сьогоденні і майбутньому; показати значення християнства для світу, України, родини, кожної людини зокрема.

Виховна: впроваджувати в практику щоденного життя учнів морально-етичні і духовні цінності християнства.

Розвиваюча: розвивати вміння працювати з історичною, теологічною літературою.

Обладнання: портрети Володимира Великого, княгині Ольги, Бориса і Гліба; вислови про християнство і Біблію.

Використана література:

1. Довідник з історії України /А — Я/ За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. — К.: Генеза, 2001
2. Вовк Ю. Й., Маздей С. М., Смолей В. В. Історія України. — Тернопіль: Мандрівець, 1997. — 188 с.
3. Відкриваємо для себе Біблію: Посібник для читання на уроках християнської етики/ Укл. Г. С. Грай. — Тернопіль: Астон, 2007. — 176 с.
4. Степовик Д. Релігії, культи і секти світу. Посібник з релігієзнавства і сектознавства. — Івано-Франківськ, 1998.

ХІД УРОКУ

I. Вступна частина.

Будувати храми легше, ніж виховати людину, яка вміє любити і служити ближньому, вчиться молитися і прощати. Запитаймо пересічного сучасного підлітка: що означає гарно жити? «Матеріальне багатство, розкіш, дозволя». Мало хто скаже: «Праця, доброзичливість, повага до людей далеких і близьких, віра в Бога».

Саме школа мусить шукати засоби, як повернути кожну дитину до Бога, до добра, дати в руки духовну зброю — Десять Божих Заповідей. Лише за цієї умови, лише з такого коріння зможе вирости міцне квітуче дерево — українська нація, з'являться гідні правнуки «славних прадідів великих».

Про важливість християнського виховання неодноразово говорив К. Ушинський: «Є тільки один ідеал довершеності, перед яким схиляються всі народності, — це ідеал, що дає нам християнство...» Тільки у світлі Христової науки людина може творити чи робити щось добре для суспільства, для сім'ї, для свого ближнього.

Сьогодні світ приходить до усвідомлення необхідності жити за законами тисячолітньої давності, за законами мудрого вчення Біблії. Недаремно Біблію називають «Книгою Книг», «Книгою Життя», бо серед усіх писемних джерел світової історії вона посідає виняткове місце, гармонійно поєднуючи національне та загальнолюдське.

— Діти, що ви знаєте з історії України про запровадження християнства на Русі?

— Чим було зумовлено запровадження християнства на Русі?

— Чому язичництво не могло стати загальнодержавною релігією?

— Який вплив мало християнство на подальшу долю Київської держави?

Звернемося до витоків історії.

II. Основна частина.

Передумови та причини прийняття християнства

Прийняття християнства — акт надзвичайно великої ваги, найголовніше досягнення Володимира Великого. Пригадаємо, що до цього християнство пустило вже глибоке коріння у Києві. Його проникнення на Русі почалося задовго до офіційного запровадження. Ще київський князь Аскольд, здійснивши відомий нам похід на Візантію у 860 р., повернувся християнином. За князя Ігоря частина князівських дружинників прийняла християнство, оскільки при укладанні договору у 944 р. з візантійцями одна частина присягала за християнським обрядом, а інша — за язичницьким: на зброї, богами Перуном і Велесом. Нарешті, княгиня Ольга прийняла християнство у 957 р. Можна припустити, що чимало християн було і в оточенні Святослава. За нього влада офіційно не підтримувала християнство, але й не переслідувала його послідовників.

Отже, до офіційного визнання державною релігією християнство встигло проникнути в широкі верстви українського суспільства і знайти послідовників, насамперед серед знаті.

На час правління князя Володимира склалися нові політичні, соціальні і духовні умови. Завершення формування державності, адміністративна реформа, проведена Володимиром, зміцнили Київську Русь. Натомість, на черзі постала реформа ідеології. Язичництво вже пережило себе, і Володимир Святославович це розумів. Адже було очевидним, що потрібна нова ідеологія, яка могла б об'єднати різноплеменну Київську державу, підняти авторитет князівської влади.

І такою ідеологією могла стати одна із світових релігій, яка проповідувала поклоніння єдиному богові: іслам, іудаїзм чи християнство.

Після довгих роздумів Володимир зупинив свій вибір на візантійському православ'ї. За цим вибором стояли конкретні політичні, економічні і культурні зв'язки з Візантією.

Перша релігійна реформа Володимира Святославовича на основі язичництва

На початку свого князювання Володимир намагався пристосувати язичницьку релігію до нових завдань, які стояли перед ним. У 980 р. з метою зміцнення держави він хотів об'єднати божества різних слов'янських племен і неслов'янських народів і забезпечити єдиний для всієї держави культ.

«Повість минулих літ» оповідає, що у Києві, на горі перед княжим теремом, Володимир збудував нове капище, на якому було виставлено найголовніших язичницьких богів, головним з яких був Перун. Поруч стояли зображення Дажбога, Стрибога, Симарига, Хорса і Мокоша. Так Володимир хотів об'єднати народи своєї держави. Але, як виявилось згодом, язичницька релігія була непридатною для державного об'єднання.

Хрещення Русі 988 р.

У 988 р. на Русі склалися сприятливі умови для прийняття християнства. У Візантії спалахнула громадянська війна. Проти імператорів співправителів Василя й Костянтина повстав Варда Фока. Імператори попросили допомоги у київського князя. Володимир не відмовив, але зажадав за це руки сестри Василя і Костянтина Анни. Але, позбувшись небезпеки з допомогою руського війська, візантійці стали

зволікати з виконанням умови і, щоб якось виправдатися, стали домагатися від Володимира прийняти християнство. Але і після хрещення Володимира Візантія не збиралася виконувати свої зобов'язання. І лише після того, як Володимир Святославович пішов воєнним походом і після тривалої облоги здобув візантійське місто Херсонес (Корсунь), шлюб нарешті відбувся. Володимир повернув місто Візантії як викуп за наречену.

У 988 р. Володимир, повернувшись до Києва з молодією дружиною, проголошує християнство державною релігією Київської держави і енергійно запроваджує нову віру.

Історичне значення запровадження християнства у Київській державі

Прийняття християнства принесло позитивні зрушення у внутрішньому житті держави. Нова віра піднесла значення князівської влади в Києві на небувалу висоту і зміцнила зв'язок між окремими частинами могутньої держави. В особі церкви князь знайшов потужну ідеологічну опору, яка освячувала його владу і підтримувала його в управлінні державою.

Поширення християнства сприяло подальшому розвиткові суспільних відносин, господарського життя.

Церква справляла великий вплив на культурно-освітнє життя, його піднесення, відігравши таким чином прогресивну роль.

Християнство, як релігія загальноприйнята в Європі, ще більше зблизила давньоукраїнську державу з європейськими країнами, підняла їхні стосунки на новий рівень.

Духовні аспекти хрещення Русі

— Чому саме християнській релігії надав перевагу Володимир Святославович?

— Що вам відомо про християнство?

Прийняття християнства народом, країною, державою, так само як і окремою людиною, — це не один лише вияв бажання у суто побутовому відношенні; це й не політичне або ідеологічне рішення, продиктоване національними інтересами або шуканням особистої вигоди. Ні, процес входження у світ Господа Ісуса Христа, у віру в Нього як Спасителя — це таємничий акт, в якому логічні докази, розрахунки відходять на далекий план. Земне життя можна прожити і без віри в Бога. Але в сумлінні людини закладений нездоланний покликання до вічності, до збереження своєї особистості — навіть після фізичної смерті.

Християнство, на відміну від усіх інших релігій, не є релігією агресивного наступу, експансії. Воно приваблює людей не солодкими обіцянками в земному житті. Навпаки, Господь Христос не приховував від Своїх учнів, що вони за віру в Нього будуть нести тяжкий хрест і «страждання зазнає у світі» (Ів. 16:33). Проте Він тут же їх підбадьорював: «Будьте відважні: Я світ переміг!» Отже, ті країни і ті люди, які, за неблагонною настановою Промислу Божого, зважилися прийняти цю релігію земного страждання, виходили не з суто земних розрахунків. Віра у Христа змінює систему координат у психології: усі проблеми, які турбують людину щоденно до її увірування, починають сприйматися зовсім інакше, коли людина приймає в серце і в розум Господа Ісуса Христа.

Більшість європейських народів прийняла християнство в першому тисячолітті нашої ери як надію на визволення. Крах Римської імперії був дуже болючим для цілого європейського континенту. Народи стогнали під ярмом варварства, війн, епідемій, катастроф. Християнство ж буквально перероджувало людей — від можновладних царів до найнещасніших рабів. Приклад внутрішнього переродження римського імператора Костянтина Великого (IV ст.) красномовно свідчить, що може зробити Христос з людиною! Чи не те саме Господь зробив з великим князем київським Володимиром Святославовичем через шість віків після Костянтина? Войовничий, нещадний, розпусник-багатоженець, він до свого хрещення був дзеркалом цілого народу,

яким управляв: подібний спосіб життя був нормою майже для всіх у Київській Русі.

Написано і видано чимало книжок про акт хрещення в Києві 988 р., де з різних боків аналізуються мотиви рішення Володимира покінчити з поганською вірою і запровадити християнство східного (православного) віровизнання. У цих працях загалом правильно і слушно вказується на політичні, військово-стратегічні, ідейні, економічні причини цього кроку Володимира. Але дуже мало і невиразно писалося про духовні, психологічні цілі. Історична хроніка «Повість минулих літ» Нестора Літописця чітко ставить на перше місце саме релігійний мотив акту хрещення, потім — естетичний (посли князя, відвідавши різні країни, найбільше уподобали у Візантії красу православного обряду). Хроніка нічого не пише про політичні й інші земні причини хрещення, хоч вони, безперечно, були у планах Володимира. Але зводить все у величому духовному акті хрещення 988 р. до політики, економіки й військової стратегії у відносинах Київська Русь — Візантія було б спрощенням проблеми.

Християнство доби Київської Русі дало багато прикладів благочестя, подвижництва і мучеництва за Христа. Боротьба з язичництвом не була такою простою і переможною, як це може здатися на перший погляд. За віру полягло багато мучеників, серед них сини князя Ярослава Мудрого — Борис і Гліб.

Здавалося, що їй покладе край навала в середині XIII ст. жахливої Золотої Орди монгольського хана Батия. Цей хан знищив, розвалив нашу стародавню державу — Київську Русь. Але церква вижила і до самого формування Запорізької Січі та постановня Гетьманату замінювала українському народові державу: Церква дбала про дотримання належної моралі в народі, берегла скарбниці національної свідомості й культури, розвивала писемність і шкільництво, — одним словом, опікала своє стадо від розсіяння перед обличчям вовків-завойовників, які звідусіль намагалися шматувати беззахисне тіло Матері-України.

Українська Церква має складну і драматичну історію. Якби це була не Церква Христа, Ним виплекана й збережена, то вона, за логікою земного людського мислення, вже давно мала б зникнути. Але вона живе і продовжує боротися за своє існування — «і сили адові не переможуть її» (Мт. 16:18).

III. Підсумкова частина.

— Діти, як ви думаєте, чи просто і легко бути християнином сьогодні? (*Думки дітей, обговорення*).

На закінчення прочитаємо окремі християнські поезії, близькі за духом до теми нашого уроку. Нехай вони спонукають вас до духовних пошуків і до роздумів.

В. Шкурат

У світі перекручень і обману,
Де стільки хитрих і кривих
дзеркал,
Там, де за добрим сховане
погане,
Так важко віднайти свій ідеал.

Шукай його не зором, а душею,
Не вір усьому, що блищить.
Лиш Боже слово мудрістю
своєю
Нас напоумить як на світі жить.

Моліться щиро, всії люди,
Зневір хай розтане в млі,
Твоя хай, Боже, воля буде
На небесах і на землі.

Я — християнин.
Серед вітрів і бур житейських,
В щоденних клопотах буття
Єдина правда, як зірниця,
Нехай просвічує життя.

Я — християнин. Тая правда
Дає обов'язок мені. Я мушу
З Богом в серці жити
В щасливій і у сірій дні.

Життя ж бо — скарб неоціненний,
Що держимо в своїх руках.
Не промарнуймо, не програймо
Єдиний до спасіння шлях.

Будуймо разом Царство Боже,
Любімо друзів й ворогів.
Єдина Церква нам допоможе
Пом'якшити Господній гнів.

Тож жиймо, браття, якнайкраще,
Можливо, через це добро
Прозріють вороги, і наше
Життя даремно не пройшло.

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Ввічливість

Бабуся Ольги живе разом з нею та її батьками. Вона дуже старенька і більшу частину часу лежить у ліжку. Тато й мама працюють, тому доглядати бабусю найчастіше доводиться Олі. І вона цим незадоволена, бо хотіла б витратити час на більш цікаві справи. До того ж, бабуся постійно говорить про незрозумілі Ользі речі. «Вона знову й знову переказує одні й ті самі нудні історії», — скаржиться дівчинка батькам. Їй не хочеться доглядати бабусю, але вона змушена це робити... Врешті-решт вона почала ставитись до старенької з відвертою злістю. Коли бабуся питала про щось, онука робила вигляд, що не чує її. А коли та стане згадувати «про колишні часи», Оля різко переб'є: «Замовкни!» Одного разу бабуся розлила на підлогу суп, і онука накричала на неї. Батьки не знають, як погано ставиться Ольга до бабусі, а ставлення це погіршується з кожним днем.

Питання для роздумів та обговорення:

1. Чому Ольга не хоче доглядати свою бабусю?
2. Чому, на вашу думку, вона щораз більше злиться на стареньку?
3. Якщо ситуація в цій сім'ї не зміниться на краще, до чого це може призвести?

Відповідь із позиції християнської етики: будьте ввічливими, лагідними

Людині, яка потрапила в неприємну ситуацію, властиво сердитися, засмучуватися. Реагувати на ситуацію делікатно, лагідно — це справа вільного вибору: людина вибирає «ненормальну» реакцію. Але християнство вчить, що в такому випадку ввічливість — найкраща реакція. Чому? Тому, що безжалісність і запеклість не тільки нічого не вирішує, а, навпаки, ускладнює проблеми, що виникли, посилюючи ворожість людей у ставленні одне до одного.

Історія земного життя Ісуса Христа рясніє прикладами Його лагідності. Ось такий приклад. Якось Його учні стали проганяти людей, що приводили до Нього дітей (див. Мк. 10:13-16). Їм здавалося, що люди цим докучають Учителеві. Ісус їм сказав: «Пустіть дітей приходити до Мене». Він любив їх і Сам з радістю спілкувався з ними. Його серце завжди прихилилося до тих, кому Він був дуже потрібний: до вдів, сиріт, страждальців. Слід пам'ятати, що бути ввічливим, лагідним — не значить бути слабким, дозволяти іншим сідати собі на голову. Адже навіть Ісус Христос, доконала Людина, гнівався, зустрічаючись з явною несправедливістю, відвертим злом. (див. Мк. 11:15-18).

Часом це нелегко — бути лагідним з іншими. Проте кожен хоче саме такого ставлення до себе. Лагідність, ввічливість не даються, повторюємо, легко, «природно». Виховати їх у собі як якості характеру без Божої допомоги важко. Але набувши їх, кожен відчує, наскільки багатшими, радісними стали його взаємостосунки з людьми. Як

сказав один дуже мудрий чоловік, «лагідна відповідь відвертає гнів, а різке слово розпалює його».

1. З ким вам особливо важко бути лагідними?
2. Як могли б змінитися ваші взаємини з людьми, якби ви завжди намагалися бути ввічливими, лагідними?
3. Що ви відчуваєте, коли до вас ставляться приязно, лагідно?

Великодушність

Микола завжди прагнув досягнути мети і заради цього не зупинявся ні перед чим. Так, якщо він хотів чогось від когось із хлопців, то часом вдавався до погроз, а то навіть і бив того, хто не хотів поступитися перед ним. Єдине, чого Микола не міг здобути таким шляхом, — це першого місця з хімії.

Денис навчався успішно, і всі знали, що він дуже стараний. Він годинами працював у хімічному кабінеті, знову й знову повторюючи досліди, поки досягав результату. Микола ненавидів Дениса; йому здавалося, що той наполегливо працює, аби тільки виставити його, Миколу, у невігідному світлі. Оскільки бажання так само наполегливо трудитися у Миколи не було, він вирішив «підставити ногу» Денисові.

Одного разу, коли Денис вийшов із кабінету хімії, Микола підробив кілька чисел у його записах. Цього було досить, щоб Денис одержав неправильні результати. А потім, під час останньої контрольної роботи з хімії, Микола сказав, що Денис користується шпаргалками. Занадто засмуготити Дениса Миколі не вдалося, і сам він, звичайно ж, кращої оцінки з хімії не отримав, а однокласники після цього ставилися до нього ще гірше — це все, чого він домогся.

Питання для роздумів та обговорення:

1. Як ви поясните вчинки Миколи?
2. Чи потрапляли ви коли-небудь у ситуацію, подібну до тієї, в якій опинився Денис? Чи робили ви коли-небудь так, як Микола? Якщо так, то як це сталося?
3. Якою людиною стане, на вашу думку, Микола, коли виросте?

Відповідь із позиції християнської етики: прагніть бути великодушними

Завжди бути великодушним і добрим — це не відповідає людській природі. Навпаки, більшість людей робить усе можливе, щоб задовольнити свої бажання. І якщо це погані бажання, то бояться лише того, аби їх не впіймали на гарячому. Але християнство вчить, що саме великодушність і доброта повинні переважати в людському житті. На практиці це означає: намагатися звільнитися від влади гріха, завжди старатися діяти за велінням совісті й бути щирим. Однак досягти всього цього своїми силами неможливо.

У своїй знаменитій Нагірній проповіді Ісус Христос дав щодо цього низку настанов. Він говорив про мотиви, якими людям потрібно керуватися в житті. Ось деякі з цих мотивів: милість, чистота помислів, миролюбність. Христос заповів нам любити навіть наших ворогів.

*Ніхто не стає порядною людиною випадково.
Платон*

Сам Ісус був завжди надзвичайно великодушним. Він допомагав з любов'ю навіть тим, кого інші ненавиділи й обминали. Таким, наприклад, були Левій та інші збирачі податків (див. Мк. 2:14-17). Зауважимо, що хворим, кривим, зневаженим Він допомагав не задля якихось нагород, зовсім ні. Він робив це саме тому, що мав великодушне, благородне серце.

Великодушність, до якої закликає людей Ісус, не передбачає негайної винагороди. Це не схоже на деяких батьків, які вчать свою дитину бути доброю, обіцяючи їй за те щось таке, чого їй дуже хотілося б. Християнство вчить, що в кінцевому результаті Бог Сам нагородить вірних Йому людей за те добре, що вони зробили для інших. Ось чому християни вважають, що чинити добро слід і тоді, коли цього ніхто не помічає. Вони знають, що у Бога ніщо не залишиться непоміченим.

1. Назвіть знайомих вам людей, які ставляться великодушно до інших. У чому це виявляється? Як саме вони чинять?
2. Як, по-вашому, змінився б світ, якби дедалі більше людей поводитися великодушно?

Готовність прийти на допомогу

Валентин стояв у черзі в гастрономі. Літня жінка у старенькому пальтечку, накульгуючи, підійшла до нього і попросила дозволу стати перед ним. «Ану ідіть звідси! — кричав Валентин і навіть відштовхнув жінку. — Ставайте у чергу, як усі!»

*Добре виховання — це коли батьки чинять правильно тоді, коли дитина чинить неправильно.
Джон Роузмонд*

Більшість людей у черзі в душі осудила Валентина за його поведінку, але ніхто не запропонував бабусі стати поперед себе. Люди просто відверталися й робили вигляд, ніби нічого не помічають. Урешті-решт, гірко зітхнувши, старенька пішла додому.

Питання для роздумів та обговорення:

1. Як ви думаєте, чому Валентин так вчинив?
2. Хто, на вашу думку, виявив більше черствості — він чи інші люди в черзі?

Відповідь із позиції християнської етики: будьте готові прийти на допомогу

Складається враження, що більшість людей дбає про себе. Бо багато хто може байдуже пройти повз людину, якій погано, навіть якщо має змогу їй допомогти. Бути готовим завжди прийти на допомогу — нелегко. Адже інколи це пов'язано з незручностями та клопотами. Однак християнам слід виховувати в собі таку готовність, тому що Ісус не тільки вчив Своїх послідовників готовності допомогти іншим, але й увесь час, прожитий Ним на землі, був живим прикладом для них.

Якось Ісус розповів історію, в певному розумінні схожу з нашою (про стару жінку). Тільки йшлося про чоловіка, пограбованого, побитого розбійниками і залишеного ними на дорозі. Троє пройшли тією дорогою. Перший був священиком; він побачив людину, яка помирала, але не зупинився, щоб надати допомогу. Другий був левитом (левити служили при храмі, допомагаючи священикам). Він теж не зупинився. Третій — самарянин (самарян, близьких євреям по крові, але відокремлених від них, у древньому Ізраїлі ненавиділи). Цей, побачивши пораненого, пограбованого чоловіка, зглянувся над ним: перев'язав йому рани і, посадивши на свого віслюка, привіз до заїзду. Самарянин заплатив господарю заїзду, щоб той потурбувався про нещасного.

Повторюємо: Ісус не тільки вчив інших бути готовими прийти на допомогу, а й Сам завжди виявляв цю готовність.

До синагоги прийшов сухорукий чоловік (Лк. 6:6-11). Релігійні вожді юдеїв спостерігали за Ісусом: чи оздоровить Він цього каліку? Справа в тому, що був суботній день, а за багато віків до того Бог заборонив Своему народові, євреям, працювати в суботу. Але релігійні вожді додали до цього закону власне правило: зцілювати хворих у суботу теж не можна, тому що це нібито така ж сама робота, як і будь-яка інша.

Знаючи думки книжників та фарисеїв, Ісус запитав у них: «Що годиться робити в суботу — добре чи лихе, душу спасти чи загубити?» Не дочекавшись відповіді, Ісус гнівно глянув на них і зцілив сухорукого. Тоді книжники та фарисеї стали радіти, як їм убити Ісуса.

Так, бути готовим прийти на допомогу — не завжди легко. І часто небезпечно. Проте християнство закликає людей жити за вченням Ісуса Христа і, наслідуючи Його приклад, завжди надавати допомогу тим, хто її потребує.

1. Чому люди не завжди приходять на допомогу іншим?
2. Чи стало б легшим ваше життя, якби люди, яких ви знаєте, більш співчутливо ставилися одне до одного?

© 1993 by David C. Cook Foundation
Cook Communications Ministries, 4050 Lee Vance View,
Colorado Springs, Colorado 80918 U.S.A.

Нещодавно в одній зі спортивних газет я прочитав звіт про хокейний матч, під час якого дві команди влаштували на майданчику брутальну бійку «стінка на стінку», в якій взяли участь запасні гравці обох команд та воротарі. Більше десяти хвилин тривало це льодове побоїще, поки за допомогою додаткових сил міліції не вдалося його нейтралізувати. Все це відбувалося на очах понад п'яти тисяч глядачів, серед яких були і діти. Але не сам факт бійки здивував мене, а післяматчеві інтерв'ю тренерів обох команд, в яких вони не лише не засуджували цей інцидент, а й, навпаки, намагалися виправдати своїх підопічних, мотивуючи це тим, що, мовляв, «суперник грав дуже «брудно», а мої хлопці лише захищались», або «давно треба було їх провчити, самі нагналися...» Можливо, хтось скаже: ну це ж хокей, жорстка чоловіча гра, їм можна пробачити, тим більше в кожному матчі за старою енкаєлівською традицією обов'язково на полі мають битися спеціально підготовлені для цього бійці.

На жаль, грубість та жорстокість останнім часом притаманні не лише хокею, але всім ігровим видам спорту, за винятком волейболу, і то лише тому, що суперників розділяє сітка. Великий спорт у сучасному світі — це великі гроші. Призові, контракти, доходи від реклами та продажу теле-трансляцій примушують та підштовхують президентів клубів, тренерів і самих спортсменів вести боротьбу за перемогу за будь-яку ціну, будь-якими методами, не шкодуючи здоров'я як свого, так і суперника. Зараз у футболі вважається за норму «вирубити»

або «зламати» технічного гравця команди суперника, захисники не гребують нічим, аби непомітно для судді дати ліктем штурхана в обличчя або в бік, тримати за майку, бити ззаду по ногах, залякувати словами. Я сам був свідком такого діалогу під час матчу своєї команди, коли тренер суперників висловлював незадоволення тим, що його захисник не може впоратися з моїм швидким нападником:

— Ти знову його не втримав!

— Я не знаю як його втримати, він постійно мене обігрує.

— Ти що, не знаєш що робити? Дай по ногах, щоб не встав.

Грубість та жорстокість останнім часом притаманні всім ігровим видам спорту.

До речі, цей діалог відбувся не на матчі прем'єр-ліги чи чемпіонату світу — грали дві дитячі команди...

Дальтєрнажива є!

Я займаюсь з дітьми вже більше чотирьох років і зараз з упевненістю можу сказати: не буває важких невихованих дітей, складних невихованих підлітків — бувають просто немудрі та неухажні дорослі (батьки, вчителі тощо). Один знайомий тренер бідкався про те, як складно зараз виховувати підростаюче покоління, яке воно невиховане, цинічне, зіпсуте: «Такі малі, а вже так матюкаються! Такі малі, а вже курять!» Та невже!!!!? Сам тренер розказував мені про свою «бідку», затягуючись цигаркою. Інший тренер, коли я, спостерігаючи як його хлопці немилосердно «човпуть» по ногах своїх опонентів, запитав, чому так грубо грає, відповів просто: «Це ж футбол!»

За всю історію, відколи я почав активно уболівати за футбол та інші види спорту, я знав багато перспективних талановитих молодих хлопців, які через елементарне порушення спортивного режиму змушені були залишити спорт, а дехто передчасно пішов з життя... І проблему я бачу не тільки в їхньому хибному виборі або м'якому характері — проблема в тих людях, які несуть відповідальність за виховання дітей та підлітків. Що вони бачать щодня на тренуваннях? Що чують від свого тренера, коли вони щось неправильно роблять

або команда програє? Який приклад подають їм їхні кумири, коли вони дивляться футбол по телевізору? Що вони визнають про приватне життя «зірок», великих та маленьких? Почитайте світську спортивну хроніку: гулянки до ранку, бійки, наркотики, розлучення, розпуста, зґвалтування... Я не хочу зараз називати конкретні прізвища, але спробуйте назвати мені хоча б декількох відомих спортсменів, які не були б замішані в допінгових скандалах, договірних матчах, гульках, мали б лише одну дружину. А ми потім бідкаємося, що нашому чи вашому хлопцеві тринадцять, а з ним ніхто впоратись не може, бо він вважає себе «зіркою». Цих монстрів народжуємо ми, дорослі, діти дивляться на нас, вони слухають нас, вони бачать, як ми живемо, вони відчувають, як ми до них ставимося. Саме таким чином ми впливаємо на їхнє життя та беремо участь у формуванні їхнього характеру та їхнього майбутнього, адже в процесі виховання дитина засвоює лише 25 % інформації через слова, а решту — через те, що бачить. Це стосується не лише взаємин «батьки — діти», але й «учитель — діти», «тренер — діти», просто «перехожий — діти». Як тут не згадати байку про тата і сина, які гуляли в зоопарку. Показуючи на верб-

люда, тато сказав сину, що якщо ти покажеш йому дулю, він обов'язково плюне. Дитина, звісно, так і зробила, після чого «тваринка» плюнула та так, що заліпила тата з ніг до голови, після чого горе-вихователь зопалу промовив до сина: «І в кого ж ти такий нехороший вдався?» І, справді, в кого?

Діти дивляться на нас, вони слухають нас, вони бачать, як ми живемо, вони відчувають, як ми до них ставимося.

Я підняв сьогодні цю тему не для того, щоб сказати всім батькам та дорослим, які вони негідники і як вони неправильно впливають на майбутнє покоління. Більшість людей розуміють, що живуть неправильно, і розуміють, що погано впливають на дітей, а змінити нічого в своєму житті не можуть. І це правда — якщо ви не знаєте Бога, ви не зможете змінити своє життя. Тільки люди, які живуть

за заповідями Божими, коряться їм та виконують їх, можуть мати змінене життя та правильно впливати на оточуючих, тому що Боже Слово має таку силу. В цьому я переконуюся щодня, займаючись вивченням Біблії з дітьми та підлітками. Я бачу, як реально Боже Слово впливає на дитячі душі та змінює їх. Наша християнська футбольна команда «Надія» бере участь у дитячій футбольній лізі. Поки що ми — єдина християнська команда в області, яка грає на такому рівні. З першого ж матчу в дитячій лізі ми зіткнулися з усіма «принадами» дорослого футболу: грубістю, лайкою, «підставами». Іноді в мене складалося враження, що проти нас грають маленькі злочинці і їхня мета — знищити нас фізично. Ніколи б не подумав, що 11-12-річні діти так майстерно володіють мовою погроз та матюків, що так легко за допомогою тренера 15-річний хлопець може перетворитися на 14-річного. Не хочу образити всіх учасників чемпіонату та тренерів, є серед них і порядні люди, але їх не так багато, як хотілося б. А ще, я зовсім не проти жорсткої чоловічої гри в межах правил, але не жорсткої та підступної.

Після перших матчів я почав шкодувати, що ми взагалі погодилися брати участь у цьому турнірі, але те, що почало відбуватися з нами, змінило мою думку. Команда показала, що можна грати в інший футбол, без матюків, ударів ззаду по ногах та старших за віком, не дозволених регламентом гравців. Ми прийняли рішення не відповідати грубістю на грубість, і Господь благословив нас, особливо в матчі з командою, яка



була набагато сильнішою за нас. Упродовж матчу ми постійно отримували по ногах, чули погрози та лайку, я просив хлопців не відповідати злом на зло, а чинити, як вчить Біблія: «любити ворогів наших». Ігрова перева-

**Для того, щоб виросло
повноцінне, духовно
здорове покоління,
потрібно виховувати
дітей та підлітків у
покорі Божому Слову.**

га повністю була на боці суперників, вони мали більше десяти моментів для взяття наших воріт, але Бог робив так, що всі їхні удари ловив наш воротар, а коли й він був безсилий — м'яч потрапляв у штангу або летів повз ворота, а ми, провівши три атаки, забивали два голи! Виявляється, можна грати і перемагати, не відповідаючи злом на зло!

Одна з команд молодшої вікової категорії, граючи проти нашої молодшої команди (до речі, це були наші головні конкуренти за вихід

до фінальної частини), приїхала на вирішальну гру з нами, включивши до свого складу кількох переростків. Це було настільки очевидно, що суддя матчу порекомендував мені перевірити документи і зарахувати їм технічну поразку. Я не дуже хотів займатися цим, тому вирішив підійти до їхнього тренера та, подивившись йому в очі, спитати, чи є в його команді старші хлопці. Двічі я питав в нього й просив чесно, як перед Богом, зізнатися, чи є в них недозволені регламентом гравці, і двічі, зрадницьки опустивши очі додолу, цей молодий тренер майже шепотів: «У нас усе нормально». Тоді я запитав у хлопців своєї команди, чи будемо ми подавати протест. Хлопці відповіли: «Дядь Сашо, хай грають, якщо Бог захоче, Він дасть нам перемогу, незважаючи ні на що». Протягом матчу ми програвали 0:1 та 1:2, але за 15 та 8 хвилин до кінця забили два голи й виграли з рахунком 3:2, незважаючи на перевагу суперника в зрості та силі. Мої діти засвоїли урок, що Бог справедливий та вірний, і можна вигравати, виявляється, і без махінацій.

Ще один цікавий випадок трапився під час гри на виїзді. Коли суддя матчу видалив

за лайку гравця суперників, він почув дуже багато аналогічних слів від тренера цієї команди (пригадайте, про що ми говорили на початку!), головним аргументом якого були слова: «Це ж футбол, і тут усі лаються», — на що суддя, показуючи на нас, відповів: «А чому ж ці не лаються?!» Виявляється, можна грати у футбол і без мату. Я навів ці приклади не для того, щоб показати всім, які ми хороші, віруючі та правильні. Єдина мета написання цієї статті — показати всім, що можна грати в інший футбол, що можна мати інший спосіб життя, що для того, щоб виросло повноцінне, духовно здорове покоління, потрібно не так багато: виховувати дітей та підлітків в покорі Божому Слову. Саме воно здатне й має силу змінювати гріховне життя та його наслідки в усіх сферах, не тільки в футболі. Хай Господь рясно благословить вас у пізнанні Його!

Олександр Гончар

Олександр Гончар народився 1964 р. в м. Рига (Латвія). З 2003 р. керівник спортивного служіння МГО «Надія — людям», старший тренер ХФК «Надія». Одружений, має доньку.



Мій загадковий підліток (маміні роздуми)

Він ненавидить мене і щиро любить.
Він хоче якомога більше часу проводити з друзями.
Він хоче знати, що я люблю його, але не серед людей.
Він хоче, щоб я розуміла його численні маски на обличчі.

Він щодня просить гроші, але не бажає працювати.
Його кімната — суцільний безлад, і це мене дратує.
Він залежний від телефону, комп'ютера і телевізора.
Він вважає, що розпорядок дня і встановлений час для сну — непотрібні речі.

Він вірить у те, що неквапливість — це дар від Бога.
Він їсть більше за чемпіона із сумо, але не вважає це дивним.
Я не можу розпізнати його особистість.
Здається, що мій підліток перебуває в самовільній відсутності.

Він потребує від мене похвали і поради, але не просить про це.
Він думає, що стати дорослим — важка праця.
Він — незалежний мислитель, це було моєю метою з дня його народження.
Він — мій загадковий підліток, моя дорогоцінність у цьому світі.

ФАКСИМІЛЬНЕ ВИДАННЯ ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

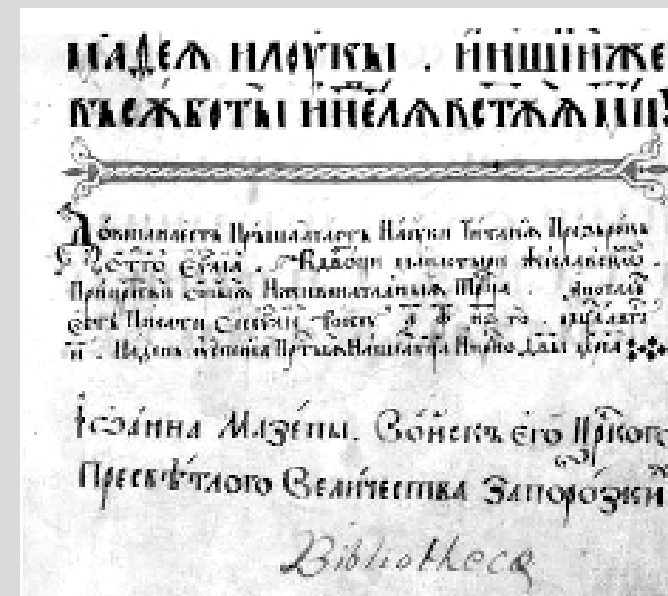
20 липня 2008 р. у Києві презентували факсимільне видання рукописної пам'ятки середини XVI ст. Пересопницького Євангелія.

Ця книга — перший відомий переклад євангельського тексту українською літературною мовою писемних джерел, що датується 1555-1561 рр.

Проект має важливе значення, оскільки оригінал Пересопницького Євангелія зберігається в Інституті рукописів Національної бібліотеки ім. Вернадського НАН України і не всі можуть ознайомитися з ним. Лише раз на чотири роки під час інавгурації Президента рукопис покидає сховище. Саме на цій книзі присягають на вірність народові президенти незалежної України. Тепер побачити Євангеліє зможе більше бажаючих. Усього буде видано тисячу примірників, 300 із них передадуть меценатам.

Презентація факсиміле вже відбулася в Лондоні, Кембриджі й Оксфорді. Планується проведення презентацій і в інших відомих світових культурних і наукових центрах.

<http://era-fm.net>



ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Уперше на Півдні України 48 учителів отримали посвідчення на право викладання курсів духовно-морально-спрямування в загальноосвітніх навчальних закладах.

Нещодавно професорсько-педагогічним колективом Центру релігієзнавства Національного університету «Острозька академія» було проведено завершальний науково-практичний семінар з теорії та методики викладання християнської етики у школі. Відкрив перший день семінару заступник голови Скадовської райдержадміністрації С. М. Кручиненко; привітав учителів начальник відділу освіти Скадовської райдержадміністрації О. В. Шпорт, за ініціативою якого в школах нашого району 3-й рік поспіль викладають курс за вибором «Основи християнської етики».

Організаційні питання вирішували голова Асоціації вчителів християнської етики А. І. Кухарчук та методист вищої категорії методичного кабінету Скадовського райво Л. І. Яшинська. Семінар на базі своєї школи радо приймала директор Скадовської ЗОШ №2 С. М. Турлук, яка створила чудові умови для роботи вчителів району. Також учасники щиро вдячні Скадовському міському голові О. В. Гавришу за фінансову підтримку семінару.

Досить поважна викладацька колегія оцінювала знання та досвід наших учителів. Це — В. М. Жуковський, доктор педагогічних наук, професор Національного університету «Острозька академія», керівник творчого колективу; Г. М. Сагач, доктор педагогічних наук, професор Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, академік

Академії наук вищої освіти України, академік трьох міжнародних академій; Т. А. Асламова, завідувача науково-методичною лабораторією історії та правознавства Херсонського РІПО; О. В. Огірко, кандидат фізико-математичних наук зі Львова; О. В. Матласевич, кандидат психологічних наук з Острога; Б. А. Рудий, старший науковий співробітник НУ ім. Т. Г. Шевченка з Києва; С. В. Макогнюк, магістр управління закладами освіти з Хмельницька.

Усі викладачі говорили, що їх вразили живі, сяючі очі наших земляків та землячок, які з великою цікавістю сприймали інформацію. Під час іспиту професор В. М. Жуковський зауважив: «Такий високий рівень підготовки вчителів з християнської етики може вільно конкурувати з рівнем у західних областях України, де цей курс читається понад 10 років. Справді пророчі слова ректора НУ «Острозька академія» І. Д. Пасічника про те, що у викладанні християнської етики Південь України буде попереду Заходу!»

Отож, головна мета науково-практичного семінару досягнута. Наші вчителі мають документ, який дозволяє їм викладати курси духовно-морального спрямування. Усі ми висловлюємо щирі подяки Південно-українському регіональному інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів в особі його ректора, професора А. М. Зубка, який оперативно провів та затвердив на вченій раді РІПО навчальні програми, за якими ми працюємо в усіх класах шкіл Скадовського району.

Ангеліна Кухарчук

САМОТНІСТЬ — проблема духовна

У нього є тато, мама і старша сестра. Ще є весела компанія однолітків, яка вміє проводити час так, щоб це запам'яталося надовго... Є товариш, який приходить подивитися «відік». Однокласники з його 9-Б. Двоюрідна тітка, що іноді приїжджає на свята. І... гнітюча, безнадійна порожнеча, яку називають самотністю...

Виникає запитання: з чого б це? У цього хлопця, напевне, якісь проблеми з самооцінкою? А може, причина криється у недостатній увазі з боку батьків? У чому ж річ? Як допомогти людині, яка страждає від самотності?

Шукаючи виходу, молода людина рідко звертається за допомогою до дорослих. Найчастіше проблема самотності прихована, її намагаються не виявити, а «замаскувати». І, на жаль, засоби, якими молодь користується для «маскування», врешті-решт руйнують життя і перешкоджають соціальному дозріванню. Це непомірне захоплення телебаченням і комп'ютерними іграми, вживання шкідливих речовин (тютюну, алкоголю, наркотиків) і приєднання до сумнівних угруповань, раннє статеве життя і соціально небезпечна поведінка.



Що сьогодні ми, педагоги, можемо запропонувати молодим людям, щоб допомогти їм вирішити проблему самотності?

Групі старшокласників було запропоновано перелік «речей», які начебто допомагають позбутися почуття самотності. Їх попросили вибрати те, що, на їхню думку, може вирішити цю проблему.

- Перебувати у натовпі людей.
- Отримувати багато sms на день.
- Часто ходити в гості.
- З кимось говорити про свої тривоги.
- Отримувати привітання з днем народження від великої кількості людей.

- Знати, що в тебе хтось закоханий.
- Часто сидіти в кафе в оточенні друзів.
- Мати хорошу компанію і разом весело проводити час.

З переліку не було вибрано жодної фрази! Замість цього юнаки і дівчата відповіли, що, маючи все перераховане, людина все одно залишається самотньою. На запитання, що може вирішити проблему самотності, вони відповіли однозначно: «Мати справжнього друга».

Це потреба у справжніх живих стосунках: у щирому спілкуванні, у розумінні, у безкорисливому ставленні з боку людини, яка справді цікавиться тобою і твоїм життям.

Ось ми і зіткнулися з глибинною проблемою людини, і ця проблема — духовна.

У Біблії чітко сказано, що з моменту гріхопадіння людство втратило стосунки з Богом. Це найгірше, що могло статися, адже таким чином людина прирекла себе і весь свій рід на вічне засудження Святим Богом. Втрата стосунків із Богом призвела до руйнування взаємин між людьми. Ставши порожніми, представники людського роду почали шукати, чим би заповнити цю порожнечу. І знайшли багато чого. Вони почали робити ідолів із усього, що могло би замінити їм стосунки із живим Творцем. Але правда в тому, що ніякий ідол не здатний на любов, яку може дати лише Бог.

Прикро усвідомлювати той факт, що зростаючий темп розлучень уже не хвилює суспільство, як раніше. Ми придумали вихід: громадянський шлюб. Ніяких зобов'язань, ніяких обіцянок, і з документами немає мороки. Але глибоко в наших серцях сховався страх, викликаний такою ненадійністю. І не дарма. Адже цей винахід — спотворення Божої ідеї шлюбу. А діти спостерігають за нами й успішно засвоюють наші «уроки».

Побудова стосунків у школі і вдома нагадує рольові ігри. Молодь розучується говорити про глибокі речі, висловлювати свої міркування, дискутувати. «Наспілкувавшись» із комп'ютерами, молоді люди втрачають здатність знаходити контакт з іншою людиною у міжособистісному



спілкуванні. Більше того, вони починають боятися живого спілкування.

Можна провести експеримент: зібрати разом 15 старшокласників, незнайомих один з одним, на якийсь захід. Нехай вони 20 хвилин почекають початку. Що ми побачимо? Навряд чи підлітки почнуть знайомитися один з одним. Швидше за все, кожен схилиться над своїм мобільним телефоном. Але хіба не знати когось — це нездоланний бар'єр?..

Шкода, але ми вже звикли до поверховості у спілкуванні, до зацикленості кожного на собі самому. Наш егоїзм з'їдає нас самих, і це — наслідок зруйнованих стосунків з Богом.

Духовна проблема вимагає вирішення на рівні духовного життя людини. Існує необхідність серйозно замислитися над своїми стосунками з Творцем.

Святе Письмо однозначно закликає нас примиритися з Богом, а це можливо тільки через віру в Ісуса Христа: «Бо коли ми, будучи ворогами, примирилися з Богом через смерть Сина Його, то тим більше, примирившись, спасемося життям Його» (Рим. 5:10). Повнота життя, за Словом Божим, — це мир з Богом, а звідси і мир з самим собою та з іншими людьми.



Те, що пропонує людині християнство, не можна порівняти ні з яким психологічним «трюком»! Сам Бог звертається до самотньої душі, щоб дати їй любов, яка перевищує усяке розуміння. Відвернутися від цієї любові — означає приректи себе на вічну самотність.

Усім відома заповідь: «Люби ближнього свого, як самого себе». Це друга заповідь, а перша — люби Бога над усе, навіть над своє власне життя. Коли у серці людини з'являється любов до Бога, егоїзм відступає, і людина стає здатною до любові «агапе» — любові жертвовної і безкорисливої.

Дехто помилково вважає, що разом із вірою в Бога «автоматично» приходить мир з людьми, і тому не варто докладати ніяких зусиль. Таке уявлення призводить до появи самотніх християн, розчарованих у своїх сподіваннях.



Щоб уникнути цього, слід пам'ятати про те, що всі ми лише учні Христа, ми перебуваємо у процесі навчання. А це означає, що ні я не досконалий, ні той, хто поруч зі мною.

Щоб навчити нас жити в гармонії з іншими людьми, Біблія пропонує принципи побудови стосунків, і ми неодноразово чули про них: «Не засуджуй», «Пробачай», «Будь безкорисливим», «Будь милосердним», «Будь щедрим», «Не заздри». Виявляючи послух Богові і виконуючи ці повеління, покладаючись на силу Божу, християнин зростає у вмінні виявляти і приймати любов оточуючих.

...Стою в колі підлітків, які вже декілька років відвідують гурток з вивчення Біблії. Запитую, чи буває їм самотньо. Відповіді дівчат і хлопців викликають у серці радість.

— Звичайно, буває. Але я знаю, що Бог зі мною, Він мене ніколи не залишить. Коли мені здається, що я нікому не потрібна, я просто не вірю в це, а вірю в те, що написано в Божому Слові.

— Навіть якщо всі забудуть про мене, є Той, Хто завжди пам'ятає. Але треба мати з Ним тісні стосунки, молитися, читати Біблію.

— Іноді люди нас ображають, і навіть друг може зрадити. Тоді стає сумно, самотньо. Але для мене завжди є втіхою, що Ісус Христос, Який помер за мої гріхи, ніколи не розлюбить і не зрадить мене.

— Коли я не вірила в Христа, у мене було відчуття самотності. Але тепер у моєму серці є Христос, і я впевнена, що Він зі мною завжди. Я завжди маю з Ним спілкування.

— Я не вважаю себе самотнім. Ісус Христос обіцяв, що завжди буде поруч з тим, хто вірить в Нього. Так воно і є. Він — найкращий Друг.

— Я би порадив людям, які відчувають себе самотніми: шукайте Бога.

Ольга Новікова



Ольга Новікова, вчитель християнської етики, с.Ремчиці Сарненського р-ну Рівненської обл.

Ф. М. ДОСТОЄВСЬКИЙ: відкритий для світу, закритий для нас?..

У шкільні роки, пам'ятаю, часто звучала приказка: «Ну ти і Достоевський!». Таким чином старшокласники хотіли висловити своє ставлення до людини, яка мучила їх складними запитаннями. І не дивно. Адже за шкільною програмою нам потрібно було прочитати роман «Злочин і кара», написати твір про неприйнятність силових методів злочинного здобування грошей і про обов'язкове покарання злочинця як судовою системою, так і власним сумлінням. Оце й формувало у молодих головах відповідне (досить критичне) ставлення до письменника і його творчості. Ставлення, що, на жаль, закарбувалося на все життя.

Проте пізніше, спілкуючись з представниками інших країн, можна було подивуватися їх шанобливому ставленню до великого письменника, їх обізнаності з його творчістю і тим впливом, який мали твори Федора Михайловича на формування їхніх поглядів. То у чому ж секрет?

Напевне потрібно почати із самого початку, тобто із трактування творчості митця. Радянська система хотіла представити Достоевського як великого революціонера, борця за частя бідних людей. І справді, така ідея присутня у його творах, але здебільшого ранніх. У тих, які відображають Достоевського-петрашевця¹, який боровся із царизмом, розповсюджував заборонену літературу, писав твори про бідних людей і бунтував проти тогочасної системи. Але твори саме цього періоду найменш відомі усьому світові.

Ми знаємо, що Достоевський за революційну пропаганду у 1849 році був арештований і засуджений до страти. Проте за кілька хвилин до розстрілу його було помилувано і заслано у Сибір на каторгу. Саме це і було поворотним моментом у жит-

¹Петрашевці — учасники таємного політичного товариства, очолюваного М. В. Буташевичем-Петрашевським. Петрашевці мали на меті боротися проти самодержавства та кріпосництва. Їхня ідеологія була кроком уперед від дворянського руху декабристів до революційного демократизму. Виховані на творах Белінського, вони пропагували ідеї матеріалізму, утопічного соціалізму, атеїзму.

Достоевський — безперечно, один із надзвичайних, але разом з тим один із найбільш важких представників не лише російської, але й всесвітньої літератури.

А. Шестов

ті письменника. Бо там, у далекім засланні, він знайомиться із Біблією, яку подарували йому дружини декабристів, що проживали у Тобольську, і яка була єдиною книгою, дозволеною йому для читання. В Біблії він знаходить духовну підтримку і підбадьорення, що допомогли йому пережити життєві труднощі. Ця книга стала для Федора Михайловича «духовним алфавітом». Читаючи Біблію, Достоевський відкриває для себе найвищі істини, які згодом реалістично відображає у своїх творах. В останні роки Біблія стає для письменника головним джерелом ідей, утворюючи філософсько-релігійні підтексти його всесвітньо відомих романів.

«Вирішити питання про людину — значить вирішити питання про Бога» — це твердження стає життєвим і творчим кредо Достоевського. Як для кожної релігійної людини, в центрі всього світу Достоевського стоїть Бог — «найважливіше світове питання». Достоевський вірив, що у Біблії Бог відкривається людині як досконала і прекрасна Особистість, і від розуміння цього людська душа наповнюється почуттям безмірної радості. Всі негаразди людського життя, всі життєві потреби відступають перед цим.

Саме цим мотивом наповнені пізні твори автора. «Злочин і кара» відкриває святість Бога, його ставлення до зла на землі й обов'язкове покарання того, хто зневажає Бога. Роман «Ідіот» — ілюстрація ставлення світу до людини, яка щиро вірить у добро і намагається жити так, як каже їй Бог та Біблія. «Біси» описують те, що відбувається в душах людей, які відмовилися від Бога як основи моральності,

замінивши його своїми поняттями справедливості. «Брати Карамазови» — це геніальне висвітлення боротьби світоглядів у житті людини і логічного кінця цієї боротьби із собою та Божими принципами.

Достоевський бажав утвердити Божі принципи в житті людей — ствердити гармонію на основі духовної єдності всіх прошарків суспільства: народу з інтелігенцією, народу з владою і, врешті, народу з церквою — «на основі Божої правди, Христової істини, без ненависті і зла». Єдиний шлях — через любов і віру.

Ілюстрацією його богоцентричних поглядів може слугувати фраза одного з героїв роману «Біси»: «...если бы кто мне доказал, что Христос вне истины, и действительно было бы, что истина вне Христа, то мне б лучше хотелось бы оставаться со Христом, чем с истиной...».²

Тому лише через призму Слова Божого ми можемо відкрити для себе цього великого письменника, зрозуміти ті тонкі сюжетні лінії, які він розвиває у своїх творах, побачити Достоевського як художника трагедійного, безмежно чутливого до найтонших людських переживань. І лише так ми зможемо прийняти його послання до людства: у цьому жорстокому світі здійснюються ганебні і страшні вчинки, людина змушена безмежно страждати лише тому, що не хоче визнати Бога і його вічні закони.

Олег Блощук

²Достоевский Ф. М. Собрание сочинений в 15-ти томах. Том 7. — Л.: Наука, 1990.



Сон смешного человека

Фантастический рассказ
(отрывок)

V

...Они научились лгать и полюбили ложь и познали красоту лжи. О, это, может быть, началось невинно, с шуток, с кокетства, с любовной игры, в самом деле, может быть, с атома, но этот атом лжи проник в их сердца и понравился им. Затем быстро родилось сладострастие, сладострастие породило ревность, ревность — жестокость... О, не знаю, не помню, но скоро, очень скоро брызнула первая кровь: они удивились и ужаснулись, и стали расходиться, разъединяться. Явились союзы, но уже друг против друга. Начались укоры, упреки. Они узнали стыд и стыд возвели в добродетель. Родилось понятие о чести, и в каждом союзе поднялось свое знамя. Они стали мучить животных, и животные удалились от них в леса и стали им врагами. Началась борьба за разъединение, за обособление, за личность, за мое и твое. Они стали говорить на разных языках. Они познали скорбь и полюбили скорбь, они жаждали мучения и говорили, что Истина достигается лишь мучением. Тогда у них явилась наука. Когда они стали злы, то начали говорить о братстве и гуманности и поняли эти идеи. Когда они стали преступны, то изобрели справедливость и предписали себе целые кодексы, чтоб сохранить ее, а для обеспечения кодексов поставили гильотину. Они чуть-чуть лишь помнили о том, что потеряли, даже не хотели верить тому, что были когда-то невинны и счастливы. Они смеялись даже над возможностью этого прежнего их счастья и называли его мечтой. Они не могли даже представить его себе в формах и образах, но, странное и чудесное дело: утратив всякую веру в бывшее счастье, назвав его сказкой, они до того захотели быть невинными и счастливыми вновь, опять, что пали перед желанием сердца своего, как дети, обоготворили это желание, настроили храмов и стали молиться своей же идее, своему же «желанию», в то же время вполне веруя в неисполнимость и неосуществимость его, но со слезами обожая его и поклоняясь ему. И однако, если б только могло так случиться, чтоб они возвратились в то невинное и счастливое состояние, которое они утратили, и если б кто вдруг им показал его вновь и спросил их, хотят ли они возвратиться к нему?, — то они наверно бы отказались. Они отвечали мне: «Пусть мы лживы, злы и несправедливы, мы знаем это и плачем об этом,

и мучим себя за это сами, и истязаем себя и наказываем больше, чем даже, может быть, тот милосердный Судья, который будет судить нас и имени которого мы не знаем. Но у нас есть наука, и через нее мы отыщем вновь истину, но примем ее уже сознательно. Знание выше чувства, сознание жизни — выше жизни. Наука даст нам премудрость, премудрость откроет законы, а знание законов счастья — выше счастья». Вот что говорили они, и после слов таких каждый возлюбил себя больше всех, да и не могли они иначе сделать. Каждый стал столь ревнив к своей личности, что изо всех сил старался лишь унижить и умалить ее в других, и в том жизнь свою полагал. Явилось рабство, явилось даже добровольное рабство: слабые подчинялись охотно сильнейшим, с тем только, чтобы те помогали им давить еще слабейших, чем они сами. Явились праведники, которые приходили к этим людям со слезами и говорили им об их гордости, о потере меры и гармонии, об утрате ими стыда. Над ними смеялись или побивали их камнями. Святая кровь лилась на порогах храмов. Зато стали появляться люди, которые начали придумывать: как бы всем вновь так соединиться, чтобы каждому, не переставая любить себя больше всех, в то же время не мешать никому другому, и жить таким образом всем вместе как бы и в согласном обществе. Целые войны поднялись из-за этой идеи. Все воюющие твердо верили в то же время, что наука, премудрость и чувство самосохранения заставят наконец человека соединиться в согласное и разумное общество, а потому пока, для ускорения дела, «премудрые» старались поскорее истребить всех «не премудрых» и не понимающих их идею, чтоб они не мешали торжеству ее. Но чувство самосохранения стало быстро ослабевать, явились гордецы и сладострастники, которые прямо потребовали всего или ничего. Для приобретения всего прибегалось к злодейству, а если оно не удавалось — к самоубийству. Явились религии с культом небытия и саморазрушения ради вечного успокоения в ничтожестве. Наконец эти люди устали в бессмысленном труде, и на их лицах появилось страдание, и эти люди провозгласили, что страдание есть красота, ибо в страдании лишь мысль. Они воспели страдание в песнях своих. Я ходил между ними, ломая руки, и плакал над ними, но любил их...

Правда про алкоголь

Телевізор. Спортивний канал. Реклама пива: «Чернігівське — живи на повну!». Телемодельювання свідомості глядачів.

Вулиця. На яскравому привабливому щиті реклама цигарок: «Завжди у центрі уваги». Підліток звичним порухом допалює сигарету, запиваючи пивом.

Чому так? Відвіля це до нас прийшло? Хіба ми перестали виховувати своїх дітей? Багато речей, які без запрошення ввійшли в наше життя, не можна зрозуміти відразу, без підготовки: адже ми досі мислимо категоріями радянських часів, а живемо в епоху глобалізації. І в такому антихристиянському світі алкоголізація дітей та підлітків відіграє добре продуману і вивірену роль: вона прямим і дуже коротким шляхом веде спочатку до дебілізації, а потім і до скорочення населення країни. Так звана демографічна війна. Знищення мільйонів людей без танків і гранат. Сьогодні вбиває інформація. Непомітно, поступово, але впевнено. Як сказав німецький філософ-просвітитель Лессінг Готхольд Ефраїм: «Отрута, яка не діє відразу, не стає менш небезпечною».



Отож, сьогодні ми поговоримо про етиловий спирт як про отруту. А щоб у нас не виникло плутанини в поняттях і ми говорили однозначно, звернемося спочатку до тлумачних словників.

Отрута — це хімічна сполука або суміш речовин, вплив невеликої кількості якої на живу істоту суттєво порушує її функціонування аж до повного припинення життєдіяльності.¹ Отрути поділяються на гострі та наркотичні. «Гострі отрути — переважно викопні, руйнують тіло хімічно, з видимими слідами. Одуρνні отрути або наркотичні — переважно рослинні, вони вражають життєву силу, вбивчо діючи на саме життя», — пише Володимир Даль.²

Етиловий спирт — саме наркотична отрута. Тоді чому він входить до складу наших харчів? Чому з доброї волі ми самі себе травимо?

Алкоголь — харчовий наркотик

У науці щодо вживання спиртних або алкогольних напоїв існує дві абсолютно протилежні теорії: теорія тверезості і теорія культурного та помірному пиття. Перша го-

¹Великий тлумачний словник сучасної української мови <http://www.slovnyk.net/>.

²Толковый словарь В. Даля // <http://vidahl.agava.ru/>.

ворить про те, що неможливо вживати алкоголь без шкоди для людини та суспільства, оскільки це наймогутніша зброя, що позбавляє людину розуму. Люди знали про це ще з давніх-давен. Читаємо в Біблії:

«Вино то насмішник, напій п'яний галасун, і кожен, хто блудить у ньому, немудрий» (Пр. 20:1);

«Не будь поміж тими, що жлуктять вино, поміж тими, що м'ясо собі пожирають, бо п'яниця й жерун збідніють... В кого ой, в кого ай, в кого сварки, в кого клопіт, в кого рани даремні, в кого очі червоні? У тих, хто запізнюється над вином, у тих, хто приходять попробувати вина змішаного. Не дивись на вино, як воно рум'яніє, як виблискує в келиху й рівенько летяться, кінець його буде кусати, як гад, і вжалить, немов та гадюка, пантруватимуть очі твої на чужі жінки, і серце твоє говоритиме дурощі. І ти будеш, як той, хто лежить у середині моря, й як той, хто лежить на щогловім верху. І скажеш: Побили мене, та мені не боліло, мене штурхали, я ж не почув, коли я прокинувся, шукатиму далі того жх...» (Пр. 23:20-21; 29-35);

«Горе тим, що встають рано вранці і женуть за напоєм п'янким, і тривають при нім аж до вечора, щоб вином розпалитись!» (Іс. 5:11).

Друга теорія твердить інакше: пити без шкоди для здоров'я можна і навіть потрібно, адже вино корисне, воно спроможне лікувати. Проблема лише в одному — що вважати розумною нормою пиття.

Користуючись методом від супротивного, припустимо, що правильною є «культурна» теорія. Тим більше, що кіно, реклама, газети, журнали (в тому числі й медичного спрямування, як, наприклад, газета «АиФ Здоровье» № 52(696) від 27.12.2007, стаття «Істина в вині?»), як правило, займають саме таку позицію. Дійсно, в нашій країні алкоголь торгують так само, як і помідорами: і на базарі, і в будь-якому магазині. Тільки чомусь від помідорів не виникає залежності, а від надмірного їх споживання не настає смерть. А от мухоморів в магазині не знайдеш. Тому що вони смертельно отруйні. І ніхто не встановлює для них «розумну» дозу, бо так робити вже нерозумно. Алкогольні напої, в яких містяться смертельна отрута, навпаки, — не тільки не поміщаються в те місце, де зберігається цінністий калій чи арсен, але продаються в про-



**Зліва — печінка здорової людини;
справа — печінка людини, яка «культурно» вживає алкоголь.**

дуктових магазинах як специфічні харчові продукти. Для порівняння: в Ісландії алкоголь продається лише в 47 магазинах країни. В робочі дні тільки з 17 до 18 години, а у вихідні та святкові дні — ці заклади взагалі закриті. Ціни навмисно дуже високі, етикетки — страхотливо чорні [1]. До речі, коли я, готуючи дидактичний матеріал до уроку, стала переклеювати етикетки з подарункових пляшок із шампанським на картон, то була приголомшена: вони такі ж як в Ісландії — страхотливо чорні. Зазвичай цей колір символізує смерть. Виробники заздалегідь попереджають нас, але ми чомусь не помічаємо.

Специфіка алкогольних продуктів полягає в тому, що їх не можна вживати дітям, матерям, водіям та всім іншим громадянам у робочий час. Тобто на певну категорію людей у певний час держава накладає «сухий» закон. І це дуже розумно. Адже коли в Україні в 1985-1987 рр. було введено «сухий» закон безумовно (тобто для всіх протягом 24 годин на добу), спостерігався найнижчий рівень смертності населення нашої країни. Заборона, як єдиний ефективний метод зменшення смертності, спрацювала прекрасно. Розхоже кліше «Заборонами нічого не вдієш» виявилось брехливим. З того часу минув 21 рік, і нині ми маємо перше місце в світі з алкоголізації дітей (40 % дітей віком від 14 до 18 років уживають алкоголь); з причини пияцтва матерів 25-30 % новонароджених мають патології та каліцтва; 30 % українських чоловіків працездатного віку — алкоголіки; кожного року від алкогольного отруєння вмирає близько 8 000 наших громадян (за даними круглого столу «Національні особливості алкоголізму в Україні», який відбувся 15 січня 2008 року, в ньому брали участь провідні наркологи та психіатри нашої держави) [2]. Із 1992 по 2008 рр. чисельність населення зменшилася більш ніж на 5 млн. чоловік (без урахування міграцій) [3]. Щодо помідорів такої статистики не існує.

Ще один аргумент «проти»: якби спиртні напої не були наркотичними, то людей, які їх вживають, не направляли б ні до нарколога, ні до психіатра. Від одного із таких спеціалістів на курсах для вчителів християнської етики я почула слова зі звіту американської асоціації споживачів: «Важко говорити про обмеження наркотичних речовин, коли два найбільш небезпечні наркотики продаються легально на кожному розі». Пояснюючи їх, лектор сказав: «І нікотин, й етанол є дуже небезпечними наркотиками. Ось я бачу тут п'ять фактів про марихуану, — він показав на плакат, що висів на стіні аудиторії. — Я впевнений, що це дуже погані факти. Але марихуана, з точки зору більшості медиків, не має настільки сильних для знищення здоров'я засобів, як спиртне. Вона, наприклад, не дає фізичної залежності».

Спирт для наркозу лікарі використовували в роки війни. Пораненому натщесерце давали випити 3 склянки самогону (4-6 г спирту на 1 кг ваги людини), потім різали, зашивали. Часто такий наркоз ставав смертельним, адже 8 г і більше — смертельна доза (4 склянки самогону) [5].

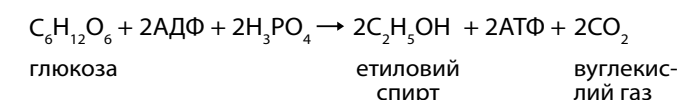
Як не крути, а виходить, що спиртні напої є наркотичними за визначенням і рано чи пізно приводять до наркотичної залежності. А фраза «розумна норма пиття» — абсурдна за своїм змістом, оскільки для наркотика не існує розумної дози, а є лише зростаюча. Математик сказав би «монотонно зростаюча».



Отже, етиловий спирт — наркотик. Алкоголік — це наркоман. Алкоголізм — це наркоманія. Нешкідливої наркотичної дози не буває. А це все означає, що теорія культурного і помірнього пиття хибна. Наркоман не може бути ні культурним, ні помірним. Ці поняття взаємовиключні. Це стає зрозуміло кожному, як тільки ми починаємо називати речі своїми іменами.

Ліки від розуму

Теорія тверезості виключає вживання алкоголю як наркотика й отрути і пояснює чому, спираючись на Боже Слово та науку. Звернемось до хімії. Алкоголь — це винний або етиловий спирт, хімічна формула C_2H_5OH . Входить до складу горілки, вина, пива, кефіру, дріжджової випічки. Напої, в яких міститься більше 2 % спирту, вважаються спиртними. Так зване безалкогольне пиво безалкогольним не буває — там просто етилового спирту менше. Отримують спиртні напої шляхом спиртового бродіння, використовуючи дріжджові грибки. Вино, наприклад, отримують з виноградного соку з додаванням дріжджів. Цукор, якого багато в сокові, вони з задоволенням з'їдають, і на виході ми отримуємо продукти їх життєдіяльності — спирт і вуглекислий газ. Біохіміки цей процес записують сумарним рівнянням:



Коли концентрація спирту в сокові сягає 11 %, гриби від власних випорожнень гинуть. А ми смакуємо грибний коктейль, після якого гинуть клітини нашого мозку.

Як це відбувається? «Більшість людей, вживаючи пиво або вино, навіть не уявляє собі тих страшних наслідків, які відбуваються в їхніх організмах. Потрапляючи в кров, молекули етилового спирту діють на червоні кров'яні клітини (еритроцити) таким чином, що вони злипаються в грона великих розмірів, які вже не можуть пересуватись капілярами по різних частинах тіла, в тому числі головного мозку та сітківки ока. Таким чином кровопостачання, а разом з ним і передача кисню до окремих нейронів мозку, просто припиняється. При цьому організм відчуває кисневе голодування, яке сприймається нами як стан легкого сп'яніння. Занімілі нейрони відмирають, а разом з ними відмирає і наша пам'ять» [4]. У нормі еритроцити не склеюються — за рахунок невеликого від'ємного заряду (пояснюючи цей момент учням, я показую відштовхування і притягування різнополюсних магнітів, магніти для цього беру яскраві і великі). Але молекули спирту нейтралізують цей заряд — з'являються так звані грона або алкогольні склейки еритроцитів по 10, 20, ..., 1000 штук [5]. На тлі гіпоксії — кисневої голодності окремих ділянок мозку, разом зі сп'янінням з'являється ейфорія або відчуття блаженства. Таким чином спирт руйнує клітини головного мозку. «Негативний ефект етанолу полягає в знищенні нервових клітин, і це відбувається навіть при вживанні помірних доз алкоголю», — впевнений Євгеній Беленко, завідувач лабораторії медичного скринінгу Федерального центру традиційної медицини МЗ СР РФ [4].

«А що ж таке похмілля?» Це процес видалення відмерлих клітин головного мозку, який супроводжується підвищенням внутрішньочерепного тиску за рахунок збільшення притоку рідини. В результаті такого «промивання» мозку нейрони, що загинули, виводяться з мозку з сечею... Між іншим в ЗМІ часто можна почути про те, що вчені в черговий раз довели користь пива чи вина для різних систем організму. На жаль, усе це або дослідження, профінансовані з боку виробників алкогольної продукції, або просто панове дослідники «забувають», що в рідині, яку вони вивчають,

окрім якихось, можливо, корисних речовин, є ще і смертельно небезпечна отрута — етиловий спирт. Це все одно, що змішати сірчану кислоту з настоєм цілющих трав і доводити благотворну дію такої суміші на організм. А етиловий спирт є ні що інше, як отрута нервово-паралітичної та нервово-токсичної дії [4].

Отож для того, кому число власних нейронів у 15 млрд. здається завеликим, існує великий вибір засобів, як їх позбутися. Назавжди!

«П'яне зачаття»

Про те, що алкоголізм батьків негативно відбивається на майбутніх дітях, ми нині, схоже, забули. Хоча Гіппократ давним-давно описав п'янство матері і батька як основну причину слабкості та хворобливості потомства. Навряд чи знав він тоді, що саме алкоголь порушує структуру ДНК, і часто ці порушення незворотні. «Ще один важливий факт,

про який рідко говорять, але про який має знати кожний, — «п'яне зачаття». Навіть батьки, які не п'ють, наражаються на ризик народити, наприклад, розумово відсталу дитину, перебуваючи у момент зачаття в стані алкогольного сп'яніння» [4]. А в Древньому Римі алкоголь могли вживати тільки чоловіки, які досягли 30-літнього віку. Жінкам пити заборонялося взагалі. А от рабів, навпаки, поїли дешевим вином, щоб ті були більш згідливі та слухняні.

Ми не усвідомлюємо, але з нами і з нашими дітьми ідеологи і керівники глобалізації зараз роблять те саме. Для управління в світовому масштабі потрібні дебільні піддані, якими легко керувати і яким достатньо умов існування худоби: дешевий корм, хмільне пійло та змішані статеві акти, бажано без продовження роду (на думку світової «еліти», планета й так переповнена людським непотребом) [6].



Експерти ВООЗ вважають, що коли нація перетинає межу в 8 літрів чистого спирту на людину в рік, то вона починає вироджуватись і деградувати. А це значить, що в країні стає більше людей, які несповна розуму. М. М. Логвин пише: «Однією з головних причин усіх недуг і миршавості тілесної і духовної є алкоголізм. Він породжує недоумство, епілепсію, нервові страждання і схильність до злочинів — тобто стає причиною появи погіршеного і малоцінного потомства» [3]. «Ступінь дебілізації ні в одній країні офіційно не перевищує 3,5 %. Але багато вчених сумніваються в цій цифрі, оскільки жодна країна не зацікавлена в її точності (тільки в Східній Азії такої проблеми немає)» [7]. У Росії, за даними професора В. Г. Жданова, у результаті п'яного зачаття 17 % новонароджених — дебіли. І це тільки успадкований відсоток, а скільки ж тоді набутий?!

Ось «цікаві» відсотки, які торкаються законів дегенерації:

- 1) 90 % усіх серйозних злочинів пов'язано із виродженням;
- 2) 90 % усіх хвороб (крім інфекційних) також пов'язано з виродженням [3].

Алкоголізм починається з пива

Пам'ятаєте фразу з дитячої пісеньки: «С голубого ручейка починається река»? А ви задумувались, з чого починається алкоголізм? Адже і йому передують невеличкий «струмочок». «Найчастіше алкоголіки потрапляють у залежність від пива, хоча цей напій у нашому суспільстві чомусь вважається абсолютно нешкідливим», — стверджує Станіслав Костюченко, асистент кафедри психіатрії Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика (м. Київ) [4]. Вживаючи пиво, людина навіть не помічає, як поступово, раз за разом втягується в залеж-

ність. Особливо непомітним є струмочок слабоалкогольної продукції, до якої відноситься безалкогольне пиво та всілякі коктейлі, яких сьогодні в продажі стало надто багато. «Баночка в день-другий, і через місяць людина розуміє, що відмовитись від згубної звички самотійно вже не може. В даному випадку особливо потерпає молодь, якій нав'язується подібний спосіб життя з екранів телевізорів. Між іншим, всім давно відомо, що пивний алкоголізм значно небезпечніший горілчаного, тому що важче піддається лікуванню. Ну а за вмістом етилового спирту 4 літра пива — це ж пляшка горілки» [4].



Як звільнитися?

Невже українці приречені? Слава Богу, ні! Вихід є. Адже ми живемо в світі, який створений Богом і Йому ж підпорядкований. Бог є Дух, і людина, яка створена за Його образом і подобою, також є духовною істотою. Все починається з духовного, а матеріальне лише відображає його, як проекція просторової фігури на площину. Тому і вихід слід шукати в сфері духовного.

Дякувати Богу, в моїй сім'ї немає наркоманів: ні нікотинівих, ні етилових. А задумуватись про алкоголізацію нашого населення я почала тому, що перш ніж говорити про це дітям у школі, мені слід було розібратися самій. Крім біблійних текстів мені дуже допоміг фільм «Алкогольний та наркотичний терор» за участю Володимира Жданова, російського вченого-фізика, та низка газетних і журнальних публікацій, перелік яких подано в кінці статті.

Щодо виходу, то я хочу запропонувати фрагмент з розробки уроку Ольги Гузик, учителя християнської етики та психолога нашої школи.

Алла Кириченко — християнка, українка, дружина, мама двох синів.

Народилася 27 травня 1971 р. у м. Умань Черкаської області. Закінчила Одеський державний університет ім. І. І. Мечнікова за спеціальністю прикладна математика. З 1997 р. викладала інформатику в Авторській школі М. П. Гузика (СШ № 3) в м. Южне Одеської обл. З 2006 р. — вчитель християнської етики. Закінчила курси з перепідготовки за новою спеціальністю при Одеському інституті вдосконалення вчителів. Пише вірші, співає в хорі, бере участь у змаганнях зі спортивного орієнтування.

Життєве кредо: «Роби все як належить, і будь, що буде».



Алкоголізм, як один із видів наркоманії, набагато сильніший людини, і вона не в змозі звільнитись від нього сама: «*Нещасна я людина! Хто мене визволить від тіла цієї смерті? Дякую Богові через Ісуса Христа, Господа нашого*» (Рим. 7:24-25). Тільки Бог може надійно захистити людину від небезпеки і визволити від залежності: «*Коли Син, отже, зробить вас вільними, то, справді, ви будете вільні*» (Ів. 8:36).

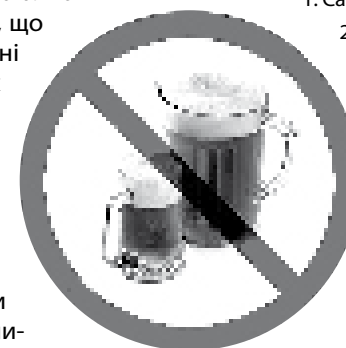
Чому в Біблії так ясно засуджується пияцтво? — Тому що воно є ворогом людського життя. Бог проти всього того, що проти людини і її благополуччя: «*Тож нехай не па-нує гріх у смертельному вашому тілі, щоб вам слухатись його пожадливість, і не віддавайте членів своїх гріхові за знаряддя неправедності, але віддавайте себе Богові, як оживих із мертвих, а члени ваші — Богові за знаряддя праведності*» (Рим. 6:12-13).

Як захистити себе від розумової деградації та алкоголізму?

1. Визнати дію етилового спирту отруйною та наркотичною.
2. Знаючи про всі можливі наслідки отруєння алкоголем, ніколи, ні під яким приводом не пробувати і не вживати ні міцні, ні так звані «безалкогольні» напої: «*Але кожен спокушується, як надиться й зводиться пожадливістю власною*» (Як. 1:14).
3. Ніколи не дружити з людьми, які вживають алкоголь, уникати їх компанії: «*Не дайте себе звести, — товариство лихе псує добрі звичаї!*» (1 Кор. 15:33).
4. Якщо ви все ж таки якимось чином зазнали дії алкоголю, то признайтесь у скоєному і зупиніться: «*Хто ховає провини свої, тому не ведеться, а хто признається та кидає їх, той буде помилуваний*» (Пр. 28:13).
5. Довірте своє життя Богові і керуйтеся Його принципами: «*Думку, оперту на Тебе, збережеш Ти у повнім спокої, бо на Тебе надію вона покладає*» (Іс. 26:3).

Використана література:

1. Сага об исландцах // Geo. — 2008. — № 1 (січень). — С. 65.
2. Мы нужны властям пьяными // Вечерние вести. — 2008. — № 009.
3. Логвин М. М. Духовні засади збереження фізичного здоров'я та генофонду суспільства // Безпека життєдіяльності. — 2008. — №5-6.
4. Вредная привычка или смертельная болезнь? // АиФ / Здоровье. — 2008. — № 11.
5. Жданов В. Г. Алкогольный и наркотический терор/ DVD-фільм.
6. Медведева М., Шишова Т. Наследники царя Ирода. — Клин: Христианская жизнь, 2005.
7. Козловский О. В. Открой в себе гения. — Донецк, БАО, 2005. — С. 732-733.



Над усе стережи своє серце

Сьогодні педагоги б'ють на сполох: батьки активно зайняті бізнесом, роботою, а їхні діти залишилися на виховання школі. Вчителі на кожних батьківських зборах наголошують, що школа не здатна виховати дітей, підлітків, це мають робити саме батьки.

Коли дитина йде у перший клас, батьки завжди відчують радісне хвилювання, вони особливо піклуються про своїх першачків, приділяють їм більше часу й уваги, і це закономірно, але минають роки, усе стає буденним і зрозумілим. І от коли ця дитина перетворюється на дратівливого, неслухняного підлітка, який ще й зацікавився протилежною статтю, у батьків зникають сили, терпіння, мужність і мудрість.

Напевно, кожен із батьків, хто має підлітка, розуміє, що це не те дитинча, яке з відкритим ротиком слухає маму чи тата, намагається постійно бути поряд, тримаючись за спідницю або штани. Це діти, які вже хочуть бути дорослими, самостійними, які всьому можуть дати оцінку і кожного можуть навчити, як треба жити, але, при цьому, самі ні жити, ні будувати стосунки не вміють. Та потрібно не забувати й інше: поведінка дитини — це часто відповідь на поведінку дорослих. Діти заходять настільки далеко, наскільки батьки їм дозволили. Як правило, діти не задумуються

над тим, як зробити так, щоб життя гарно склалося. Саме тому Бог і дав їм батьків, щоб ті любили своїх дітей, направляли їхню поведінку у потрібне русло, допомагали стати зрілими. «Діти досягають того рівня зрілості, на який їх виводять батьки, — зовсім не вище. Недостатня відповідальність самих батьків і їхня нездатність виховати почуття відповідальності у дитини — головна причина існування безвідповідальних дорослих людей. Самостійно цю якість діти в собі виробити не можуть. Дитина виростає такою, якою її виховують. Якщо у вас є дитина-підліток, то допомогайте їй будувати нові стосунки, виробляти цінності, організовувати свій час і визначити життєву мету»¹. Отже, і виховувати, і навчати дітей повинні саме ми, батьки. Це відповідальне завдання нам дав Сам Бог.

Як ви думаєте, хто має розповісти дитині про секс? — Телебачення, школа, друзі? «Та наші підлітки такі грамотні, що їм уже й немає про що розповідати», — подумаєте ви. Як у тому анекдоті:

— Сину, я хочу з тобою поговорити про інтимні стосунки, — говорить батько.

¹Клауд Г., Таусенд Д. Діти: границі, границі... / Пер. с англ. — М.: Триада, 2001. — с. 54.

— Давай, тату, запитуй, чого ти ще не знаєш, я готовий розповісти! — зрадив син.

Щожтак сексу сучасній упаковці? «Це — задоволення, щось бажане, на чому тримається все життя, він зовсім не пов'язаний зі шлюбом або любов'ю, але вміщає в себе потребу і бажання. Скільки егоїзму!»². І наші діти вбирають цю інформацію, як губки. Вони формуються у цій неправді, потім так живуть і караються від низки невіршених проблем та душевного болю.

Саме ми, батьки, повинні розповісти дитині, коли вона вперше запитала, звідки взялася, що вона не з капусти і не від лелеки, а з маминого животика. І коли дитинка підростає й запитує, як туди потрапила, то варто сказати, що її помістив туди Бог. Тому, що питання «Звідки я взявся?» і «Що сьогодні на обід?» для дитини одного рівня, і друге питання набагато важливіше. Не треба червоніти, зеленіти, а варто відповісти коротко лише на те запитання, яке ставить дитина, не проявляючи якогось особливого зацікавлення. А ось уже більш детальні розмови потрібно вести саме в підлітковому віці, пам'ятаючи, що така інформація подається поступово, зважаючи на вік, а не як у батька, якого син запитав: «Звідки я взявся?» І батько, набравшись мужності, з усіма деталями розповів увесь процес його зачаття та народження. Син, ледве досидівши до кінця, сказав: «Наш сусід Костя, каже, що він з Донеччини, а я так і не знаю, звідки я».

Давайте будемо берегти наших дітей від надмірної і неправдивої інформації. І від повної відсутності правди з нашого боку дітей також потрібно вберегти.

Перші враження залишаються надовго. Якщо ваші діти почули про секс поза домом, вам доведеться докласти чимало зусиль, щоб виправити спотворену уяву, котра вже врзалася в їхню свідомість. Згадайте себе, коли і де ви вперше почули про статеві стосунки, і хто допоміг вам усвідомити їхній зміст та зрозуміти, що

²Уилки Дж., Б. Чудо секса. Как об этом рассказать ребенку: Пособие для родителей и педагогов / Пер. с англ. — М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1992. — с. 15.

тато з мамою також цим займаються? Чи приємно вам від цих спогадів? Чи з'явилося у вас радісне і світле почуття? Можливо, коли ви зрозуміли, що Господь навчив ваших батьків такому прекрасному і досконалому вираженню любові один до одного, ви були здивовані, але це було благоговійне здивування?



А може, у вас з'явилося почуття відразу чи навіть провини? І ви декілька днів дивилися на своїх батьків та інші подружні пари, почувачи себе дуже незручно, і у ваших очах було лише запитання: «Невже і вони цим займаються?» А може ви почали до них погано ставитися? Якщо ви любите своїх дітей, то розкажіть їм про це самі, випередіть світ, друзів, «добрих тьоть і дядь».

Ми зобов'язані передати дітям тремтливий і благоговійний ставлення до сексу. Бог міг так зробити, щоб діти і справді росли в капусті, але Він цього не зробив. Натомість обрав єдиний спосіб, коли чоловік і дружина, зливаючись у любові і повній самовіддачі, з благословення Божого зачинають нове життя, нову безсмертну душу. В Біблії написано: **«І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх. І поблагословив їх Бог, і сказав Бог**

до них: «Плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю...» (Бут. 1:27-28). Бог від початку створив чоловіка і жінку різними, з такими ж тілами, як і у нас з вами, з такими ж бажаннями, як і у нас з вами, з такими ж проблемами і з таким же вибором: послухати чи не послухати Бога.

священний акт, скріплений кров'ю. Ми повинні самі усвідомлювати цю відповідальність і передати її дітям. Це дар, до якого потрібно ставитися шанобливо, з острахом втратити мир і спокій через необдумані кроки, пристрасть. Ми маємо стати для своїх дітей у цьому незаперечним прикладом, щоб наші діти мріяли і чекали, що колись зможуть мати таку ж чудову сім'ю, як тато і мама, і берегли себе для отримання такого дорогоцінного подарунка.

Ми перші маємо проголошувати, що секс без любові, без шлюбу — це не «райська насолода». Це гірка отрута, тому що тільки у шлюбі пара може повноцінно насолодитися своїми інтимними стосунками, віддати одне одному любов. Бо ж любов — це віддавати, а не брати. Бо вона йде з глибини душі, звідки походять усі наші думки, рішення, звідки беруть початок наші вчинки. Якщо серце підлітка буде сповнене егоїзму, гіркоти й отрути, то звідки там взятися любові?! А серце завжди наповнюється інформацією. Чи контролюємо ми, якою інформацією «харчуються» наші діти, чим вони живуть, про що мріють, чи достатньо вони зрілі і сформовані, щоб самостійно приймати життєво важливі рішення? Бо ж свобода приходить разом із відповідальністю, вона — не подарунок, який кожен отримує при досягненні певного віку, вона — наполеглива праця багатьох років як дітей, так і батьків. Ми — приклад для наших дітей, і поки вони не спроможні бути самостійними, доти ми зобов'язані берегти їхнє серце, думки і навчити їх мислити впродовж життя так, як учить Писання, як учить Сам Бог: **«Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя» (Пр. 4:23).**

Інна Дубовик

Інна Дубовик народилася в Рівному. Закінчила Рівненський державний педагогічний інститут, факультет української філології. Як лектор бере участь у проєкті «Незабутній час удвох» (для сімейних пар). Дружина, мама трьох дітей.



Різдвяні мотиви

Ірина Курченко

Звістка про народження царя
Царство облітає дуже швидко.
Скрізь яскраво вогники горять,
З радістю святкує царське місто.
З дому в дім, із вуст летить в уста:
— Син родився! — вістку сповіщають.
Що ж, здається, добра новина,
Люд земного сина прославляє.
Та чи знає хто, що у цю ніч
Народився справжній Цар планети?
Хоч мигтіли тьмяно гноти свіч,
А палац... «Палац» назвався вертепом.
На розкішнім сіні, у яслах,
З посмішкою Бога спить Дитина,
Музика звучить у небесах,
Звістка чудодійна звідти лине.
Поспішають з поля пастухи,
Поклонитись Богу-Немовляті,
Їм дарують світло зірочки,
На шляху — тепло дає багаття.
На верблюдах їдуть мудреці
Із країв далеких у Юдею,
Чули і читали про царів,
Як коронували їх євреї.
Вчений люд шукав усе ж Царя
Та звів Письмо із небом дивним,
Особлива їх вела Зоря —
Віфлеємська, а для них правдива.
З радістю несли вони дари:
Золото і ладан, чисту смирну,
І з благоговінням віддали —
Сповнились серця їх Божим миром.
Знаємо, пройшли вже сотні літ,
Добру Звістку пам'ятають люди.
Новина кружляє по землі
Та злітає з вуст: «З Різдвом!» — усюди.

Ялинка вдягнулась
В різдвяне вбрання,
Мені посміхнулась:
— Зі святом, маля!
І дощик сріблястий
Також підморгнув,
А кулька смугаста
Зігнулась в дугу.
Навколо ялинки
Ведуть хоровод:
Ведмедик, Іринка
І мій бегемот.
Радіє, співає
Уся дітвора
І щиро вітає
Зі святом Різдва!

Ніч. На небі сяють зорі.
Місто спить, дрима земля...

— Матусю, невже маленький Хлопчик може
бути володарем Ізраїлю?
— Спи, Давидку, нічка зазирає у віконце.
— І що, Його обов'язково назвуть Еммануїл?
— Так, обов'язково, синку, бо саме так ска-
зав наш Бог. Спи, дитя.
— Матусю, а як ти думаєш, Він захоче пасти
зі мною наших овець? Сьогодні я для них
знайшов хороше пасовисько...
...коли я Його побачу — віддам свою най-
кращу палицю і пращу, а ще... навчу охоро-
няти отару від хижаків...

...схвилював уривок з Тори
Карооке хлопчєна.
І в цю мить, в нічну годину,
Пролунав дитячий крик...
Ореол накрив тернину...
Біль, до часу, швидко зник.
Руки ніжно обіймають
Миле, гарне Немовля,
Ангел людям сповіщає
Про народження Царя.
Небеса на мить з'єднались
З попелищем душ людських,
Божі Руки відпускали
Із любов'ю два Світи.

Віра Муляр

На Різдво

Зірка упала з темного неба
В нічку спокійну над Віфлеємом.

В яслах Дитятко. Сіно духмяне.
Мама цілує личко рум'яне.

Йосип Святее Дитя споглядає,
Радість і спокій в душі відчуває.

А на полях запашних віфлеємських
Мирно дримає стадо овець.

А пастухи зірким оком пильнують.
Раптом... видіння; і ангелів чують:

«О, не лякайтесь! Є дивна новина!
Йдіть привітати Господнього Сина!»

І мудреці на далекому Сході
В небі побачили зірку чудову.

Вони зрозуміли, що Цар народився.
Кожен із них перед Спасом схилювся.

Цінні дарунки принесли Месії:
Золото щире, ладан і миро.

Дивна новина рознеслась по світі —
В бідній оселі для світу Спаситель.

Тож не баріться, Його привітайте,
Серденько ваше Ісусу віддайте.

Зірка Різдвяна нехай вас осяє,
Віру і радість в серця посилає.

Боже мій, Боже, Святий і Великий,
В тиші вечірній Ти Сам розкажи,
Як неосаяність Свою і всесильність
В тіло маленьке дитяче вселив.

Як-то воно — на соломі лежати
Богові, Тому, Хто все сотворив?
Як подарунки коштовні приймати,
Маючи всі незліченні скарби?

О, розкажи хоч краплинку із того,
Як можна святість в плоть людську
вмістити,
Як це Дитиною бути і знати,
Де жало смерті і як вбити гріх?

Мій Ісусе, я не все розумію,
Та поможи усвідомити те,
Що без Різдва неможливе спасіння
І без приниження — радісний злет.

Ти воплотився й вмістився у яслах.
Як же давно це було...
Боже, нехай не обернеться в казку
Дивна реальність про світле Різдво!

Ангела Чудовець

Каганець давно вже згас,
Всі поснули, пізній час.
Ясним сонечком зігрите
Пахне сімце теплим літом.

Спить маленький віслючок,
Ліг тихенько на бочок.
Кучеряві баранці
Притулились до вівці.

І лошатко теж дримає,
Та ніхто із них не знає,
Що у яслах спить в хлівочку
Божий Син у сповиточку.

Пастушки, пастушки,
Вівчарі маленькі,
Куди йдете, що несете
На зорі, раненько?

Що за радісна новина —
Бог послав на землю Сина!
Пролунав з небес привіт,
Щоб потішити весь світ.

Пастушки, пастушки,
Вівчарі маленькі,
Куди йдете, що несете
На зорі, раненько?

У печері при дорозі
Дивне саяво на порозі.
Ангелів лунає спів,
Закликає нас у хлів.

Пастушки, пастушки,
Вівчарі маленькі,
Куди йдете, що несете
На зорі, раненько?

З тонкорунної овечки
Білу вовну у мішечку,
Із квітучих полонин
Несемо Христу уклін.

Алла Кириченко

Зима

Ще такої зими в нашій краї не було:
Тільки грудень явивсь — поморозив усіх,
І холодні вітри в кожную шпарку подули,
Вслід за ними неждано упав перший сніг.

А малій дітворі тільки того і треба:
За санчата скоріш і — гайда в заметіль.
А червоні носи не відмерзнуть далєбі, —
Лиш потерти гарненько і знову у сніг.

Ні, такої зими я, мабуть, не згадаю:
Як не кутайсь, а снігу за комір надме.
І чого так дорослим зима дошкуляє,
А малечу ніякий мороз не бере?

Що ж то буде, як друга зима завітає,
Що, як віхола інша людей завертить?
І не сніг, а скорботу за комір запає,
Ту, яку від початку не бачив ще світ?

Як, скажіть, мов дитині, зими не боятись,
Щоб чим більший мороз, тим хутчіше нестись,
По хурделиці злій попри все пробиватись
Крізь вітри і сніги до палкої весни!



ЯК ЖИТИ ЗІ СВОЇМИ БАТЬКАМИ... ЩОБ НЕ ВТРАТИТИ ГЛУЗДУ?

Кен Девіс

«Існують сотні книг, в яких батьки можуть знайти поради про те, як виховувати своїх дітей. Утім небагато написано, щоб допомогти підліткам жити з тими, хто ці книги читає. Одну з таких книжок ви зараз тримаєте в руках», — говорить в передмові до книги Кена Девіса «Як жити зі своїми батьками... щоб не втратити глузду?». Це книга для підлітків, яку необхідно прочитати й батькам. Її автор стверджує, що Бог може вирішити будь-яку сімейну проблему, незалежно від того, хто чи що є її джерелом, а виконання біблійних постанов допоможе повернути в дім радість, любов, насолоду від стосунків між членами родини.

Девіс К. Як жити зі своїми батьками... щоб не втратити глузду? — Б. М.: Обітниця миру, 2002. — 128 с.

НЕ ЗАЛИШАЙТЕ СВОЇ МІЗКИ БІЛЯ ВХОДУ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛАМ ВХІД НЕ ЗАБОРОНЕНО

Джош Мак-Дауелл, Боб Гостетлер

У невеликій за обсягом книзі Джош Мак-Дауелл і Боб Гостетлер розглядають і досліджують у світлі Біблії більше сорока найпоширеніших нині міфів про Бога, Біблію, релігію та життя і доводять, що християнство здатне витримати перевірку на достовірність.

Ця книга сприятиме зміцненню вашої віри, додасть впевненості у ситуаціях, коли потрібно відповісти на каверзне запитання, захистити істину та кинути виклик неправді, яка суперечить Слову Божому та спотворює його.

Мак-Дауелл Д., Гостетлер Б. Не залишайте свої мізки біля входу або Інтелектуалам вхід НЕ заборонено. — Б. М.: Обітниця миру, 2006. — 168 с.
ISBN 966-7213-09-9



НЕ БАЧУ ЗЛОГО, НЕ ЧУЮ ЗЛОГО

Стен Кемпбелл, Ренді Саузерн

Ця книга допоможе молоді проаналізувати основні тенденції сучасних засобів масової інформації, навчить виявляти явний і прихований зміст усього, що діється на екрані, без зайвих повчань та не примушуючи нудьгувати, проведе лабіринтами сучасної культури й запропонує простий, але водночас дієвий спосіб вибирати, що варто слухати і дивитися. Виявляється, що можна розважатися і водночас отримувати корисні життєві навички, які допоможуть молодим людям залишатися благочесливими, догоджати Богові й отримувати насолоду від сучасної індустрії розваг.

Кемпбелл С., Саузерн Р. Не бачу злого, не чую злого. — Б. М.: Обітниця миру, 2004. — 143 с.
ISBN 966-7213-12-9

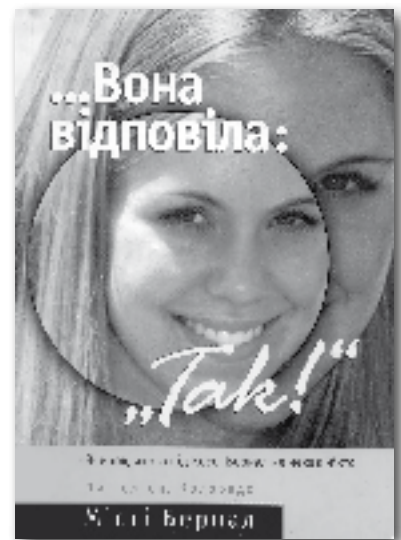


Я ПОЦІЛУВАВ ЇЇ НА ПРОЩАННЯ

Джошуа Харіс

У своїй книзі «Я поцілував її на прощання» молодий автор Джошуа Харіс пропонує новий, досить незвичний у наш час погляд на романтичні стосунки. Він застерігає підлітків і молодих людей, які ще не планують одружуватися, від «традиційних» побачень, популярних у світі, а натомість закликає присвятити свої молоді роки Богові. Життя, сповнене істинної любові й чистоти, незмарнований час і енергія стануть альтернативою тимчасовим стосункам, що приносять гіркоту і розчарування.

Харіс Д. Я поцілував її на прощання. — Б. М.: Обітниця миру, 2002. — 176 с.



...ВОНА ВІДПОВІЛА: «ТАК!»

Місті Бернал

Основу цієї книги склали спогади Місті Бернал про її доньку Кессі, листи та записки самої Кессі, а також безліч інтерв'ю з її однокласниками, друзями та знайомими. Кессі Бернал загинула під час трагедії, що сталася 20 квітня 1999 року в бібліотеці школи «Колумбайн» в американському місті Литтелтоні, штат Колорадо, коли двоє озброєних молодиків увірвалися в школу й убивали всіх, хто ставав на їхньому шляху. Підійшовши до сімнадцятирічної Кессі Бернал, вони приклали їй до скроні пістолет і запитали: «Ти віриш у Бога?» Дівчина відповіла: «Так!»

Бернал М. Вона відповіла: «Так!» — Б. М.: Обітниця миру, 2001. — 100 с.
ISBN 966-95609-6-9

ТРОНКА

Олесь Гончар

Олесь Гончар — письменник, який у своїх творах розглядав «вічні» проблеми людства через призму сприйняття їх кожним членом суспільства. У його романі в новелах «Тронка» порушуються актуальні проблеми сьогодення: війни і миру, наступності поколінь, сутності людського існування, становлення молоді людини — так, як вони переломлюються в долях людей. Показуючи глибокі і суперечливі характери своїх героїв, переважно молодих людей, письменник особливу увагу приділяє розкриттю їхнього світорозуміння, духовного єства людини.

Гончар О. Тронка. — К.: Молодь, 1976. — 295 с.



Слово ВЧИТЕЛЮ

педагогічний журнал
з питань християнського
виховання дітей та молоді

- покликаний сприяти розвитку освіти та культури в Україні на засадах християнства;
- призначений для вчителів, батьків, вихователів, усіх, хто відчуває покликання і бере на себе відповідальність навчати інших;
- виходить чотири рази на рік, містить 60 сторінок і кольорову вкладку.



Передплатний індекс часопису «Слово вчителю» — 99864

Передплативши часопис на 2009 рік в одному з поштових відділень, ви оплатили лише поштові витрати. Для того, що наш часопис міг надалі існувати, необхідні кошти для його підготовки і друку. Будь ласка, надішліть ваші пожертви:

поштовим переказом на адресу:
МГО «Надія — людям», а/с 116, м. Рівне, Україна, 33028 з позначкою:
«Пожертви на часопис „Слово вчителю“»,

або на рахунок МГО «Надія — людям», р/р 26005301588849, Промінвестбанк м. Рівне,
МФО 333335, код 21081735 з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“».

Звернувшись до редакції, Ви можете замовити будь-яке число часопису за 2008 р.

тел. +38 0362 63-79-76; e-mail: slovo@hopetopeople.org

Конкурс триває!

Шановні читачі, запрошуємо вас взяти участь у літературному конкурсі!

Нагадуємо, що до розгляду приймаються твори українською мовою усіх жанрів на морально-етичну та духовну тематику. Найкращі з них будуть опубліковані на шпальтах нашого часопису.

В кінці 2008–2009 навчального року компетентне журі визначить переможців, на яких чекають цінні призи.

Будь ласка, надсилайте свої роботи з поміткою «Літературний конкурс».

Щиро дякуємо!